1

Weather Bureau,

Washington, U.S.A. August 24,1897

Prof. Dr.Wl. Natanson,

The University,

Cracow,

Dear Sir:-

I notice in the last number of "Nature" some comments on a memoir by yourself "On Vortex Motion." I should highly esteem the privilege of a copy of your memoir. On the other hand,I take pleasure in sending you by this mail a copy of the "Mechanics of the Earth's Atmosphere."

Hoping that you will apply your studies to meteorological phenomena,I remain,

Yours very truly,

Cleveland Abbe

Prof.& Editor.

Weather Bureau,

Washington, Sept. 17, 1897

Dear Prof. Natanson:-

I have to thank you very much for your kind note of September 5th and the accompanying five pamphlets, some of which, of course, I had already seen in the Philosophical Magazine. The mathematical expression of your views as to the dissipation function seems to me to apply quite as properly to the larger phenomena of the atmosphere as ~~they do~~ it does to the molecules, or molecular currents, of a smaller mass of gas. The disturbances - or more properly the local phenomena - occurring everywhere within the atmosphere are perpetually dying out and being again renewed. In this way a large proportion of the energy communicated to it by the sun's thermal action - to say nothing of its gravitation of tidal action - is being dissipated as fast as received. The phenomena are generally non-periodic and irreversible and I can but think that if you will apply your powers of analysis to the tumultuous motion of the atmosphere - as Boussinesq has done to the tumultuous movement of rivers - you will deduce general laws that will be of great value to dynamic meteorology.

With highest regard, I remain,

Very truly yours,

Cleveland Abbe

17.9.1927

U. S. Department of Agriculture,

Weather Bureau.

Washington, D. C., March 24, 1902.

Prof. L. Natanson,

The University,

Cracow, Austria.

Dear Sir:

I beg to acknowledge the receipt of your pamphlet on "The Propagation of a Small Movement in a Viscous Fluid." As your general theory will undoubtedly apply to a fluid whose co-efficient of voscosity changes with change of position in the fluid, I shall be especially interested if you can give us a new solution of the problem of the progagtion of sound, from the outer limit of the atmosphere, where temperature is low and viscosity is zero to the earth's surface where is higher and viscosity appreciable. In 1874, I endeavored to maintain the thesis that when a shooting star passes through the atmosphere at a great height in a line perpendicular to the observer's line of sight, it produced a series of noises or concussions, as it were simultaneously along the whole line of its rapid motion. The waves of feeble sound starting in this thin air simultaneously from many miles of path reached the observer's ear at the same moment and produced an intense sound, like the discharge of a cannon, followed by a rattling of musketry. This occurs when the shooting star is demonstrably from 100 to 300

miles distant. To what extent would such a wave of sound be affected by the fact that the upper atmosphere is so cold as to be appreciably less viscous than the lower air ?

Apologizing for this intrusion upon your time, I remain,

Yours very truly,

Cleveland Abbe.

Prof. & Editor.

U. S. Department of Agriculture,
Weather Bureau.
Office of Editor of Review. Washington, D. C., May 27, 1902.

Prof. L. Natanson,
The University,
Cracow, Austria.

Dear Sir:

I take pleasure in acknowledging the receipt of your recent letter and also a copy of your pamphlet "Sur la Conductibilite Calorifique d'un Gaz en Mouvement." In this latter connection, two points have interested me: (1) the bearing of your studies on the proper interpretation of the results of the experiments by O. Lummer and E. Pringsheim, on the ratio of the specific heats of air and other gases at constant pressure and constant volume. As you will be interested in the great accuracy of their work, I have requested the Secretary of the Smithsonian to send you a copy by mail. You will notice from the diagram given on page 3, that these authors attempt to measure the temperature of the expanding gas, by means of the bolometer strip s placed in the lower portion of a spherical enclosure and that the gas escapes by expansion through an orifice H at the top of the sphere. It seems to me certain that a small correction to the temperature of s is necessary in order to obtain the true temperature of the whole mass of gas and that this correction, depending on the conductivity must be larger for hydrogen than for the other gases that they experimented on.

(2). Your reference to Fourier's paper (Memoires Acad. Paris,

t. XII, 1833) reminds me of my notes on his paper in the same volume, pages 515-530, which is, I presume, the same one that you had in mind. It was, so far as I know, the first discussion of the combined simultaneous changes of density and temperature in moving gases but this discussion, pages 529-30 is really but a fragment and has always made me regret that he did not live to finish the work that he had in mind, since it would have led him to a proper study of the earth's atmosphere.

respectfully
Cleveland Abbe
Prof & Editor

Lwów 15/4 916

Jl. Wielmożny Panie Kolego!

Proszę wybaczyć, że na Jego tak życzliwy list z życzeniami dotąd nie odpowiadałem, lecz, jak już może Jl. W. Panu Koledze wiadomo, owa notatka dziennikarska o mojej nominacyi była zupełnie mylną. Nie czuję w sobie dostatecznych sił nawet fizycznych do podjęcia się tak ciężkiego i tak wobec całego społeczeństwa odpowiedzialnego stanowiska. Zacho-

nam jednak zawsze we wdzięcznej pamięci przesłane mi przez JWP. Kolegę tak serdeczne i tak pochlebne dla mnie wyrazy.

Zasyłając najlepsze życzenia Świąt Tęczę zapewnieniem prawdziwego i głębokiego szacunku i poważania

Wł. Abraham

9

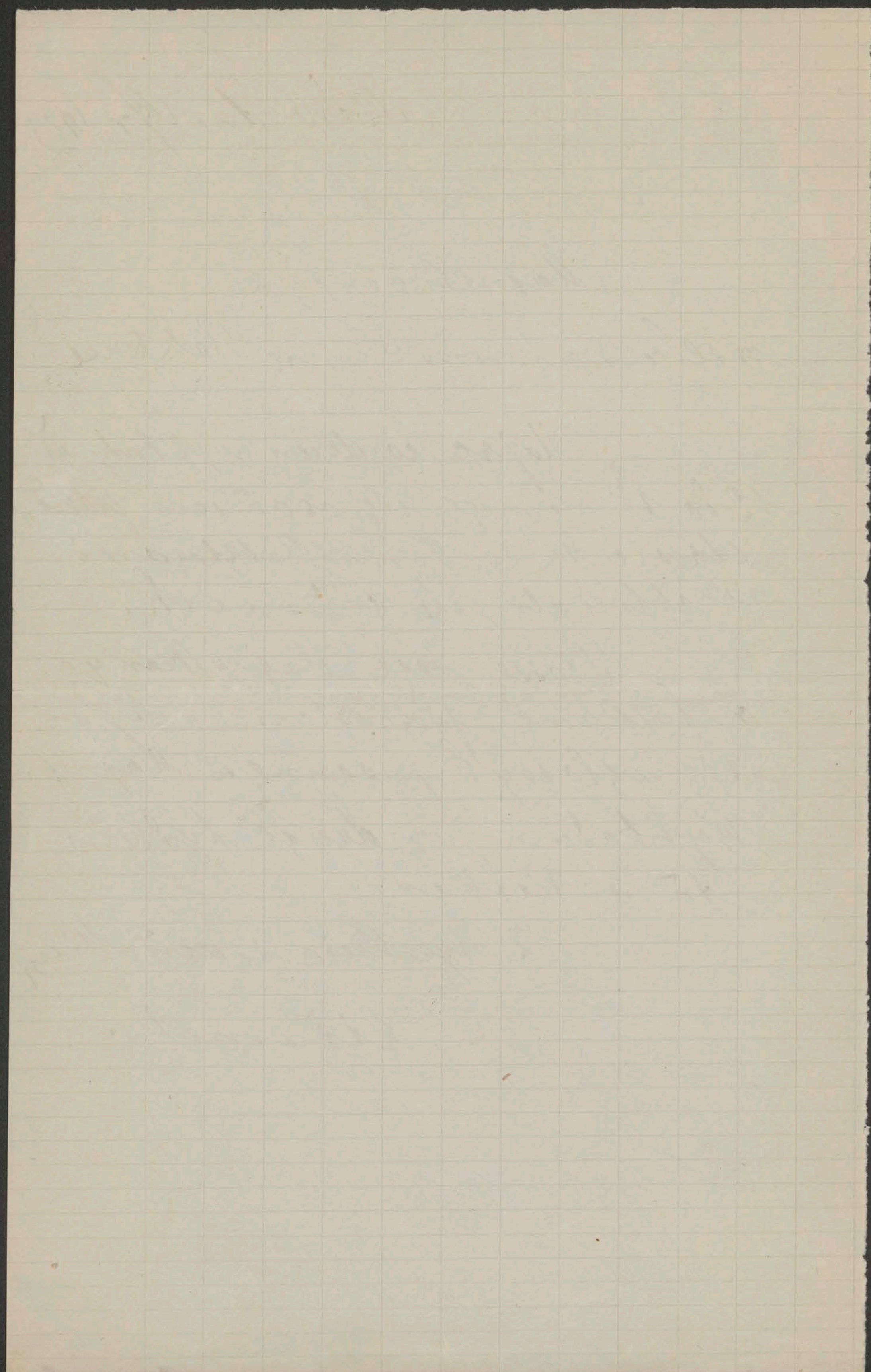
Kraków dn. 16/I. 1923.

Magnificencyo
wielce szanowny Panie Rektorze!

Mając co dzień wykłady od 12 do 1ej nie mogę się osobiście przedstawić W. sz. Panu Rektorowi w officialnych godzinach. —

Proszę więc Magnificencyę o łaskawe pozwolenie żebym się zgłoszył pisemnie u Magnif. Wykładam już drugi tydzień tu w Krakowie

Z wysokiem szacunkiem
Adametz.

10

AKAD. KOŁO PRZYRODNIKÓW WSZECHNICY LWOWSKIEJ

Lwów dn. 29/I 1913.

Wielmożny Panie Profesorze!

Upraszamy najuprzejmiej o łaskawe informacye, czy możemy otrzymać na rzecz naszej biblioteczki od Akademii Umiejętności Bulletin'y Wydziału przyrodniczego z lat 1910, 1911, 1912., ewentualnie czy moglibyśmy je dostać po zniżonej cenie.

Na tych samych warunkach pragnęlibyśmy je również i w przyszłych latach nabywać.

Prosimy uprzejmie o łaskawą odpowiedź

kreśląc się z wysokim szacunkiem i poważaniem

za Wydział:

AKAD. KOŁO PRZYRODNIKÓW
Wszechnicy Lwowskiej

Sekretarz: Jan Mydlarski.

Przewodniczący: Albin Ślesżar

We Lwowie 29/XII 03.

Wielmożny Panie Profesorze!

Dziękuję uprzejmie za list i posyłam w załączeniu rysunki streszczenia obu prac. Czy po dniu 4go stycznia będzie można prace owe publikować już zagranicą z powołaniem się na Akademię? Również radbym dowiedzieć się, czy po posiedzeniu prace będą zaraz drukowane.

Z głębokiem uszanowaniem

M Altenberg

12

Dr. M. Altschul
Assistent des Prof. Dr. Raoul Pictet.

Berlin N. den 14 Februar 1897
Rügenerstrasse 1

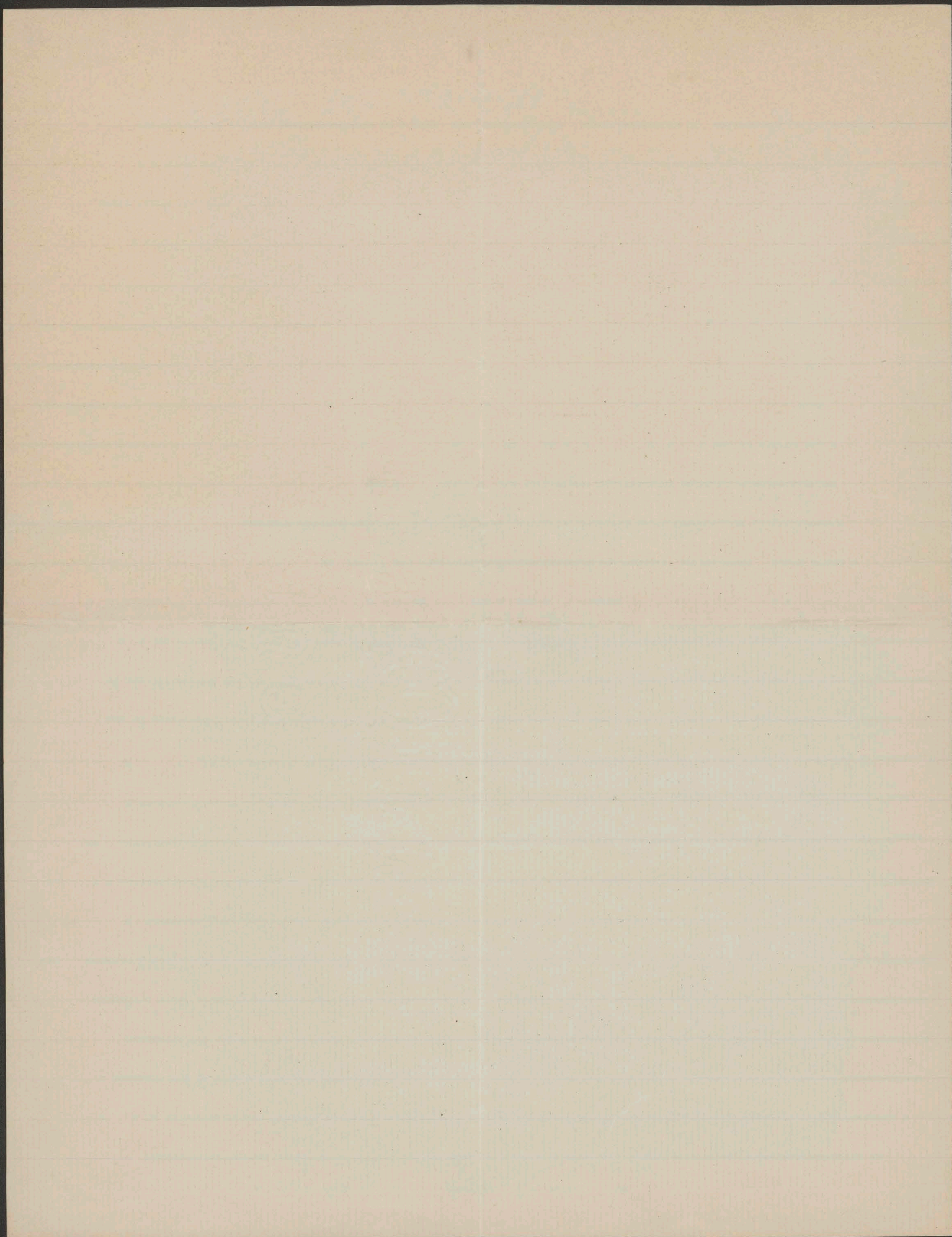
Hochverehrter Herr Professor!

Hierdurch erlaube ich mir, Ihnen ergebenst mitzutheilen, dass ich vom März d. J. ab eine „Zeitschrift für comprimirte und flüssige Gase" herauszugeben beginne. Hervorragende Gelehrte, wie Proff: Camerlingh-Ones (Leiden), Fürst Galitzin (Petersburg), L. Grätz (München), P. de Heen (Lüttich), Victor Meyer (Heidelberg), Raoul Pictet (Paris), van d. Waals (Amsterdam) u. a. haben mir ihre freundliche Unterstützung bereits zugesagt, und ich hege die Hoffnung mit meinem jungen Unternehmen einen internationalen Sammelpunkt zu schaffen für alle, welche sich mit der Erforschung dieses wichtigen Wissensgebietes befassen. Ein Bedürfniss für ein solches Centrum dürfte um so eher anzuerkennen sein als in den einzelnen europäischen Ländern auf dem betreffenden Gebiete nur wenige Forscher arbeiten, die gewonnenen Resultate infolgedessen zerstreut und dem Einzelnen schwer zugänglich werden.

Indem ich hoffe, daß auch Sie, hochverehrter Herr Professor, ein derartiges Unternehmen gutheissen werden, bitte ich Sie ganz ergebenst, mich gelegentlich oder beständig durch Ihre geschätzte Mitarbeiterschaft unterstützen zu wollen.

Ihrer geneigten Rückäusserung entgegensehend, zeichne mit vorzüglichster Hochachtung

Dr. M. Altschul

14

Dr. M. Altschul.

Berlin N. den 17. Februar 1897
Rügenerstr. 1.

Hochverehrter Herr Professor!

Soeben in den Besitz Ihres geschätzten Schreibens gelangt, fühle ich mich durch Ihr gütiges Entgegenkommen ausserordentlich geehrt und sage Ihnen hierfür meinen aufrichtigsten Dank.

Ich erlaube mir nun die weitere ergebenste Bitte, Sie möchten mir gütigst gestatten, Ihren geschätzten Namen in der Liste der künftigen Mitarbeiter meiner Zeitschrift zu nennen.

Mit abermaligem Dank und vorzüglichster Hochachtung

Ihr ganz ergebener

Dr. M. Altschul

15

Dr. M. Altschul.

Berlin N. 20. Februar 1897.

Rügenerstr. 1.

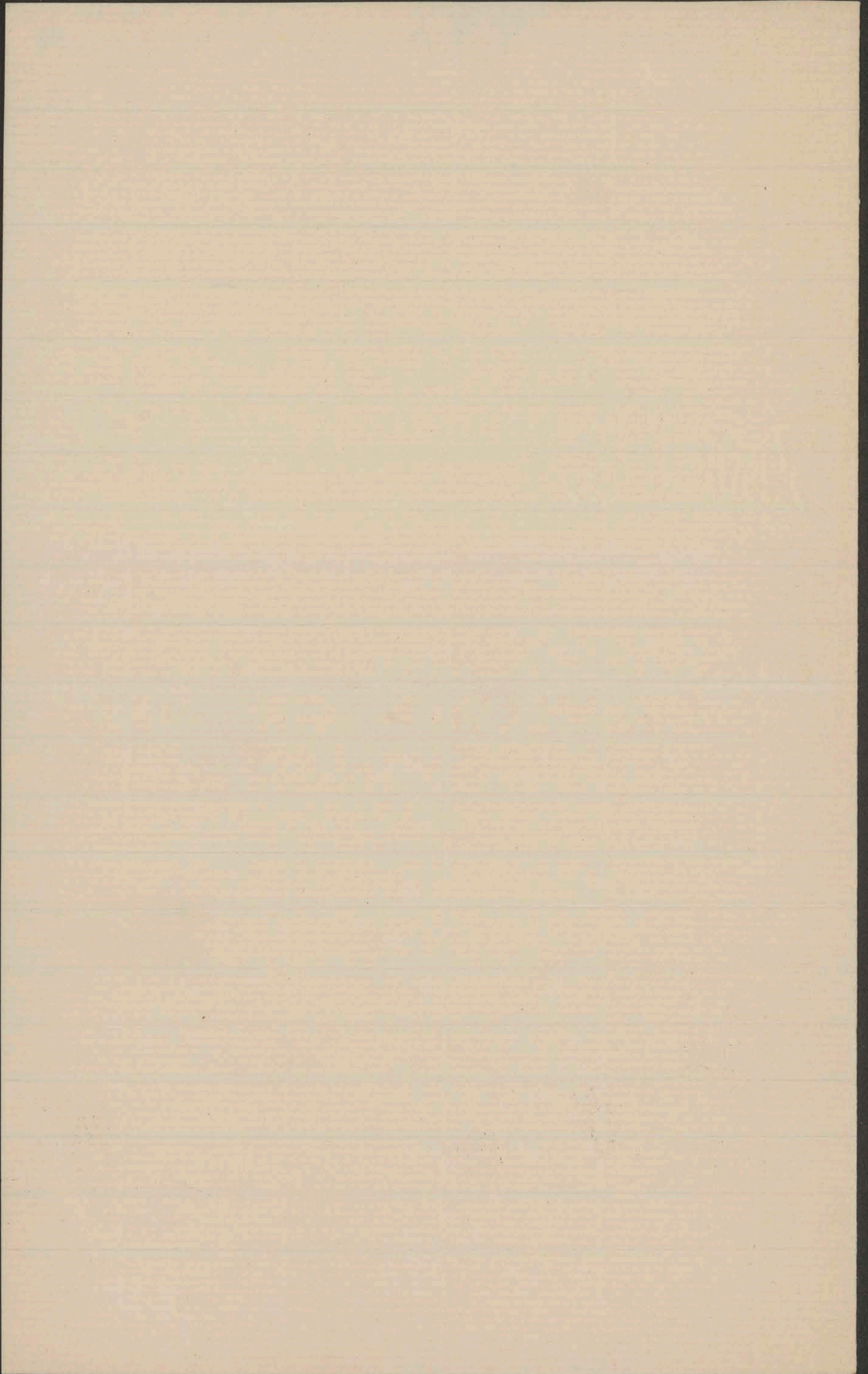
Hochverehrter Herr Professor!

Ich danke Ihnen aufrichtig für Ihre freundliche Zuvorkommenheit und werde nicht verfehlen von Ihrer gütigen Erlaubniss Gebrauch zu machen.

Mit ausgezeichneter Hochachtung und Verehrung

Ihr ganz ergebener

Dr. M. Altschul

From Dr. E. N. da C. Andrade.

17

Many thanks for the copies
of your papers.

POST CARD

MANCHESTER S.E
7. 15 PM
9 JUN 14

10

Wielmożny Pan

Professor Władysław Natanson

3 Studencka

Cracow

Austria

, 10. April 1894

Wohlgeboren

Herrn Prof. Lad. Natanson

Krakau

Wir bestätigen hiermit den Empfang der uns mit Postanweisung gesandten

ö.W. fl. 63.02, welche wir dankend dem Conto des Herrn Professor Rostafinski, dort, zum Ausgleich unserer gleichhohen Factura v. 6. d., gutgeschrieben haben.

Hochachtungsvoll

DR. C. ANGERER & GÖSCHL

[illegible]

Rozk. II

20

Leipzig d 22 den Mai 1888

Den Empfang Ihres Manuscriptes beehrt sich ganz ergebenst anzuzeigen.

Die Redaction der
Annalen der Physik und Chemie

Annalen der Physik und Chemie

[illegible]

Deutschland. — Allemagne.

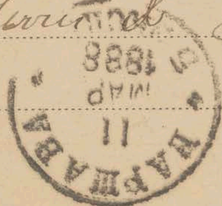
Postkarte. — Carte postale.

Weltpostverein. — Union postale universelle.

Herrn L. Natanson

Warschau

10 Szolna st

Nur für die Adresse.
Côté réservé à l'adresse.

21

Łaskawy Panie Kolego!

Serdeczne dzięki za Pańskie przesłany wykład! Pisałem o nim dziś w moim sprawozdaniu do Wiener Zeitung.

Mam tylko kłopot z tytułem jak go przetłumaczyć na język niemiecki?

Inercyja t.j. Trägheit.

ale jak potem przetłumaczyć Koercyę? Narazie napisałem Inercion & Coërtion, ale proszę usilnie, o podanie mi nazw technicznych żeby je mógł w korekcie poprawić.

Serdecznie oddany

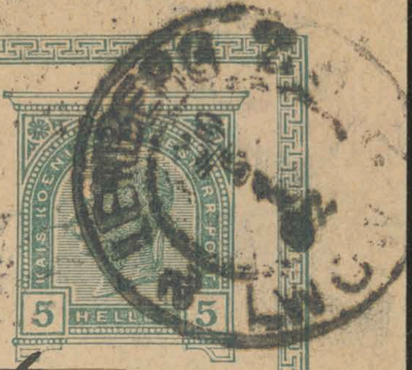
Jan [illegible]

Lwów Zielona 7. 19.5.1902

Jan Antoniewicz

Correspondenz-Karte.
Karta korespondencyjna.
Карта кореспонденційна.

Nur für die Adresse
Wyłącznie na adres
Виключно на адрес

JWny Pan Władysław Natanson,
prof. uniw., Członek Akad. Umiej.

in
w
в

Kraków
Uniwersytet

Die angebogene Karte ist für die Antwort bestimmt.
Część zagięta przeznaczona jest na odpowiedź.
Прилучена карта призначена єсть для відповіди.

(Deutsch-Poln.-Ruth.)

22

TEL. CITY 9851.

WHEATSTONE LABORATORY,
KING'S COLLEGE,
London. W.C. 2.

20/9/30

Dear Sir,

I should be exceedingly grateful if you could send me a spare copy of your most interesting paper on the molecular theory of refraction etc in

Philosophical Magazine Sept. 1919.

I think it has important bearings on wireless phenomena.

Yours Faithfully

(Prof.) E. V. Appleton

W Krakowie d. 27/VI 1933 r.

Magnificencjo,

Proszę przyjąć w dniu dzisiejszym wyrazy najgłębszej mej czci i zarazem najlepsze życzenia, aby, jako godny i rodzimy obywatel naszej Rzeczypospolitej Akademickiej, jako wielki uczony i badacz, szukający prawdy w cichości, przez długie lata świecił nam przykładem i swemi słowy krzepił nasze słabe dusze

Ks. Michalski

27.6.1933

w Krakowie d. 24. I. 37r.

Wielce Czcigodny p. Rektorze,

Przyznam się, że po otrzymaniu Jego cennego daru zaraz zabrałem się do czytania.. i już przeczytałem. Z tym większą wdzięcznością mogę teraz złożyć Mu najserdeczniejsze podzięki za ofiarowaną książkę – a więcej jeszcze za przewspaniałą i bardzo bogatą jej treść.

Gdy raz i drugi rozmawialiśmy na temat arabskich uczonych, nie posądzałem i nawet nie podejrzewałem, aby Czcig. p. Rektor tak wgryzł się głęboko i przetrawił tę bogatą epokę wybujałej nauki arabskiej, jak teraz czytając mogłem stwierdzić i podziwiać. Tyle imion, tyle wysiłków ducha ludzkiego, szukającego Prawdy, tyle dróg różnych, którymi do Niej podchodzili.. Tacy oni bliscy, ale zarazem także dalecy. Teologowie i filozofowie, racjonaliści i mistycy, metafizycy i „dostrzegacze".. Mieli i znaleźli wiele dla tych niewątpliwie wielka cześć, ale nie mniejsza należy się Temu, który przywołuje ich imiona w naszej pamięci, i

daje syntetyczny obraz interesujących porywów
i wysiłków ducha ludzkiego.
Nie dziwimy się, że do Prawdy nie doszli, bo wtedy
nie mogli dojść. A my dzisiaj z naszym kagań-
cem światłem naszego rozumu, czy bliżej tej
Prawdy jesteśmy?

Chciałbym Czcig. p. Rektorowi osobiście podzię-
kować, ale lękam się, czy nie sprawiłbym
przez to niepokoju, dlatego listownie jeszcze raz
serdecznie dziękuję za wielką Jego dobroć i pamięć

Ks. Strehutow

24 I 1937

Wielce Szanowny p. Rektorze,

Proszę mi darować, że nie zaraz podziękowałem za łaskawie przysłaną pracę o aleksandryjskich myślicielach i poszukiwaczach prawdy. Stwierdza w niej Pan Rektor, że poznanie prawdy idzie drogą b. trudną, jest rezultatem wysiłków jednostek i całych pokoleń, idzie powoli.. aż się ukaże geniuszom, którzy ją wyłożą jako rzecz prostą i jasną

I ja też często zaglądam myślą do Aleksandrii, gdzie było środowisko mędrców nie tylko wyświetlających odkrycia tajemnic świata, ale też głoszących zasady mądre i piękne, jako wskazania ludzkiego

postępowania. Nie widzimy dziś, ich istoty, w całej
wielkości, bo nie wszyscy zdajemy sobie sprawę, ile
to wahania, bojaźni i cierpienia tam wszyscy
wymaga narodzinom prawd głębszych. A rozstrzyga je
one na pomiarie

Serdecznie dziękuję dr. p. Rektorowi za pamięć,
a jednocześnie korzystam z okazji i przesyłam
Mu i dr. pani Rektorowej najlepsze życzenia
świąteczne i noworoczne

Ks Archutowski

Ks. Archutowski

26

Wielce Szanowny p. Rektorze,

Z polecenia p. Dyrektora Godlewskiego przesyłam Mu poprawiony tekst mego art., — a miło mi bardzo, przesłać [illegible] wyrazami oświadczenia dla całego dzieła

K. Stachowicz

19

Ks. Józef Archutowski

Profesor Uniw. Jagiell.

Kraków

Jabłonowskich 28.

Szanowny Panie Profesorze! Bawię chwilowo w Arco, dokąd mi przysłano list Pański. Dziękuję najuprzejmiej za łaskawą odpowiedź i za warunki postawione. Nie mogę stąd dać ostatecznej decyzyi, lecz najdalej za dwa tygodnie będę z powrotem w Warszawie, a wtedy ośmielę się powtórzyć propozycyę. Idzie mi bowiem głównie o to, aby zobaczyć cenę galicyjską tych książek i stosownie do niej zrobić obliczenie, aby cena tej książki w Królestwie nie była wyższa, gdyż inaczej księgarze sprowadzaliby ją z Galicji dla większej korzyści. Upraszam więc Szanownego Pana Profesora o zwłokę dwutygodniową dla decyzyi. Mam nadzieję, że się znów ujrzymy.

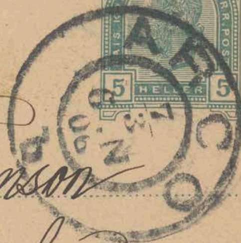
Z wysokiem poważaniem
M. Arct.

Arco d. 7 marca 1906.

Absender:
Mittente:

Korrespondenz-Karte.
Cartolina di corrispondenza.

An
Al Herrn Władysław Natanson

Universitäts-Professor.

in
a Krakau.

Ul. Wolska № 8.

(Deutsch-Ital.)

28

EXPÉDITION ANTARCTIQUE
BELGE

Liège, d. 13. VII. 97.

Wielmożny Panie!

Proszę mi wybaczyć że się ośmielam Pana prosić być tak łaskawym mi nadesłać książkę Pańską: Wstęp do fiz. teor.

Chciałbym ją zabrać ze sobą w podróż.

Z szacunkiem

H. Arctowski

r. Harscamp. 32
Liège.

13.7.1891

28

Bruksella, d. 28. XII. 1903.
103. rue Royale.

Wielmożny Panie!

Redakcja „Annales de Géographie" zaprosiła mnie podawać roczne sprawozdania z ważniejszych prac polskich z dziedziny nauk geograficznych w „Bibliographie Géographique annuelle". Koniecznym mi jest z tej racji mieć pod ręką „Materyały antropologiczno-archeologiczne..." i „Sprawozdania Kom. fizyograficzny..."

W obec tego że byłoby porządanem ażeby rozprawy polskich uczonych zostały uwzględniane w sprawozdaniach rocznych postępu nauk, ośmielam się prosić wielmożnego pana być tak

Łaskawem uczynić odpowiednie kroki aby mi Akademja Umiejętności przysyłała rokrocznie:

1º. Materyały antropologiczno-arch...

2º. Sprawozdania kom. fizyogr....

od rocznika 1900^{go}, albowiem mam podać streszczenia bibliograficzne za lata 1900 – 03 w Marcu 1904.

Z głębokiem szacunkiem

Henryk Arctowski –

P. S. Przed miesiącem pisałem do pana Zakrzeskiego w tej kwestyi lecz na mój list dotychczas żadnej odpowiedzi nie dostałem.

31

INSTYTUT GEOFIZYKI
UNIWERSYTETU JANA KAZIMIERZA
MARSZAŁKOWSKA 1
LWÓW

Lwów, dnia 10.IV.1930.

J.W.Pan Prof.W.Natanson
Studencka 3.
Krakow.

Wielce Szanowny Panie i Kolego,

Serdecznie dziękując za życzliwy list Panski z d.8.b.m., w odpowiedzi muszę przedewszystkiem zaznaczyć, że celem mego powrotu do Polski, po 40-tu latach pobytu zagranicą, była praca w kraju i dla kraju.

I dzis też zgadzam się całkowicie z poglądem Panskim, "że trzeba pracę prowadzic w domu, zanim będziemy mogli stanąc do pracy międzynarodowej."

Lecz ta praca międzynarodowa wymaga, bysmy byli czynni w domu. Nie biorąc żadnego udziału w roku polarnym 1932-33 nie będziemy mogli usprawiedliwiac się wobec przyszłego naszego pokolenia biedą, brakiem ludzi i t.d. albowiem na zorganizowanie przyzwoicie funkcjonującego obserwatorjum magnetycznego, obserwatorjum mogącego odpowiadac wszelkim wymaganiom współpracy międzynarodowej, stosunkowo bardzo skromne fundusze wystarczą.

Dalej, na zorganizowanie kilku doskonałych stacji meteorologicznych w kraju, a przedewszystkiem przynajmniej jednej stacji gorskiej, też moglibysmy się zdobyc.

Nareszcie sondowania atmosfery w dniach terminowych należą do obowiązkow Panstwowego Instytutu Meteorologicznego, a codziennych wzlotow aeroplanowych do 4500 m. z meteorografem i być może ob-

INSTYTUT GEOFIZYKI
UNIWERSYTETU JANA KAZIMIERZA
MARSZAŁKOWSKA 1
LWÓW

serwatorem nad pewną stałą miejscowoscią, wprost praktyka wymaga.

a nawet
- Odnośnie do obserwatorjum magnetycznego Panstwowego Geofizycznego Instytutu Badawczego - to mielibysmy już to obserwatorjum, gdyby Pan Poseł Kalinowski w czasie 3-go czytania budżetu na rok 1928-29 w Sejmie nie wniosłby poprawki, przelewającej na dobro Państwowego Instytutu Geologicznego sumę 295.000 zł.,ktora figurowała na rzecz Instytutu Geofizyki Uniwersytetu Jana Kazimierza w preliminarzu Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Z tej to racji, mimo protestu Pana Ministra Kwiatkowskiego, inaczej się stało.

Ustawa o stworzeniu Panstwowego Geofizycznego Instytutu Badawczego, program prac i t.d. wszystko było gotowe i cieszyło się aprobatą Pana Prezydenta Rzeczypospolitej.

Załączony odpis listu do Pana Michalskiego podaje obecny stan sprawy.

- Odnośnie do stacji gorskiej - zaznaczę, że już w latach 1924,1926 i 1927 Instytut Geofizyki Uniwersytetu Jana Kazimierza prowadził stację pyrheliometryczną czynną w ciągu miesięcy letnich na połoninie Pożyżewskiej niedaleko szczytu Howerli. Okazało się, że Howerla do tego celu nie nadaje się.

Lecz nie widzę niemożliwosci założenia stacji meteorologicznej szczytowej czyto na Howerli czyteż w Gorganach n.p.na Doboszance na czas trwania międzynarodowych wypraw polarnych.

I w tym wypadku wydatek nie byłby zbyt wielki, a ludzi chętnych i przygotowanych do pracy mamy.

INSTYTUT GEOFIZYKI
UNIWERSYTETU JANA KAZIMIERZA
MARSZAŁKOWSKA 1
LWÓW

- Dalej co się tyczy wzlotow aeroplanowych i badan gornych stref atmosfery - to Instytut Geofizyki Uniwersytetu lwowskiego ma też już całą sprawę w opracowaniu, pomoc wojskowosci mamy zapewnioną, niektore aparaty już posiadamy i na inne niezbędne aparaty prawdopodobnie dostaniemy zapomogę pieniężną, tak że pracę w tym kierunku moglibysmy zacząc już latem.

A więc tak się sprawy przedstawiają odnosnie do wspołpracy w Polsce, a raczej we Wschodniej Małopolsce. Ludzie są i będą o tyle o ile pieniądze się znajdą na ciąg dalszy rozpoczętej pracy.

A te pieniądze muszą się znaleźć.

Powyższe wyjasnienia tłumaczą zdanie na str.2 mej broszurki "Polska a międzynarodowy . . . . "
mianowicie:

"przypuszczając nadto . . . . . "

A co się tyczy dalszego ciągu broszurki to ja osobiscie nie widzę niemożliwosci, o tyle o ile program pracy będzie skromny.

Ow dalszy ciąg mnie obecnie mało interesuje w porownaniu z tem co powinnismy zrobic w kraju. Dopiero wowczas, kiedy program pracy w kraju będzie całkiem zapewniony, będzie można rozpatrzyc programowo możliwosci pracy poza granicami Panstwa.

Mnie się zdaje, że już obecnie wypada poruszyc kwestję

INSTYTUT GEOFIZYKI
UNIWERSYTETU JANA KAZIMIERZA
MARSZAŁKOWSKA 1
LWÓW

ewentualnych możliwosci.

Za parę dnia mam zamiar wyjechac zagranicę.

Rad byłbym po powrocie przedyskutowac całą sprawę z łaskawym Panem, poradzic się w niektorych kwestjach a przedewszystkiem postarac się zdobyc Jego poparcie.

Z wyrazami głębokiego szacunku

Henryk Arctowski.

10.4.1930

10.4.1930

Stockholm den 22 Aug. 1892

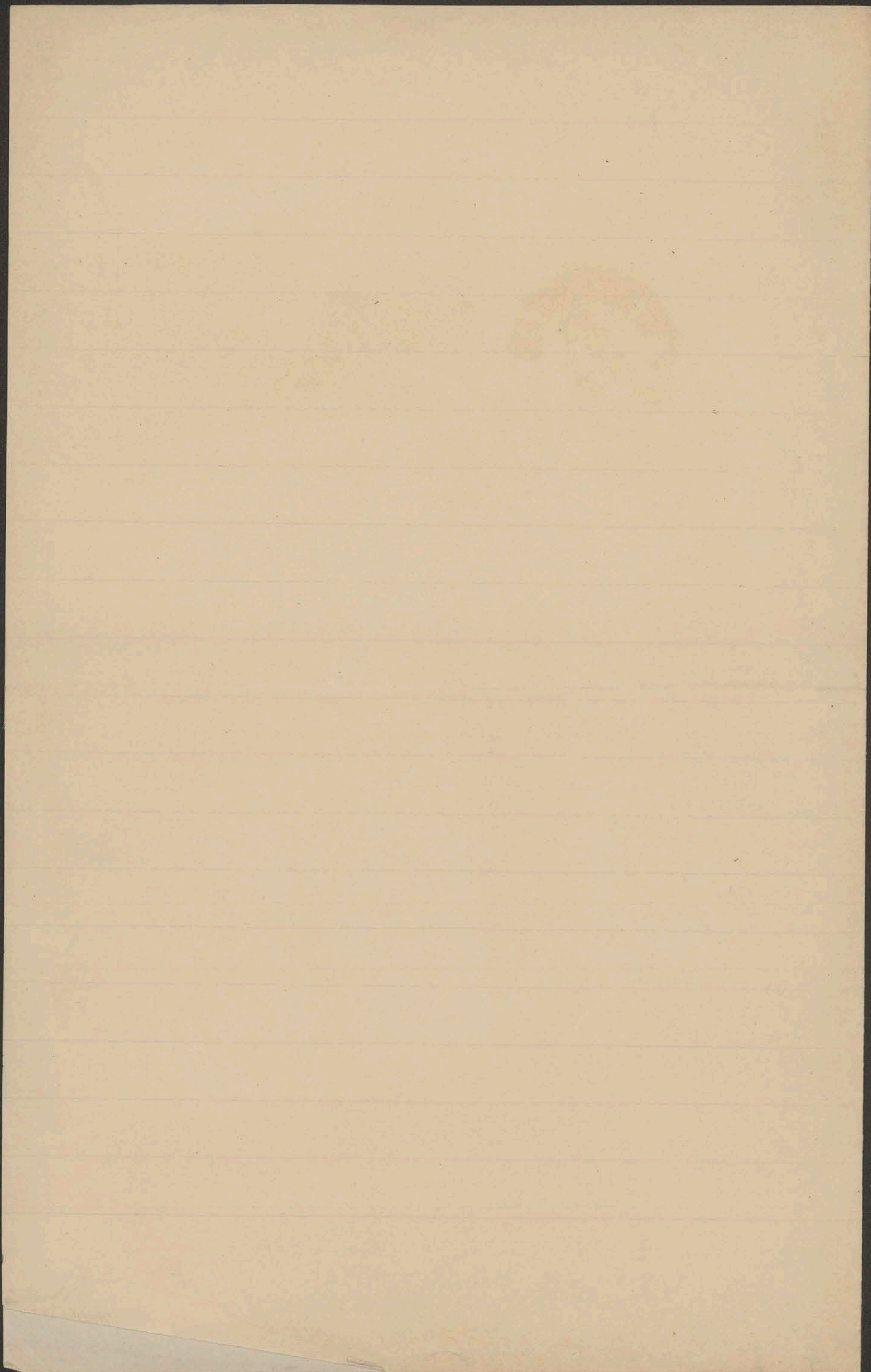
Sehr verehrter Herr Doctor!

Ihre angenehme Mittheilung dass Sie nach kurzer Frist Stockholm, wo ich jetzt bin, besuchen wollen, ist mir heute angekommen und hat mich in hohem Grade gefreut. Ihre Arbeiten über die Lösungen werden mich im höchsten Grade interessiren, besonders da die ersten Annäherungen jetzt so gut festgestellt sind, dass es Zeit wäre einen weiteren theoretischen Schritt zu nehmen. Ich bitte Sie also herzlichst willkommen zu sein und verbleibe.

Mit besonderer Hochachtung

Ihr ergebener

Svante Arrhenius

37

Stockholm den 26 Dec. 1892.

Hochverehrter Herr Doctor!

Ich bedaure sehr, dass Sie durch die Cholera verhindert wurden Ihre Absicht durchzuführen Schweden zu besuchen. Dies erfahre ich noch mehr nachdem ich Ihre interessante Abhandlung (leider nur im Auszug) gelesen habe, denn dieselbe behandelt genau diejenigen Probleme, worüber ich lange speculiert habe. Ich habe mir aber teilweise recht abweichende Ansichten von den Dingen ausgebildet und es wäre mir sehr angenehm gewesen Ihre werte Meinung darüber zu erfahren. Die Abweichung von den einfachen Gasgesetzen ist in den meisten Fällen bei den Elektrolyten sehr klein, erreicht aber bei Rohrzucker (nach den Gefrierversuchen) sehr beträchtliche

Werte. Was diese Abweichungen betrifft, habe ich mich darüber in einer Abhandlung über Diffusion, welche ich mitsende, geäussert. Eine ganz andere Abweichung zeigen die Salze, wie Sie auch bemerken, und ich bin jetzt zu der Ansicht gekommen, dass nur ein äusserst radikaler Ausweg da offen steht, nämlich die Gültigkeit des Avogadroschen Gesetzes für diese Körper zu suspendieren. Das klingt wohl unheimlich, nachdem meine ganze Arbeit in den letzten Jahren darauf gerichtet gewesen ist die Gültigkeit dieses Gesetzes für alle mögliche Zustände zu erweisen. Wie dies plausibel zu machen ist, darüber kann ich mich hier nicht äussern, aber ich teile gänzlich Ihre werte Ansicht, dass ohne molekular-mechanische Betrachtungen kann man sich kein Bild davon machen, wie die Gesetze vom osmotischen Druck geformt sein sollen. Diese Ihre Äusserung hat mich ganz besonders erfreut, da heutzutage eine gewisse pessimistische Betrachtungsweise sich verbreitet hat über die Nützlichkeit der kinetischen Anschauung

Ostwald hat sich neulich sehr geringschätzend darüber geäussert und van't Hoff hat gesagt, es ist ihm ganz einerlei was die Ursache des osmotischen Druckes sei, wenn er nur die betreffenden Eigenschaften hat (gegen Lothar Meyer). Ich bin jetzt beinahe der einzige der neuen Schule, welcher die kinetische Betrachtungsweise nicht durch's Fenster hinauswerfen will, und habe sogar die Hoffnung, dass sie bald ihre Ueberlegenheit erweisen wird.

Ich bedaure noch einmal, dass ich die ausführliche Abhandlung nicht zu lesen vermag, wäre es Ihnen nicht möglich dieselbe in Ostwald's Ztschr. zu drucken, sie würde ohne Zweifel – nach dem Auszug zu urteilen – viel Nutzen machen. Ostwald würde dieselbe ohne Zweifel mit grösster Dankbarkeit annehmen.

Mit den aller besten Wünschen zum neuen Jahr verbleibe ich

Ihr aufrichtiger
Svante Arrhenius

39

Prof. D:r Svante Arrhenius

Rektor vid Stockholms Högskola.

mit den besten Glückwünschen.

40

Kraków 10/I 34

J. Wielmożny Panie Rektorze!

Ośmielam się zwrócić przesłane mi honorarjum uzasadniając to tem że jako docent U.J. po dotąd jak i wszyscy inni moi koledzy lektorzy nie pobierałem honorarjum od profesorów U.J.

Proszę przeto J. W. P. Rektora

Rektorowi moją drobną usługę

jako drobiazg, który jedynie

mnie sprawił wielką przyjemność

że miałem zaszczyt usłużyć

J. W. P. Rektorowi jako lekarz.—

Proszę przyjąć zapewnienie

mego najgłębszego szacunku

i prawdziwej czci

E. Sołtwiński

J. Wielmożny Panie Rektorze!

Najuprzejmiej dziękuję za łaskawie przesłaną mi pracę i ośmielam się przy tej sposobności przesłać i zapewnienia mego najgłębszego szacunku i poważania

Powolny sługa

L. Adamiński

Kraków 1/XII 34

42

Sehr geehrter Herr!

Im Interesse hier beabsichtigter Discussionen und Untersuchungen würde ich Ihnen dankbar sein, wenn Sie die Güte hätten, mir Abzüge Ihrer werthvollen Abhandlungen zur mech. Wärme- und Gastheorie zukommen zu lassen.

Im Voraus dankend

ergebenst

Prof. F. Auerbach.

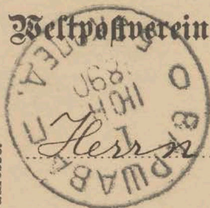
Jena, 10. 6. 90.

Deutschland. — Allemagne.

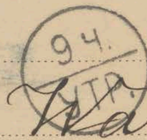
Postkarte. — Carte postale.

Weltpostverein. — Union postale universelle.

Herrn Prof. L. Natanson

Warschau

Nur für die Adresse.
Côté réservé à l'adresse.

Prof. Dr. Auerbach
Jena.

Hochgeehrter Herr College!

Für die grosse Freundlichkeit, mit welcher Sie meine Bitte erfüllt haben, sage ich Ihnen meinen besten Dank. Ob ich für das mir in Aussicht gestellte Buch die Hilfe eines polnischen Hörers zur Verfügung haben werde, bezweifle ich, hoffe aber, dass es mir eventuell auch mit Hilfe des Lexicons gelingen werde, wenigstens die Hauptpunkte zu verstehen.

Ihr Nachweis, dass ein Gas den Maxwell'schen Zustand erst asymptotisch erreicht, hat mich besonders interessirt.

Dass demnächst eine neue Auflage von O. E. Meyer's „Kinetischer Theorie der Gase" erscheint, wissen Sie wohl.

Mit bestem Gruss

Ihr ergebener

Jena, 20. 6. 90.

F. Auerbach.

48

45

Deutschland. — Allemagne.

Postkarte. — Carte postale.

Weltpostverein. — Union postale universelle.

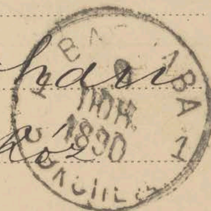

Herrn Prof. L. Natanson

Warschau

9, Aleja Róż

Nur für die Adresse.
Côté réservé à l'adresse.

Prof. Dr. Auerbach
Jena.

44

Hochgeehrter Herr Professor! Indem ich mit bestem Danke Ihren Brief bestätige, erlaube ich mir, Ihnen für den Fall, dass Sie Zeit zur Uebersetzung Ihres Buches finden, das Anerbieten zu machen, diese Uebersetzung in sprachlicher Hinsicht zu revidiren resp. unter meiner Aufsicht revidiren zu lassen. Auch mache ich Sie darauf aufmerksam, dass in dem Helmholtz'schen Institut noch in den letzten Jahren zwei warschauer Physiker arbeiteten welche ganz gut deutsch konnten, und vielleicht für Sie in Betracht kommen. Ich weiss allerdings im Augenblick deren Namen nicht; Sie werden sie aber, falls sie in Warschau leben, jedenfalls ausfindig machen können. Indem ich noch bemerke, dass ich anfangs August für zwei Monate verreise, und mit der Bitte, Hn. Pf. Silow, falls Sie ihn kennen und sehen, von mir zu grüssen, bin ich

Ihr ergebener

Be. Jena, 10.7.90.

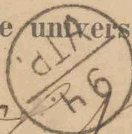
F. Auerbach.

Deutschland. — Allemagne.

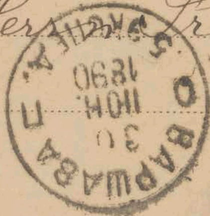
Postkarte — Antwort. — Carte postale — réponse.

Weltpostverein. — Union postale universelle.

Herrn Prof. J. Natanson

Warschau

9, Aleja Róż

Nur für die Adresse.
Côté réservé à l'adresse.

Prof. Dr. Auerbach
Jena.

45

Geehrter Herr College! Sehr erfreut durch Ihre Nachricht theile ich Ihnen in aller Eile mit, dass ich Ihrem Besuch mit Vergnügen entgegensehe. Mit der Bitte mir gef. die Stunde Ihrer Ankunft mitzuteilen, damit ich Sie von der Bahn abholen kann,

Ihr ergebener

Jena, 12.1.91.

F. Auerbach.

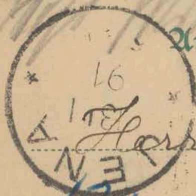
nach Jena

Deutsche Reichspost

Deutsches Haus

Postkarte

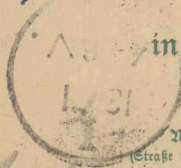

An

Herrn Dr. L. Natanson

~~B// nach~~ aus Warschau

in ~~Leipzig~~ Jena

Wohnung
(Straße und Hausnummer) ~~Hôtel Hauffe~~

1190 b

46

Professor Auerbach und Frau

mit herzlichem Glückwunsche

Jena, 1. 4. 1901

47

Lieber Herr Dr.!

Ich danke Ihnen für die freundl. Zusendung Ihrer 2 sehr interessanten Arbeiten.

Mit freundl. Gruss

P. Bachmetjew

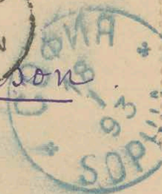
ПОЩЕНСКА КАРТА

ЗА ВЪТРЪШНА КОРРЕСПОНДЕНЦИЯ.

(САМО АДРЕССЪТЪ СЕ ПИШЕ НА ТАЯ СТРАНА).

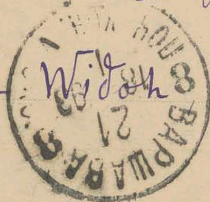

Monsieur le Dr. L. Natanson

Rue Widok 10

Варшава.

48

Lwów, 9. III 914.

Czcigodny Panie Kolego!

Proszę przedewszystkiem przyjąć najserdeczniejsze podziękowanie za dobre, ciepłe słowa, przesłane Towarzystwu z powodu uzyskanego daru. Co do Łaskawego uczestnictwa w naszem wydawnictwie, to, choć niestety list nie daje pewnego przyrzeczenia, przecież przynajmniej nie odbiera wszelkiej nadziei. Niechże mi więc wolno będzie jeszcze raz prośbę moję polecić najgoręcej Łaskawym względom W. Sz. Pana

Kolegi, serdecznie, i bardzo,
cieszyłbym się, gdyby mogła
być spełniona.

Łączę wyrazy wysokiego
szacunku i poważania

powolny sługa

O. Balzer

ro,
ra

go

Kraków, 6 maja 1919 r.

Szanowny Panie Profesorze i Kolego!

Przykro mi niezmiernie, że i dzisiaj, będąc przynaglonym do wyjazdu wypadkiem śmierci w bliskiej rodzinie, nie mogę uczestniczyć w konferencji, tyczącej się współudziału w międzynarodowych pracach geofizycznych. Że jednak kwestye geofizyczne, ze wyjątkiem coprawda niektórych działów, jak meteorologji i optyki atmosferycznej, zawsze mi były dalsze, przeto mam nadzieję, że nieobecność moja nie będzie dotkliwa, tembardziej iż ważne sprawy astronomji polskiej, nakazują mi w innym kierunku zwrócić swą obecną działalność.

Przy tej sposobności łączę wyrazy najgłębszego szacunku i poważania, z jakiem pozostaję

Tad. Banachiewicz.

52

Kraków, 12 czerwca 1919 r.

Wielce Szanowny Panie Profesorze

i Kolego!

Byłem w ostatnich dniach w Królestwie i list Szanownego Pana Profesora z dnia 8 b.m. nie zastał mnie w domu. Wiadomość, zawarta w nim, iż Szanowny Pan zdecydował się ulec nalegeniom najpoważniejszych Kolegów, ucieszyła mnie niezmiernie, i to zarówno z powodów publicznych, jak i osobistych.

Primo, iż Akademja, dzięki zgodzie W. Szanownego Pana Profesora, będzie miała na zjeździe tak wybitnego przedstawiciela, secundo – iż, wobec wiele lepszego a tak szczęśliwego obrotu sprawy, zajęte przezemnie stanowisko okazało się dobre.

Szczerze dziękuję za zwrócone do mnie zapytanie w kwestji ewentualnego współudziału naszego w międzynarodowych przedsięwzięciach astronomicznych, względnie geofizycznych. Przypuszczam, że zaświadczenie o naszej gotowości do pracy,* w razie odpowiednich ku temu warunków, może pociągnąć za sobą wydatne korzyści dla rozwoju u nas astronomji praktycznej. Żądaną notatkę prześlę po pewnem zastanowieniu się.

Przy tej sposobności pozwalam sobie przesłać, i proszę o przyjęcie do ~~swej~~ bibljoteki, kilkanaście drobnych przeważnie mych prac. Zapewne i język w nich nieraz pozostawia do życzenia, gdyż przeważnie nikt go nie korygował.

Raz jeszcze wyrażając swe głębokie zadowolenie z powodu podjęcia się przez W. Szanownego Pana Profesora misji zagranicznej, łączę wyrazy

prawdziwego szacunku i poważania
oraz uprzejme ukłony
Tad. Banachiewicz.

Warszawa
~~Kraków~~, 15. I. 1920 r.

59

Wielce Szanowny Panie Profesorze
i Kolego!

Miło mi było podpisać uprzejmie przesłane mi pisma w sprawie utworzenia Polskiego Towarzystwa Fizycznego. Przepraszam za parodniową zwłokę, spowodowaną moim pobytem w Warszawie.

Odsyłam 4 pisma podpisane przezemnie.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku
i uprzejme pozdrowienia

Tad. Banachiewicz.

Kraków, 25 marca 1921 r.

Szanowny Panie Profesorze i Kolego!

Jakkolwiek istotnie nigdzie nie bywam, to jednak nie mógłbym odmówić tak miłemu zaproszeniu i stawiłbym się niechybnie, gdyby nie wyjazd mój na Święta, dawno uplanowany, do Zakopanego, będący poczęści w związku z zawodami narciarskiemi.

Dziękując uprzejmie za zaproszenie, łączę, wraz z wyrazami szacunku, uprzejme pozdrowienia i życzenia świąteczne

Tad. Banachiewicz.

57

Rzym, 7 maja 1922 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego!

Miło mi donieść, że prof. Shapley dyrektor Obserwatorjum Harwardzkiego w St. Zjednocz., wypożycza nam do h[illegible]kowa lunetę-ekwatorjał, przyczem dost[illegible]wi ją sam do Gdańska. (Nie zmniejsza to jednak potrzeby zakupienia większego narzędzia, które wstawiłem do przyszłorocznego preliminarza). – Komisja gwiazd zmiennych, po dłuższych debatach, jednomyślnie*) uchwaliła prosić Komitet Wykonawczy o stałe subsydjum roczne (na 3 lata) dla Obs. Krak. na efemerydy gwiazd, podlegających zaćmieniom. Czy Komitet zapomogę przyzna, niewiadomo, bo francuzi chcą wszystko dla siebie zagarnąć, a Krassowski, obecny, jako przedstawiciel Min. Rob. Publ., intryguje.

Jeżeli będzie sposobność, poruszę sprawę reformy godzinowej i inne.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i szczere pozdrowienia Tad. Banachiewicz

*) with enthusiasm

Wielmożny
Prof. Dr. Władysław Natanson
ul. Studencka 3
à Cracovie
Pologne - Polska

Roma - Castel S. Angelo e Ponte Elio

Kraków, 28 września 1922 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego!

Z prawdziwem zadowoleniem dowiedziałem się, że WSz Pan Kolega raczył przyjąć jednomyślny wybór na Rektora naszej starej Wszechnicy Jagiellońskiej. Ośmielam się złożyć WSz Panu najserdeczniejsze powinszowanie z powodu objęcia przezeń berła tylu sławnych, zasłużonych dla Ojczyzny mężów.

Przy tej sposobności łączę wyrazy najgłębszego szacunku

i uprzejme pozdrowienia

Tad. Banachiewicz

Góra Łysina,
8 stycznia 1923 r.

Wielce Szanowny i Czcigodny
Panie Kolego!

Przedewszystkiem serdecznie dziękuję za gotowość, którą SzPan Kolega miał wyrazić, poczynienia kroków u władz wojskowych celem uzyskania samochodu dla przewiezienia mnie do Krakowa. Na szczęście czuję się już o tyle dobrze, że nie będę potrzebował takiego wehikułu; w tych dniach wybieram się do Krakowa drogą zwykłą.

Piszę obecnie do Rocznika Astronomicznego swe uwagi krytyczne nad pewną pracą o teorji względności (p. Zaremby). Byłoby dla mnie rzeczą bardzo cenną, gdyby SzPan Kolega zechciał choć pobieżnie przejrzeć odnośny rękopis, i zakomunikować mi swe co do niego uwagi.

W szczególności obawiałbym się jakiegoś lapsus linguae, z którego nie omieszkałby skorzystać p. L.. Oczywiście, nawet gdyby Sz. Pan Kolega znalazł czas na przejrzenie rękopisu (w co, niestety, wątpię) całkowita odpowiedzialność za wypowiedziane tam sądy obciążałaby tylko mnie samego.

Pracę p. L. uważam za kompletnie chybioną. Czy się uda zdefiniować ciało sztywne we wszystkich układach jednocześnie, czy nie, rzecz ta nie ma żadnego związku z teorją pomiarów. Krytyka relatywistycznego objaśnienia doświadczenia Michelsona i Morleya (str. 25) oparta jest na grze słów. Co się tyczy relatywistycznej niesztywności ciał sztywnych (str. 39) jest ona znikomo mała. Ale i z punktu widzenia matematycznego praca p. L. jest wprost dziwnie słaba.

Na górze pracuje się wyśmienicie. Powietrze doskonałe, zima zupełna. Góra jest pokryta śniegiem.

Przepraszam za improwizowany papier listowy!

Łączę wyrazy najgłębszego szacunku
i uprzejme pozdrowienia

Tad. Banachiewicz

Kraków, 17 stycznia 1923 r.

Wielce Szanowny i Czcigodny Panie Kolego!

Jest mi niezmiernie przykro, że skutkiem szeregu qui pro quo Sz. Panu Koledze nasunęła się myśl, iż niedoceniam całej Jego łaskawej dla mnie życzliwości i gotowości przyjścia — w razie potrzeby — z jaknajbardziej efektywną i natychmiastową pomocą. Jedynem mojem desideratum, tyczącem się choroby, był samochód, któryby mnie wywiózł z Łysiny, i kiedy mi powiedziano, że właśnie to tak przezemnie pożądane auto — o które byłoby nader trudno — mógłbym otrzymać za wstawiennictwem Sz. Pana Kolegi, byłem Mu za to prawdziwie i szczerze wdzięczny. Pomyłka zaszła zresztą tylko co do powodu wdzięczności, nie zaś co do intencyj Sz. Pana. — P. Bociański przypisał Magnificencji — jak to często zdarza się względem osób, stojących na świeczniku — słowa, nigdy przezeń nie wypowiedziane. P. Witkowski zaś, człowiek o zdrowiu nader kruchem a przytem impulsywny, przejmuje się bardzo cudzemi chorobami, i, będąc wogóle skłonny do przesady (jak to widzę w szczególności z artykułu o teorji względności, pełnego superlatywów, który mi dał do Rocznika Astronom.) w piśmie do Senatu wyraził się nieściśle, o co zresztą zrobiłem mu wymówkę.

Ale nie będę już więcej zaprzątał głowy Sz. Pana Kolegi temi, tak dla niego drobnemi sprawami. Muszę Go natomiast jeszcze przeprosić, że mimowoli osobą swoją przyczyniłem Mu najniepotrzebniej pracy, którą tak jest obarczony. Wszystko tak jakoś niefortunnie się złożyło, bez mojej winy, ale

z mojej przyczyny. I p. Gadomski, który nie zatelefonował do Magnificencji (jak mi mówił, skutkiem spóźnionej pory); nazajutrz rano wyjechał) dostanie „pater noster". Raz jeszcze bardzo przepraszam.

Dziękuję Sz. Panu za obietnicę pobieżnego choćby przejrzenia mego artykułu o pracy p. Z. W razie jednak, gdyby Magnificencji zabrakło czasu, proszę ~~bez~~ nie mieć najmniejszych skrupułów ~~nie dotrzymać~~ w niedotrzymaniu obietnicy. Artykuł nie jest jeszcze gotów, nie skończyłem go na Łysinie, a, przyjechawszy tutaj, odrazu — chociaż staram się prawie nie wychodzić — znalazłem się w kołowrocie spraw, które mi nie pozostawiają jednej wolnej chwili.

Zdrowie moje jest lepsze, ale jeszcze nie czuję się zupełnie zdrów.

Łączę wyrazy najgłębszego szacunku, z jakim pozostaję

Tad. Banachiewicz.

Magnificencja Prof.Dr.Władysław Natanson w/m

K r a k ó w, 3 lutego 1923 r.

Wielce Czcigodny i Szanowny Panie Kolego !

Ogromnie jestem wzruszony pamięcią Szanownego Pana o mojem zdrowiu. Obecnie mam się zupełnie dobrze, jestem tylko nieco zmęczony. Nie chodzę nigdzie zgoła, tylko na wykłady, tak jestem pochłonięty swemi pracami\

Pośpieszam zakomunikować, że, według wiadomości, które przywiózł w tym tygodniu przejeżdżający do Zakopanego kol.Sierpiński, p.Kamieński został powołany na katedrę astronomji do Warszawy. Wobec tego sprawa 2-ej katedry astronomji w Krakowie przedstawia się mniej aktualnie, i, prawdopodobnie, beznadziejnie. Natomiast, gdyby Pan Kolega miał ku temu sposobność, gorącobym prosił o poparcie innych potrzeb astronomji krakowskiej. Nie piszę już nawet o postulatach instrumentalnych, gdyż, jak wiadomo, nie posiadamy prawie nic, zaznaczę tylko, że, z powodu wybudowania tuż obok (nas) kliniki ginekologicznej, paląca staje się sprawa nadbudowania gmachu Obserwatorjum, dla umożliwienia obserwacyj od zachodu. Nadzwyczaj ważne są też nasze postulaty co do personelu: przedewszystkiem posada mechanika (obecnie za roboty zagranicą przepłaca się, a czekać trzeba latami, i, z tego powodu, naprzykład, nasza stacja sejsmologiczna przestała funkcjonować); następnie zamiana posady rachmistrza (naukowego) na posadę asystenta. Obecny rachmistrz, p.Rybka, bardzo obiecujący młodzieniec, nie może się utrzymać, i zamyśla porzucić Obserwatorjum.

Uprzejmy list SzPana Kolegi w sprawie uroczystości w Toruniu otrzymałem dziś dopiero koło 5-ej popołudniu, i natychmiast zawiadomiłem p.Ottmanna o swej gotowości podjęcia zaszczytu reprezentowania Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na dzień 19 lutego zwołuję Zjazd Astronomów Polskich w Toruniu.

Nie ośmieliłem się posłać Drogiemu Panu Koledze swej krytyki rozprawy p.Zaremby w rękopisie, gdyż skutkiem licznych zmian (rękopis) przestał ~~on~~ być (dość) czytelny.

Przesyłam natomiast obecnie pierwszą korektę tej krytyki, którą miałem możność przejrzeć tylko bardzo pobieżnie, przepraszam więc za liczne pozostałe jeszcze błędy. Uwagi WSzPana Kolegi byłyby dla mnie, oczywiście, nader cenne, ale nie mogę o nie pretendować, wobec tak licznych i tak ważnych spraw, które obecnie zależą od Pana Kolegi. Nadmieniam, że wszystkie ostre ustępy, jakkolwiek wiernie oddają moje myśli, postaram się znacznie złagodzić, aby przemawiały za słusznością mej krytyki wyłącznie argumenty, nie zaś ostre sądy.

Prócz tego, jako lekturę na drogę, pozwalam sobie dołączyć korektę artykułów z drukującego się ROCZNIKA ASTRONOMICZNEGO o naszej placówce w Karpatach, na górze Łysinie.

List niniejszy piszę na maszynie dla zmniejszenia trudu jego odczytania. Jeżeli w przyszłości Wielce Szanowny Pan Kolega będzie mi miał co do zakomunikowania, chętnie zawsze stawię się we wskazanem przez Niego miejscu, i o wskazanej godzinie, aby tylko Pan, przy tak wielu obowiązkach, nie potrzebował się obarczać trudem pisania do mnie. Przy czytaniu Pańskich listów miewam wyrzuty sumienia, że tak wiele czasu Mu zajmuję.

Przy tej sposobności łączę wyrazy najgłębszego szacunku,
z jakiem pozostaję

Tad. Banachiewicz

P.S.- Pan Kamieński, któremu pokazałem FIZYKĘ SzPanów Kolegów, zaczytuje się w niej.

64

Kraków, 18.III.1923 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego!

Przy niniejszem przesyłam notatkę po angielsku o uroczystościach Kopernikowskich, wraz z 2-ma otrzymanemi z Torunia fotografjami, oddając wszystko do rozporządzenia Pana Kolegi. Przepraszam bardzo za pewne opóźnienie, ale w czasie wykładów trudno mi było zajmować się czemkolwiek innem. W związku z wykładami badałem ostatnio własności pewnego tworu matematycznego (zespół współczynników podstawień linjowych),

który winien odegrać rolę pierwszo-
rzędną w uproszczeniu wzorów astrono-
mji rachunkowej. Obecnie skorzystam
z ferji, aby opracować artykuł w tym
przedmiocie.

Przy tej sposobności łączę wyrazy
najgłębszego szacunku i poważania

Tad. Banachiewicz

P. S. – Fotografje „Nature" mogłaby zwrócić.
Nie są one, niestety, bardzo udatne.

T. B.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

Czcigodny Panie Profesorze! 66

Stosownie do Pańskiego życzenia wygotowałem projekt odpowiedzi Akademji na pismo Wydziału Nauki w sprawie konferencji w Helsingforsie, i dzisiaj, w godzinach przedpołudniowych, odesłałem go, wraz z aktami sprawy, do Akademji.

Łączę wyrazy najgłębszego szacunku i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

30.IV.1924 r., środa.

Prof. TADEUSZ BANACHIEWICZ

DYREKTOR OBSERWATORJUM KRAKOWSKIEGO

67

Jaśnie Wielmożny Prof.Dr.Władysław Natanson w/m

K r a k ó w, 12 czerwca 1924 r.

Wielce Szanowny Panie Profesorze i Kolego !

W ostatnim tygodniu wielokrotnie próbowałem rozmówić się z Panem przez telefon, ale zawsze bezskutecznie, chodzić zaś do Niego do domu nie śmiałem, aby Mu nie przeszkadzać w zwiększonych obecnie znowu Jego zajęciach. Kiedy nie spełniła się nadzieja zobaczenia Pana Profesora po dzisiejszym wykładzie, muszę już -- wobec wyjazdu do Warszawy na wezwanie Ministerstwa -- przedłożyć mu sprawę na piśmie.

Pan St.Michalski zobligował mnie, żebym prosił Akademję o dostarczenie mu wyczerpujących, choć "przystępnie" skreślonych wiadomości o stosunkach Akademji z międzynarodowemi unjami; zarówno przytem o teraźniejszości, jak i o zamiarach Akademji w tym względzie. Chodzi mu o przedstawienie memorjału ministrowi oświecenia, i o bronienie Akademji przed zakusami różnych ministerstw w sprawach delegacyj zagranicznych. Pan prof.Wróblewski polecił mi zwrócić się do Pana Profesora z prośbą o skreślenie memorjału, zwłaszcza w sprawie unij przyrodniczych.

Przeglądając książkę ekspedycyjną wydawnictw Obserwatorjum, zauważyłem, iż ostatnie odbitki nasze nie zostały jeszcze Panu Profesorowi przesłane. Załączam je przy niniejszem.

Na posiedzeniu Akademji zainteresował się Sz.Pan Kolega pochodzeniem empirycznych błędów deklinacyj fundamentalnych, wykrytych przez p.Zaleskiego. W tej kwestji otrzymałem właśnie rozprawkę prof.Bonsdorffa, który znajduje, iż wyraz p.Zaleskiego b.tgz może być przypisany niejednakowemu pochłanianiu selektywnemu przez rozmaite objektywy, dlatego iż objektyw, zabarwiający gwiazdy, sprawia zmianę „stałej refrakcji". Dawniejsze objektywy były zielonkawe, obecne są bielsze, stąd zmiana stałej refrakcji.

Ostatnio zainteresowałem się bardzo lampkami katodowemi. Sądzę, iż będą one miały dla astronomji -- zarówno astrometrji, jak i astrofizyki -- znaczenie niemniejsze, niż fotografja! Łączę wyrazy głębokiego szacunku i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

9.5.-15 W sprawie reorganizacji Akademji piszę naprzód do Sekretarjatu. T.B.

68

20.IX.1924 r.

PROF. TADEUSZ BANACHIEWICZ

DYREKTOR OBSERWATORJUM KRAKOWSKIEGO

Oddawca niniejszego upoważniony jest do odniesienia mi rękopisu sprawozdania. Przepraszam za sprawiony trud i najuprzejmiej dziękuję Wielce Szanownemu Panu Profesorowi za łaskawe przejrzenie!

Tad. Banachiewicz

69

Kraków, 13 stycznia 1925 r.

Czcigodny Panie Profesorze!

Najuprzejmiej dziękuję za łaskawe przysłanie pięknego dziełka Panów Kolegów – tomu III Nauki Fizyki, zesz. 1, – które dla oryginalnego przedstawienia rzeczy, barwnego języka i interesującej treści z prawdziwą przyjemnością odczytywać będę ustępami w wolnych chwilach.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku i

najuprzejmiejsze pozdrowienia

Tad. Banachiewicz.

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

70

Kraków, 17 kwietnia 1925 r.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Dziękując najuprzejmiej za przysłanie mi pełnego treści „przemówienia", posyłam jednocześnie „Supplemento" Nr. 3. Przy tej sposobności miło mi zakomunikować, że w zastosowaniach macierzy-krakowianów poczyniłem ważny krok, o tyle, że, dotychczasowe wzory trygonometrji kulistej wreszcie przestaną być już potrzebne do bardziej skomplikowanych wywodów analitycznych i rachunków efektywnych astronomji sferycznej. Wzory trygonometrji kulistej otrzymuje się masowo z jednego bardzo prostego wzoru z macierzami. Odkrycia tego byłem bliski już oddawna, ale dopiero obecnie, po wprowadzeniu szczególnych oznaczeń p, q, r na pewne operacje, dopiąłem celu.

Jeśli starczy mi swobody, wkrótce prześlę Szanownemu Panu Koledze korektę mego artykułu „francuskiego" w „Okólniku Obserw. Krak." z prośbą o łaskawe przejrzenie pod względem językowym.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i uprzejme pozdrowienia

Tad. Banachiewicz

71

Kraków, 13 maja 1925 r.

Czcigodny Panie Kolego !

Korzystając z łaskawego zezwolenia, pozwalam sobie przesłać przy niniejszem rękopis francuski swej pracy z prośbą o korektę językową. Po rękopis ewentualnie zgłosiłby się w piątek rano służący Muzyczka, względnie nawet wcześniej, gdyby to było możliwe.

Stokrotnie przepraszając za trudzenie, łączę wyrazy głębokiego szacunku i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

K r a k ó w, 19 lipca 1925 r.

Czcigodny Panie Profesorze i Kolego !

Przypadkiem dostał się do rąk moich arkusz siedemnasty drukującej się NAUKI FIZYKI, i na str.257-ej zauważyłem w nim mylnie podane nazwisko profesora Sampsona, jako "Samsona". Na wszelki przypadek pośpieszam o tem donieść. Wydaje mi się rzeczą wykluczoną, żebym ja był tego winowajcą przez popełnienie takiej zmyłki w przesłanej notatce.

Przy niniejszem pozwalam sobie dołączyć sprawozdanie z konferencji astronomiczno-geodezyjnej w Helsingforsie /w którem jeden ustęp dobrze jest łaskawemu Panu Koledze znany/, tudzież dwa ostatnie Okólniki Obserwatorjum. Niestety francuski język w nich ucierpiał bardzo na nieobecności Pańskiej w Krakowie, niepodobna było jednak zwlekać z wydaniem, z uwagi zwłaszcza na aktualny charakter części Okólnika Nr.20.

Przy tej sposobności łączę wyrazy głębokiego szacunku, oraz uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

Kraków, 23-go lipca 1925 r.

Czcigodny Panie Profesorze i Kolego!

Ten Sampson, który badał biegi księżyców Jowisza, jest istotnie identyczny z R. A. Sampsonem Pańskiego listu. Ostatnio dokonał on ciekawego odkrycia, iż enigmatyczne zmiany długości geograficznej obserwatorjów pochodzą prawdopodobnie z drobnych pyłków, osiadających na czopach narzędzi przejściowych i powodujących błędy systematyczne przy wyznaczaniu nachylenia osi poziomej zapomocą libeli. Z pyłków i z resztek smaru.

Z Cambridge, dokąd nie pojechałem, pisze prof. Kamieński, który udał się tam wraz z p. Gorczyńskim, że tam imię moje „wszyscy postarzają (Mr. Banachiewicz)". Myślę, że przesadza nieco. Prof. Shapley donosi, że efemerydy krakowskie były „highly complimented by members of the Com-

mittee on variable stars", i że Komisja występuje z wnioskiem o subwencjonowanie ich przez Unję. Natomiast nie mam jeszcze wiadomości, czy, i w jakim stopniu, zwycięży[illegible] tezy Okólnika Nr. 20 w sprawie rachuby czasu.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku
i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

75

K r a k ó w, 24 września 1925 r.

Czcigodny i Wielce Szanowny Panie Kolego !

Pozwalam sobie znowu uciec się do uczynności Pańskiej i przy niniejszem posyłam rękopis swego artykuliku po francusku z prośbą o korektę językową. Służący Muzyczka przyjdzię po rękopis jutro, jeżeli Pan pozwoli. Bardzo przepraszam za trudzenie i z góry dziękuję.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i uprzejme ukłony

Tadeusz Banachiewicz

K r a k ó w, 26 września 1925 r.

Czcigodny Panie Profesorze i Szanowny Kolego !

Bardzo dziękuję za odesłaną mi tak prędko, ze zwykłą Pańską uczynnością, korektę mego artykułu o rozprawie Wiljewa, oddanego już do druku w ACTA ASTRONOMICA. Pismo to rozpoczynam właśnie wydawać, zdecydowawszy się na trzy serje: A -- teorja, B -- obserwacje, C -- currentia. -- Podział na punkty w pierwszym ustępie jest trafny /jak również i inne dokonane przez Sz.Pana Kolegę zmiany/, i pozwolił mi dodać jeszcze trzeci punkt c/. Przez rachunki formalne rozumiałem przekształcenia algebraiczne, uskuteczniane bez rozważań nad zbieżnością szeregów.

"Fizyki" jeszcze nie otrzymałem, ale zresztą kilkanaście dni -- to bagatelka w naszych księgarniach.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i uprzejme ukłony,

raz jeszcze dziękując

Tad. Banachiewicz

Przy tej sposobności pozwalam sobie załączyć, wraz z podziękowaniem, honorarjum za łaskawie dokonaną w roku zeszłym korektę stylistyczno-językową międzynarodowego Sprawozdania na Kongres geodetów w Madrycie.

T. B.

77

Kraków, 8 grudnia 1925 r.

Czcigodny Panie Profesorze!

Znowu ośmielam się trudzić Go korektą. Tym razem przesyłam nawet rękopisy, gdyż obawiam się większej ilości błędów. Drukarnia każe sobie za wszystkie późniejsze poprawki sowicie płacić, zaś odwrotnej zasady, że za ich błędy należy się takież odszkodowanie korektorowi, uznać nie chce!

Maszynistka zgłosi się po rękopisy jutro popołudniu, ewentualnie przyjdzie drugi raz, stosownie do wskazówki.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku oraz najserdeczniejsze koleżeńskie ukłony

Tad. Banachiewicz

K r a k ó w, 4 marca 1926 r.

Czcigodny Panie Profesorze i Kolego !

Chociaż wiem, że Sz.Pan Profesor zapracowany jest bardzo, nie mogę oprzeć się pokusie zakomunikowania Mu o pewnem swem spostrzeżeniu.

Dziesięć z górą lat temu astronom paryski p.Puiseux ogłosił w Comptes Rendus główne wyniki swych badań nad ważeniem się Księżyca na zasadzie zdjęć fotograficznych z okresu 1894—1909 r., otrzymanych zapomocą wielkiego ekwatorjału złamanego /équatorial coudé/ Obserwatorjum paryskiego. Wyniki te były paradoksalne; autor otrzymał na współczynnik libracji "fizycznej" Księżyca wartość 19 minut /zamiast paru minut, otrzymywanych zwykle/, skąd, w założeniu że Księżyc jest ciałem sztywnem, wypadałoby, że Księżyc obraca się naokoło swej <u>średniej</u> osi bezwładności, co, à la longue, jest niemożliwością. Z pracy Puiseux wynikałoby więc, że Księżyc obraca się inaczej, niż ciała sztywne, lecz rewizja teorji ruchu obrotowego Księżyca, dokonana w roku 1917 przez Jönssona, nic w tej mierze nowego nie dała. Wyniki Puiseux — które zresztą w moich oczach od samego początku były nieprawdopodobne z punktu widzenia empirycznego — pozostawały zagadką. Krytyka pracy Puiseux była jednak niemożliwa, gdyż praca jego wydana została in extenso dopiero w r.1925, przyczem do tutejszego Obserwatorjum dotarła 1 marca 1926 r. -- Przeglądając tę rozprawę, umieszczoną w tomie XXXII pomnikowych Annales de l'Observatoire de Paris, skonstatowałem przedewszystkiem, że nie jest to powierzchowna praca, lecz przeciwnie poważny, wielki /około 200 stron in 4-o/ traktat, ujmujący przedmiot lege artis, coprawda z wyłączeniem rozbioru prac innych badaczów, ale do tego autor czuł się może upoważniony przez wielkie rozmiary narzędzia paryskiego. Poważna forma dzieła Puiseux, któremu dopomagało w pracy sześć osób, czyniła zagadkowość wyników tem bardziej pociągającą.

Rozwiązanie zagadki okazało się nadspodziewanie proste. Przyglądając się różnym punktom jego badania, zauważyłem, że autor popełnił omyłkę kardynalną

na samym początku dzieła, w tablicy podstawowej /str.9/, mylnie obliczając zmiany perspektywiczne /paralaksę/, wynikające z położenia obserwatora na <u>powierzchni</u> Ziemi: paralaksę Księżyca we wznoszeniu prostem wziął mianowicie z niewłaściwym znakiem. Po przejściu Księżyca przez południk widzimy satelitę Ziemi w rektascenzji mniejszej od geocentrycznej, przed przejściem -- w większej, u autora zaś jest naodwrót. Pomyłka ta całym swym ciężarem spada na główną niewiadomą problemu -- librację Księżyca, wypaczając ją zupełnie. Po przybliżonem uwzględnieniu jej znikają, jakby za dotknięciem różdżki czarodziejskiej, główne anomalje libracyj Puiseux. Kroniki astronomnji bodaj że nie zanotowały w tak monumentalnem dziele podobnie elementarnego błędu o tak rozległych następstwach; ta rzadkość wydarzenia skłoniła mnie do zaprzątnięcia niem na chwilę uwagi Czcigodnego Pana Kolegi, za co najuprzejmiej go przepraszam.

Wątpię, czy zdecyduję się na wykonanie dość obszernych rachunków dla dokładnego poprawienia dzieła Puiseux; prawdopodobnie zresztą zechcą zrobię to sami francuzi. Obecnie interesuje mnie kwestja współczynnika sprężystości Księżyca, który da się może wyznaczyć z okresu zmian szerokości lunacentrycznych na Księżycu. Te zmiany szerokości udało się pochwycić /Jakowkinowi/ dotychczas z jednego tylko szeregu dostrzeżeń /moich własnych/, gdyż są one bardzo małe, i rzecz cała jest mało zbadana.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku

i uprzejme koleżeńskie ukłony

Tad. Banachiewicz

879

PROF. TADEUSZ BANACHIEWICZ
DYREKTOR OBSERWATORJUM KRAKOWSKIEGO

Z wyrazami głębokiego szacunku

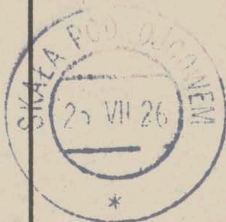
23. VII. 1926 r.

80

25. VII. 1926 r.

Z wycieczki na rowerze do Ojcowa przesyła uprzejme ukłony

Tadeusz Banachiewicz

Jaśnie Wielmożny

Profesor Dr. Władysław Natanson

Kraków

Studencka 3.

Ojców - Wodospad w Będkowicach

81

K r a k ó w, 21 września 1926 r.

Czcigodny Panie Profesorze,

Przy niniejszem posyłam rękopis maszynowy rozprawy dr.Zaleskiego, uprzejmie sporządzony w Londynie przez p.Comrie z Nautical Almanac Office. W przesłaniu wynikło, niestety, z mojej winy pewne opóźnienie, głównie z powodu parotygodniowych prac nad ekspedycją grawimetryczną na Pomorze i innych zajęć, od których nie mogłem się oderwać dla przejrzenia rękopisu. Tem bardziej prosiłbym Szanownego Pana Kolegę o możliwe przyśpieszenie składania i druku. Autor prosiłby o 400 odbitek.

Przysłaną mi z Drukarni korektę katalogu dla bardziej gruntownego przejrzenia posłałem do Poznania.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

82

OBSERVATOIRE ASTRONOMIQUE
DE L'UNIVERSITE DES JAGELLONS
à CRACOVIE (POLOGNE).

Cracovie, le 25.X 1926 r.

Wielce Czcigodny Panie Kolego,

Po przyjeździe z Warszawy winienem Panu Koledze relację co do spraw geodezyjnych. Niestety, tak jestem obarczony niecierpiącemi zwłoki zajęciami, że zmuszony jestem chwilowo odłożyć sprawę geodezji. Zaznaczę tylko, że, według opinji prof. Warchałowskiego, pomiary geodezyjne mogłyby być wykonywane przez "Polski Oddział Komitetu Bałtyckiego". Tworzenie do tego Instytutu uważa za praktycznie zbyt trudne.

Łączę wyrazy najgłębszego szacunku
i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

POCZTÓWKA. – CARTE POSTALE.

L'Observatoire Astronomique de l'Université de Cracovie a été fondé en 1787. Son premier directeur fût J. Śniadecki. Ses successeurs : M. Weisse (1825—1861), Fr. Karliński (1862—1902), M. P. Rudzki (1903—1916) dûrent travailler dans des conditions contraires sous l'occupation autrichienne du pays. Le personnel actuel se compose du directeur (T. Banachiewicz), d'un adjoint (J. Witkowski), de trois assistants (J. Gadomski, K. Kordylewski, L. Orkisz), et d'un calculateur (J. Florkowski). L'Observatoire s'occupe principalement d'observations des étoiles variables, d'occultations des étoiles par la Lune, de travaux géodésiques du premier ordre, et il comprend aussi le service météorologique (depuis 1826), magnétique et seismologique.

Publications récentes: *Annuaire Astronomique* (en polonais, depuis 1922), avec le *Supplemento Internationale* contenant les éphémérides des étoiles variables du type d'Algol et diverses Tables pour faciliter l'emploi des formules astronomiques de nouveau genre; *Circulaires* (depuis 1920; imprimées depuis 1921); divers articles dans le *Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences* et dans les *Acta Astronomica.*

Depuis 1922 à l'Observatoire est rattachée une station provisoire de l'Institut Astronomique National dans les montagnes du Beskid; en février 1925 cette Station a acquis un équatorial photo-visuel moderne.

(mars 1925).

83

PROF. TADEUSZ BANACHIEWICZ
DYREKTOR OBSERWATORJUM KRAKOWSKIEGO

ma zaszczyt przesłać notatki, o które chodzi.

24. XI. 1926 r.

Kraków, 1 stycznia 1927 r.

Wielce Czcigodny Panie Kolego!

Na posiedzeniu w dniu 30 grudnia pozwoliliśmy sobie obrać Czcigodnego Pana Kolegę na Prezesa Narodowego Komitetu Geodezyjno-Geofizycznego. Co do tego wyboru panowała oczywiście zupełna jednomyślność, i mam niepłonną nadzieję, że Czcigodny Pan Kolega, choć już obarczony tylu zajęciami, stanowisko to dla dobra sprawy przyjąć zechce. – Prócz tego powołano: na Prezesa Sekcji Geofizycznych – prof. H. Arctowskiego, i na Prezesa Sekcji Geodezyjnej – mnie. Na posiedzeniu byli obecni pp. Arctowski, Birkenmajer, Kamieński, Siedlecki i ja. Wybraliśmy prezesów sekcji, nie zaś sekretarzy, dla ułatwienia ewentualnych

odrębnych czynności. Prof. Siedlecki został kooptowany (właściwiej – powzięty został wniosek co do kooptacji) na członka Nar. Kom. Geod.-Geofiz.. Podobne wnioski powzięto co do pp. Weigla, Warchałowskiego i Romera. Na delegatów na kongres w Pradze obrano mnie (jechać nie mam ochoty), Weigla i Arctowskiego. Inne rzeczy v. sprawozdanie, które w tych dniach prześlę p. prof. Kutrzebie przez Pańskie ręce.

Wobec tego, że na bilecie w sprawie prof. Weigla, wysłanym przez kol. Kamieńskiego, jest i mój podpis, pragnę zakomunikować, że kandydatura prof. Weigla na stanowisko Szefa mającego powstać instytutu pomiarowego nie wydaje mi się tak dalece pewna. Podobno w Sztabie Generalnym wymieniane są i inne nazwiska.

Na zebraniu w d. 29 grudnia w Obserwatorjum po-

wzięto wniosek (że piszę o rzeczach najogólniejszych tylko) zwrócenia się do Rządu o zaproszenie fachowych sił do narad nad projektowanym instytutem pomiarowym, oraz uznano konieczność Rady Geodezyjnej przy Akademji. Byli obecni, prócz mnie, pp. Kamieński i Weigel. Prof. Warchałowski zatelegrafował, że jest obłożnie chory.

Proszę przyjąć me serdeczne Życzenia Noworoczne!

Łączę wyrazy głębokiego szacunku
i uprzejme pozdrowienia

Tad. Banachiewicz

Przepraszam tysiąckrotnie, że, nie wiedząc o niedomaganiu Pana Kolegi, fatygowałem Go przez telefon. Rozmowa z Panem była, jak zawsze, tak interesująca, że trudno ją było przerwać.

K r a k ó w, 10 marca 1927 r.

Czcigodny Panie Profesorze.

Swe podanie do Rady Wydziałowej w sprawie zwolnienia mnie od wykładów w nadchodzącym trymestrze pragnę uzupełnić pewnemi szczegółami, których nie chciałem wytaczać w piśmie oficjalnem. Przedewszystkiem pragnę zaznaczyć, że proszę o zwolnienie dla uzyskania możności załatwienia następujących pilnych spraw naukowych.

Z a ć m i e n i e S ł o ń c a wymaga opracowania przez Kraków typu przyrządu i instrukcji -- czekają na to inne nasze obserwatorja. Dodaję, że chodzi o narzędzia, które powinny znaleźć zastosowanie przy obserwacjach wszelkich wogóle zaćmień słońca, a więc i najczęściej przytrafiających się częściowych. Ponadto będzie cały szereg związanych z tem zaćmieniem spraw natury finansowo-administracyjnej.

N o w e i n s t r u m e n t y a s t r o n o m i c z n e, których zakupno projektujemy, wymagają opracowania konstrukcji i korespondencji. Mam na myśli w pierwszej linji ekwatorjał z kamerami do fotografowania oraz specjalny komparator do klisz dla wyszukiwania i badania gwiazd zmiennych.

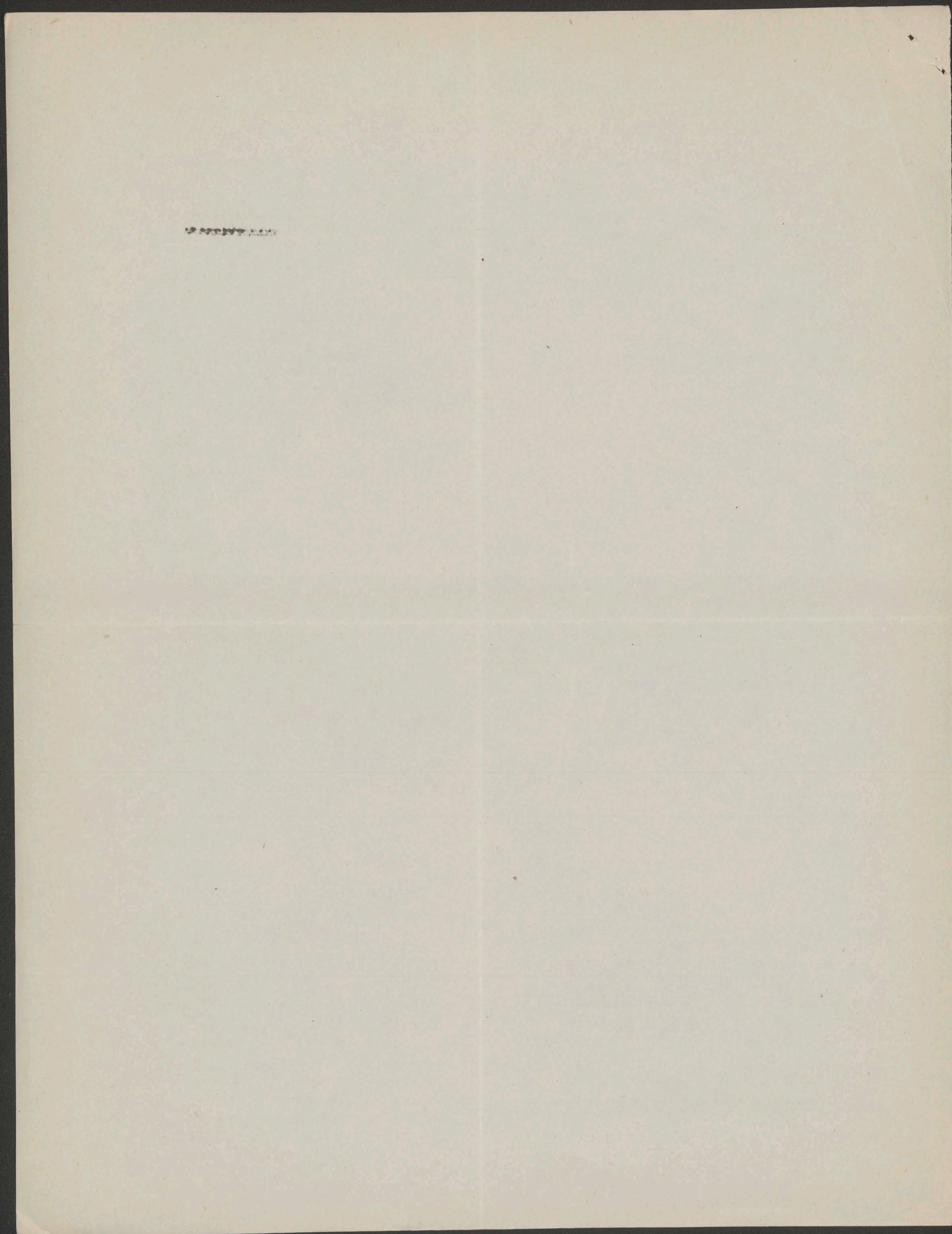
K o n f e r e n c j a g e o d e z y j n a państw bałtyckich ma się odbyć w maju rb. w Rydze.

P o m i a r y g e o d e z y j n e na Pomorzu wymagają organizacji i korespondencji.

W y d a w n i c t w a Obserwatorjum i Acta Astronomica zalegają, i prace astronomów, nie zredagowane przezemnie, butwieją.

Wymieniłem część tylko leżących na mnie zajęć. W wielu innych państwach są stanowiska astronomiczne, nie połączone z obowiązkami profesorskiemi i to jest jedna z przyczyn rozwoju astronomji np. w Rosji; u nas, gdzie tego niema i póki tego niema, pozostaje mi tylko droga zwracania się do Wydziału dla otrzymania potrzebnej dyspensy.

Pominąłem w zestawieniu prace naukowe, bo wszyscy jednakowo jesteśmy niemi zajęci; chciałbym tylko zaznaczyć, że ostatnio np. doszedłem do wniosku, że wpływ zmiennego skutkiem przypływów ciśnienia mórz na ściany brzegowe kontynentów niesłusznie został pominięty /o ile mi wiadomo/ przez badaczy którzy zajmowali się kwestja zmian szybkości obrotowej ziemi. Jeżeli opracowaniem

tego przedmiotu zajmie się kto z astronomów polskich, wypadnie mi opracować metodę. Moje wyniki, dotyczące wzorów astronomicznych nowego rodzaju, pozostają nieogłoszone.

Nie chcąc już dłużej zaprzątać uwagi Czcigodnego Pana Kolegi, kończę list, łącząc wyrazy głębokiego szacunku i poważania

oraz najuprzejmiejsze ukłony

Tad. Banachiewicz

Ryga, 16 maja 1927 r.

Czcigodny Panie Profesorze

i Kolego!

Chociaż suma, która została mi przyznana na cele ekspedycyj wynosi połowę tylko kwoty, o którą wystąpiłem, wierzę, iż Akademja nie mogła na ten cel, asygnować więcej, a więc dziękuję Panu Koledze najserdeczniej za poparcie.

Konstrukcja naszych aparatów chrono-kinematograficznych*) raźnie postępuje, i pierwsze próby kinematografowania,

---

*) do obserwacyj zaćmienia Słońca

dokonane z prowizorycznym monturą, udały się dobrze. Chodziło niemało o to, czy filtry świetlne okażą się odpowiednie, co do niego mieliśmy niedostateczne punkty oparcia a priori. W ogólnych zarysach narzędzia nasze są to lunety, o ogniskowej 120 cm, w których zamiast okularu zastosowany jest aparat kinematograficzny. Wszystko umieszczone w specjalnych skrzyniach metalowych i na specjalnie przez nas skonstruowanym masywnym postumencie, zapewniającym zarówno brak wstrząśnień przy opeorowaniu, jako też możność ruchów w azymucie i wysokości. Takich aparatów (połączonych każdy z chronografem)

mamy, a raczej wkrótce mieć będziemy, trzy, po jednym dla każdej stacji. Wybieramy się w okolice Jokkmokk w północnej Szwecji, za koło biegunowe północne. Francuzi przyobiecali nam specjalne sygnały godzinowe z wieży Eiffla (zabieramy ze sobą trzy stacje radjoodbiorcze).

Środki na wyjazd ekspedycji nie zostały jeszcze wyasygnowane. Mam nadzieję, że p. Bartel dotrzyma jednak danego nam przyrzeczenia.

Łączę wyrazy najgłębszego szacunku

i uprzejme koleżeńskie pozdrowienie

Tad. Banachiewicz

90

Porjus, za kołem biegunowem
północnem, 6 lipca 1927r.

Czcigodny Panie Kolego!

Z dalekiej północy pozwalam
sobie przesłać wyrazy poważania.
Podczas zaćmienia mieliśmy po-
godę niezupełną, ale lepszą naogół,
niż inne ekspedycje. Subwencja
z Akademji przydała się nam nad-
zwyczajnie, choć i tak środki mie-
liśmy zbyt szczupłe. Pozostałem tu
jeszcze na krótko dla wyznaczenia po-
zycji geograficznych.

Z głębokim szacunkiem Tad. Banachiewicz

JWPan
Prof. Dr. Władysław Natanson
Studencka 3
Kraków
Polen

Porjus. Midnattssol.
Foto. Helge Gradén, Porjus. Ensamrätt

91

Kraków, 25 września 1927 r.

Czcigodny Panie Profesorze!

Stosownie do łaskawego przyzwolenia przesyłam przy niniejszem rękopis swej pracy. Bardzo jest dla mnie cenna ta pomoc Pana Profesora.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku

i uprzejme koleżeńskie pozdrowienia

Tad. Banachiewicz

92

Kraków, 4 października 1927 r.

Czcigodny Panie Kolego!

Byłbym niezmiernie wdzięczny za skorygowanie jeszcze dwóch dołączonych stron streszczenia, przeznaczonego do Okólnika Obserwatorjum. Posyłam je przez woźnego Akademji, korzystając z jego przyjścia do Obserwatorjum, jutro zaś rano zgłosiłby się po nie Muszyńska, o ile zdrowie pozwoli mu udać się na miasto.

Przepraszając za nową pracę, łączę wyrazy głębokiego szacunku oraz uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz.

93

Kraków, 10 listopada 1927 r.

Czcigodny Panie Profesorze!

Przy niniejszem pozwalam sobie znowu przesłać dwa artykuliki francuskie z prośbą o łaskawą korektę. Poleciłem Murzynce zapytać się, kiedy będzie mógł zgłosić się celem odbioru.

Z góry dziękując za wyświadczoną przysługę, łączę wyrazy najgłębszego szacunku i uprzejme koleżeńskie pozdrowienia

Tad. Banachiewicz.

Czcigodny Panie Profesorze!

Bardzo mnie zaskoczył zaszczytny, ale i niezasłużony: osobiście niespodziany wybór mnie na wczorajszem zebraniu. Powiedzenie kol. Kam., że sprawa tak była wniesiona, było tylko wytworem jego chęci takiego właśnie jej obrotu. Mam nadzieję, że Komitet zechce mnie niedługo zwolnić od tych obowiązków, na które zbyt mało mogę czasu oddawać.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku i uprzejme ukłony

Tad. Banachiewicz

1.I.1928 r.

Z
powinszowaniem
Nowego Roku

85

7 EAST AVENUE,
ITHACA,
NEW YORK.

My dear Professor Natanson

Before we received your letter, Mr. Wood had already called attention to the priority of your paper and this had been recognized by Mr. Fireman Science 16, 592, 705, 908 (1902). You would not, of course, wish to have your letter published without making some reference to this

action of Mr. Freeman's expressing his regret at having overlooked your paper. As it seemed doubtful, under the circumstances, whether you would care to have your letter published at all, I have taken the responsibility of holding until I hear further from you.

Believe me

Yours very truly

Wilder D. Bancroft

Dec. 26, 1902

97

Prof. Dr. BANDROWSKI.

Kraków, d. 6 grudnia 1894

Szanowny Panie kolego,

P. Kossuth mieszka pod adresem:

Dębniki - l. 15, willa Rożnowskiego.

Łączę wyrazy prawdziwego poważania

Bandrowski

198

Prof. Dr. BANDROWSKI.

Kraków, d. 25/II 1895

Szanowny Panie kolego!

Proszę o łaskawą odpowiedź na pytania: Gdzie w A-
meryce znajduje się ~~ten~~ Smithsonian-Institution?
kiedy i z jakim ~~terminem~~ ogłosił on konkurs
na prace z zakresu powietrza? (zdaje mi się w
r. 1894 z terminem do końca grudnia 1894). - Czy
konkurs ten pochodził z zapisu Jerzego Hodgkinsa
czy też Hodginsa - mam bowiem ~~to~~ imię to
zanotowane, ale niewyraźnie? - wreszcie jak
wysokie były nagrody? czy dobrze mam je zapisane
10000 dolarów, 2000 dol, 1000 dol. i medal. - Notatki
te potrzebne mi są do artykułu o argonie, który

chcę pomieścić w jednym z najbliższych numerów
Czasopisma techn:

Proszę przyjąć wyrazy prawdziwego
poważania
Sługa

J. Bandrowski

P. S. Najlepiej by było, gdyby
Pan Kolega przysłał mi, jeżeli
ma przypadkowo - ów konkurs.

Kraków, 25/4 88.

Szanowny Panie,

Przed kilku dniami odebrałem od Pana Jego pracę z tomu 3go A. d. Ph. u. Ch. W kłopotliwym jednak tym przypadku w naszym uni- wersytecie, dopiero wczoraj znalazłem ją przypadkiem. Rzecz tak ciekawa wymaga, abym ją ponownie przewer- tował, osobliwie części od § 9-go, cze- go nie zaniedbam w ciągu paru dni uczynić.

Czy zechce Pan mi odpowie- dzieć na następujące dwa pytania:

1) Z eksperymentalnych prac Pana znam badania Jego dotyczące z p.

Edwardem przeprowadzone nad dysocyacyą dwutlenku azotu. Czy odbywał Pan <u>sam</u> jakąś pracę z zakresu fizyki doświadczalnej, albo też taką pracę z fizyki teoretycznej, którejby podstawą były pewne doświadczenia? Jeżeli tak, to proszę mi ją, lub je, przysłać zaraz.

2°/ Wiem, że skończywszy Pan uzyskał stopień kandydata w uniwersytecie petersburskim. Czy później otrzymał Pan jaki stopień naukowy?

Mam nadzieję, że w ciągu dni
paru odbiorę od Szanownego
Pana odpowiedź.

Zechce Pan przyjąć wyrazy
mego poważania

Sługa

M. A. Baraniecki

101

Kraków 3/III 92.

Dziękuję Kochanemu Panu za list. Może Jermakowa m. Dükstein lub Gorzewski. Na wielkanocny dzień Pan odwiózł. Przepraszam Pana za kłopoty, jakie mu sprawiam. Wyrażając nadzieję, że byłem myśli w Warszawie z Panem.

Dowidzenia

Baraniec

WELTPOST-VEREIN (UNION POSTALE UNIVERSELLE).

CORRESPONDENZ-KARTE (CARTE POSTALE).

(ADMINISTRATION D'AUTRICHE.)

An Wielmożny Pan

Dr. ... Natanson

Docent Uniwersytetu Jagiellońskiego

in Warszawa

Widok 10.

Nur für die Adresse
Réservé exclusivement à l'adresse

Kraków dnia 7. III. 93.

Szanowny Panie!

Otrzymałem od księgarni Wendego zawiadomienie, iż nadeszły do niej egzemplarze Algebry. Korzystając z pobytu Pańskiego w Warszawie udaję się do Pana o „zaprotegowanie mnie” do dobrego Pana Antoniego i dobrego Pana Bronisława, iżby prędko zamieścić zechcieli we Wszechświecie ogłoszenie, które przy tym liście załączam i przysłali zawia-domienie, ile się za nie należy. Gdybym wprost napisał do redakcyi, toby zrobili, ale może nie prędko. Proszę ich przy tej sposobności pozdrowić.

Kończymy tedy potrójne — tylko co w tym tygodniu, ja w poniedziałek 13 b. m. dyspię się habilitacye: Tretiak rozszerzył do języka

rusińskiego, Mankowski przenosi z Wiednia habilitacyę do sanskrytu i języków Indyjskich, we czwartek ubiegły nadeszło podanie Zórawskiego, w sobotę wniósł podanie Zdziechowski do filologii słowiańskiej, w przyszłym tygodniu wniesie ~~a~~ podanie Kępiński. Wzmagamy się tedy. Agituje się teraz sprawa udziału uniwersytetu w przyszłorocznej wystawie lwowskiej; zdaje się, że powszechny w tym kierunku zapał nieco ostygnie. Na piątkowem posiedzeniu czytał dziekan z dziennika, iż pan nadesłał spis wykładów; czy to będą dalsze ciągi nie wiem. Straszewski ciągle chory w Davos, i w letniem półroczu wykładać nie będzie. Kostanecki przed paru dniami wyjechał na dwa miesiące do Neapolu, chce urlopu i subsydyum jeszcze nie otrzymał; prawdopodobnie z Wiednia przyspieszy to osobiście. Wszyscy pragnący nowych budowli na swe instytuty opuścili nosy wskutek nadesłanego w zeszłym tygodniu reskryptu

ministeryalnego i nie dowierzają Rzeta, [illegible] twierdzącemu, iż to ma być zręczny manewr ~~dr~~ dr Gautscha dla otrzymania wyliczenia żądań, którymi ma wywrzeć presyę na parlament. Właśnie w tych dniach zainteresowani w budowli w przyszłości radzą i pieczą. Pawlickiego nominacya nie przychodzi. Zresztą nic ważniejszego nie zaszło.

Z bieżącą wiosną zabieram się coś znacznie lepiej. Zaprzągłem się do nowej roboty, jak to Panu za bliskiem naszem widzeniem się opowiem. Spodziewam się, iż pan odpoczywa jak należy i przy dobrem zdrowiu w dobrym jest humorze. Do zobaczenia się niedługo.

Baraniecki

104

DEPARTMENT OF THE INTERIOR

UNITED STATES GEOLOGICAL SURVEY

DIVISION OF CHEMISTRY

WASHINGTON, D. C., July 1st, 1891.

M. Ladislas Natanson, etc., etc.;

Hochgeehrter Herr Natanson!

Auf Ihr freundliches Schreiben beehre ich mich zu antworten dass am 1. August eine grössere Arbeit von mir, die Continuität des flüssigen und festen Zustands betreffend, hier herauskommen wird. Zugleich mit derselben werde ich Ihnen alsdann meine anderen Arbeiten soweit ich dieselben noch in Händen habe, recht gerne zukommen lassen.

Für das freundliche Interesse welches Sie meinen Arbeiten schenken herzlich dankend, bin ich

Hochachtungsvollst Ihr

Carl Barus.

Ihre wichtigen Arbeiten habe ich erhalten und spreche Ihnen dafür ebenfalls meinen Dank aus. Es wird mir durch dieselbe manche Hülfe erwachsen.

105

Lwów, 10. II. 1912. Nabielaka 28.

Wielce Szanowny Panie i Kolego!

W odpowiedzi na list podający mi opinię dwóch znanych uczonych o mojej pracy – proszę o łaskawy zwrot manuskryptu.

Dziękując najuprzejmiej WPanu za poniesiony trud bezinteresownego pisania do mnie ośmielę się – odnośnie do oceny zanotować słów kilka.

Z tej więc oceny, którą WPan łaskawie zakomunikować mi raczył przyjmuję na stronę jedno tylko tj.:

że artykuł mój w „Wektorze" ogłoszony, metodą badania z artykułem Akademii [illegible] jest spokrewniony. Powiem nawet więcej - metoda w obu artykułach jest ta sama - tam i tu jest bowiem syntetyczna. Zaznaczę także, że istnieje nawet pokrewieństwo treści - bowiem w obu wypadkach wyznaję ewolucyę do otrzymania kompozycyi.

Zdanie o tem, czy metoda pewna budzi uśmiech naukowy dziś, czy budziła tylko wczoraj - jest czysto subje-

błędnie. Nie uważam bynajmniej metody syntetycznej za przestarzałą i niebudzącą interesu.

Wreszcie zaznaczam, że twierdzenia dotyczące rzędu, klasy i punktów osobliwych w rozprawie mojej naturalnie nie są wynikiem „metod znanych oddawna" (pismo Plückera?) - jak chcą pp. recenzenci - ale są wynikiem najzupełniej samodzielnych dociekań, stanowiących pozytywny przyczynek w geometrii rzutowej.

Łączę z wysokim szacunkiem i poważaniem

K Bartel.

Ризуно
решил
обмој
напров

ZJEDNOCZENIE MŁODZIEŻY POLSKIEJ

KOMISJA
PRZEWODNIKA BIBLIOGRAFICZNEGO

Sekcja Naukowa

Londyn, d. 16/IV 1897.

Adres :
H. B. ARĆTOWSKI
London W. C.
51. Upper Bedford Place.

Szanowny Panie!

Załączony okólnik wyjaśni Szanownemu Panu bliżej cel prośby, zawartej w niniejszym liście. Cel ten jest nam, jednym z przedstawicieli młodzieży i odczuwającym dokładnie jej potrzeby, tak bliskim, że, dla osiągnięcia go, nie wahamy się prosić Szanownego Pana o ofiarę z Jego drogocennego czasu i o udzielenie nam pewnych wskazówek z zakresu Jego specjalności. Czynimy to w nadziei, że Szanowny Pan zechce poparciem swojem przyczynić się do pomyślnego przeprowadzenia naszej pracy, która będzie w stanie zapełnić jedną z ważnych luk naszego piśmiennictwa naukowo-pedagogicznego, jeśli pomoc tych, do których się zwracamy, pozwoli nam wykonać ją tak, jak została pojęta przez jej inicyatorów.

Prosimy zatem uprzejmie o łaskawe nadesłanie nam listy (o ile można najbardziej szczegółowej) tytułów:

1. Najnowszych i najlepszych podręczników fizyki matematycznej.
2. Dzieł wielkich i monografii, służących do użytku specjalistów.
3. Bibliografii fizyki matem., lub — w braku bibliografii specjalnie jej poświęconych — takich, gdzieby można znaleźć wskazówki co do jej literatury.
4. Dzieł, traktujących o jej historyi.

Ostatni punkt ma dla nas ważność szczególną. Zamierzamy, w naszym „Przewodniku" nadać bardzo obszerne rozmiary bibliografii do historyi nauk, w tem przekonaniu, że dopiero dokładna znajomość dziejów danej nauki daje uczonemu pracownikowi możność zorjentowania się w jej literaturze i nadać własnym poszukiwaniom odpowiedni kierunek. Idzie nam naturalnie, przedewszystkiem o dzieła kapitalne; ale często i drobny artykuł może rzucić sporo światła na daną kwestję — upraszamy zatem o wskazówki co do jednych i drugich.

Bylibyśmy bardzo wdzięczni, gdyby Szanowny Pan zechciał, przynajmniej najważniejsze z zalecanych dzieł, zaopatrzyć w króciutką ocenę.

Okoliczności, towarzyszące naszej pracy, czynią ją ściśle terminową. Pierwszy dział „Przewodnika" dział nauk ścisłych i przyrodniczych musi być ukończony najpóźniej do d. 1-go czerwca r. b. Wobec tego ośmielamy się upraszać o możliwie szybką odpowiedź.

W oczekiwaniu na nią łączymy Szanownemu Panu wyrazy głębokiego szacunku i poważania —

w imieniu Komisyi:

Zofja Bassak

lic. ès sc. soc.

16. 4. 1897.

109

Monsieur L. Natanson, Professeur à l'Université.

Le besoin d'un manuel donnant des renseignements précis, sur les bibliothèques, les bibliographies générales et spéciales et sur le choix des livres relatifs aux différents sujets d'étude, se fait sentir très vivement dans les différents cercles d'étudiants polonais.

Il nous a paru utile de répondre à ce besoin, et à cette fin nous pensons entreprendre la publication d'un *guide bibliographique*.

D'excellents ouvrages de ce genre existent dans la littérature anglaise et il y a même un très bon „livre des livres" russe, tandis qu'une „Bibliographie des bibliographies" récemment publiée à Paris et un „Annuaire du monde savant" publié en Allemagne, viennent compléter les „Livres des meilleurs livres" anglais et américains, en nous donnant également des renseignements très utiles sur les bibliographies d'une part et sur les bibliothèques de l'autre. Pourtant, ces ouvrages ne répondent pas à nos besoins et ils ne sont du reste pas encore parfaits, — c'est ce qui nous a forcés à reprendre le travail à nouveau.

Le *guide bibliographique*, que nous avons en vue, doit non seulement fournir des renseignements sur le choix des ouvrages se rapportant aux différentes branches du savoir humain, mais il doit également donner toutes indications voulues sur les principaux matériaux bibliographiques se rapportant aux différentes spécialités. Il doit servir à l'étudiant et à celui qui commence à faire des recherches spéciales et, il doit même encourager l'étudiant à faire des travaux personnels, en lui facilitant les recherches bibliographiques, qui, généralement, désorientent le travailleur.

Notre manuel doit se composer de cinq parties :

1° Sciences — (comprenant également l'introduction, les ouvrages généraux et l'histoire et la philosophie des connaissances humaines).

2° Sciences appliquées, Beaux Arts et Musique.

3° Sociologie, Economie politique et Droit.

4° Philosophie, Histoire et Géographie politique.

5° Littératures et Philologie.

L'ensemble ne doit pas comprendre plus de 10.000 à 12.000 titres d'ouvrages ; les diverses parties doivent être préparées par des commissions spéciales et la publication se fera en cinq fascicules indépendants.

Pour le moment nous cherchons à recueillir les matériaux relatifs au premier volume. Nous cherchons donc à avoir des indications sur les meilleurs ouvrages scientifiques, publiés dans les différentes langues. Il ne s'agit, évidemment, pas seulement des manuels et des traités se rapportant aux différentes sciences, mais aussi et surtout des ouvrages spéciaux remarquables, des monographies les plus importantes (et avant tout de celles qui ont eu une importance historique), des oeuvres collectives, des „oeuvres complètes" des savants les plus remarquables, etc....

L'histoire des sciences, et la philosophie des sciences, seront traitées à part ; nous serions heureux d'avoir des renseignements bibliographiques très complets relativement à l'histoire de chaque science et relativement à leur philosophie.

Nous sommes également très désireux d'avoir des renseignements sur les bibliographies, — les catalogues des bibliothèques et des sociétés savantes, les encyclopédies et dictionnaires spéciaux, les périodiques et les index de périodiques, ainsi que sur les publications des sociétés savantes les plus importantes.

D'un autre côté, dans un chapitre spécial nous désirons donner la „liste des 100 livres", semblable à celle des 100 meilleurs livres de Lubbock. A cette fin nous serions heureux d'avoir l'avis de différentes autorités, afin de pouvoir dresser une liste quelque peu plus variée, que celle de Lubbock. Presque chaque homme a été fortement influencé dans le cours de sa vie par quelque livre qu'il a lu et relu bien des fois et qu'il conseille à chacun de lire. Quel est cet ouvrage ? Nous sommes désireux de le savoir.

Nous nous permettons donc de faire appel à la bienveillance de ceux qui liront cette circulaire et nous les prions de bien vouloir nous fournir le plus de renseignements possible.

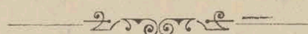
Il est évident que nous ne manquerons pas de citer tous ceux qui auront bien voulu collaborer à l'oeuvre.

Pour la Section dés Sciences

Henryk Arctowski.

British Museum, le 19 mars, 1897.

ZJEDNOCZENIE MŁODZIEŻY POLSKIEJ

KOMISJA
PRZEWODNIKA BIBLIOGRAFICZNEGO

Sekcja Naukowa

Adres :
H. B. ARÇTOWSKI
London W. C.
51. Upper Bedford Place.

Londyn, d. 8/V 1897.

Szanowny Panie!

W odpowiedzi na list Szanownego Pana, dziś otrzymany, pospieszamy złożyć Mu serdeczne podziękowanie za nadesłany nam materjał i słowa zachęty. Notatki bibliograficzne, w tej właśnie formie, w jakiej zostały nam udzielone przez Szanownego Pana, będą nam nieocenioną pomocą w zamierzonem przedsięwzięciu. Do listu niniejszego dołączamy opracowany przez p. Arctowskiego szczegółowy program I-ej części „Przewodnika", z którego wynika jasno, że celem komisji było nie podanie wyczerpującej bibliografji przedmiotu (co zresztą byłoby rzeczą absolutnie w naszych warunkach niewykonalną), lecz tylko udzielenie studjującym pewnych wskazówek kierowniczych na pierwsze lata studjów. Temu właśnie zadaniu odpowiadają w zupełności wykazy, jakie otrzymaliśmy od Szanownego Pana. Zamieszczenie Jego nazwiska na liście współpracowników „Przewodnika bibliograficznego" byłoby z naszej strony jedyną sposobnością złożenia Mu publicznego podziękowania za tak dokładne zrozumienie intencyj inicjatorów i za tak cenną pomoc w sprawie, która blizko obchodzi uczącą się młodzież; z żalem przeto przyszłoby nam zastosować się do życzenia Szanownego Pana w tej kwestyi. To też ponawiamy prośbę o pozwolenie w tym kierunku – w nadziei, że zostanie nam udzielone.

w warunkach pracy bibliotecznej w British Museum przyjdzie nam z łatwością dopełnić niektóremi danemi nadesłane nam wskazówki. Usystematyzowanie ich dokonane przez Szanownego Pana, nic nie pozostawia do życzenia. Natomiast, ze względu na szczupłe rozmiary projektowanego wydawnictwa, nie będziemy w stanie zamieścić w całości nadesłanego nam materjału. Żałujemy tego niezmiernie, gdyż, wobec tak umiejętnego i dokładnego opracowania go przez Szanownego Pana wybór będzie nadzwyczaj trudny. To też bylibyśmy bardzo szczęśliwi, gdyby Szanowny Pan, po dokonaniu owej pracy wyboru i dopełnień, pozwolił go sobie przesłać ponownie do ostatecznego przejrzenia.

Tymczasem raczy Szanowny Pan przyjąć wyrazy głębokiego poważania i szacunku

z ramienia komisji:

Henryk Arctowski — Zofja Bassak

8.5.1897

112

Georges Baume

Docteur-ès-Sciences

Privat-Docent à l'Université

44, Quai des Eaux-Vives, Genève

113

Wielce Szanowny Panie i Kolego!

Dziękując Mu uprzejmie za Pańskie skierowanie oddania do druku polskiego rękopisu pracy „Badania nad zachowaniem się roślin itd..." i za Pańską gotowość do umieszczenia niemieckiego tekstu pracy w kwietniowym zeszycie Biuletynu, mam zaszczyt oświadczyć, że przyjmuję ogłoszenie tej pracy w Biuletynie w takim właśnie porządku, dla tego że szczególnie Dziekanem, który w ubiegłym roku przesiedziałem w ostatnich

miesiącach roku odebrały mnie tak dalece od wszelkiej innej pracy, że nie byłem w stanie niemieckiego szkicu w żądanym terminie nadesłać. Stąd też prośba niniejszem także zwrócenia i przedłożenia ze dołączonego tłumaczenia pracy p. Dawidowskiego w szkicowych listach

Szkockiej obu tych prac, a także Ich innych jeszcze, a to mianowicie pracy p. Dra J. J. Wilczki i h. Motylewskiego o rodzaju Chalcostrapus (w systemie Kopernikan-skiej) oraz p. Dr. St. Kostowskiego o stosunkach kursów do cesarz w przeciętnym morzu ludzkim

niedawno [illegible] Wielmożnego Pana w
Wiedniu był.

Proszę przyjąć wyrazy prawdzi-
wego uznania i poważania
z jakiem zostaję
Stanisław Wyspiański

Kraków d. 7 sierpnia 1908.

[illegible] wykonanie się [illegible]
jeżeli nie zostało już powzięte inna
decyzja proszę Teatrowi przysłać
do Krakowa dzieło A.

115

Wielce Szanowny

Panie Kolego.

Dziękuję najuprzejmiej za żywe zajęcie się sprawą rękopisu p. Popielskiego i łaskawe wiadomości o jej losach.

Poddaję się uchwale Wydziału matematyczno-przyrodniczego, pozostając w szczerym przekonaniu, iż w tym sposobie postępowania (kreślenie ustępów z prac poważnych autorów) Wydział i Akademja tylko stracić mogą.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiego szacunku i poważania

Stanisław Badzyński

Lwów D. 16 Stycznia 1913.

Wyrób

Krajowy

117a

DIE UMSCHAU.
Uebersicht über die
Fortschritte auf dem Gesamtgebiete der
Wissenschaft und Technik.

Frankfurt a. M., November 1896.
Neue Kräme 19/21.

Sehr geehrter Herr!

Mit Bezug auf den beigeschlossenen Prospekt erlauben wir uns, Sie zur Mitarbeit an unserer neuen Wochenschrift, ganz ergebenst einzuladen.

Erwünscht sind uns Beiträge aus allen Wissensgebieten, die auch dem Nichtfachmann verständlich und interessant sind, in anregender, möglichst kurzer, knapper Darstellung, ferner die Behandlung allgemeiner Fragen von grösserem Interesse und kurze Mitteilungen über neue Ergebnisse Ihrer Forschungen.

Thema-Vorschlägen sehen wir gern entgegen und bemerken, dass alle Beiträge gut honoriert werden.

Hochachtungsvoll ergebenst

Redaktion der Umschau

Dr Bechhold

118

DIE NATURWISSENSCHAFTEN

WOCHENSCHRIFT FÜR DIE FORTSCHRITTE DER NATURWISSENSCHAFT, DER MEDIZIN UND DER TECHNIK

HERAUSGEGEBEN VON

DR. ARNOLD BERLINER UND PROF. DR. AUGUST PÜTTER

(VERLAG VON JULIUS SPRINGER IN BERLIN W 9)

DR. ARNOLD BERLINER
Kl.

BERLIN W 9, den 18. Mai 1915.
Linkstr. 23/24.
Fernspr.: Amt Kurfürst 6050 bis 6053.

Herrn Professor Dr. L. N a t h a n s o n,

B e r l i n.

Sehr geehrter Herr Professor!

Herr Professor E i n s t e i n, der, wie Ihnen z. B. zwei von den beifolgenden Heften beweisen, ein freundliches Interesse für unsere Zeitschrift hat, glaubt, dass eine an Sie gerichtete Bitte um Ihre Mitarbeit an unsrer Zeitschrift namentlich jetzt, wo Sie Sich in Berlin aufhalten, nicht vergeblich sein dürfte. Ich bitte Sie sehr, Herrn Einstein's Optimismus zu unseren Gunsten zu rechtfertigen und Ihre gelegentliche Mitarbeit den "Naturwissenschaften" zuwenden zu wollen. Das Honorar beträgt für Beiträge und ebenso für Bücherbesprechungen pro Bogen (32 Spalten) Mk. 200.-.

In der Hoffnung auf Ihre freundliche Zusage,

mit ausgezeichneter Hochachtung

ergebenst

Berliner

2. 1. 15. 40

119

DIE NATURWISSENSCHAFTEN
WOCHENSCHRIFT FÜR DIE FORTSCHRITTE DER NATURWISSENSCHAFT, DER MEDIZIN UND DER TECHNIK
HERAUSGEGEBEN VON
DR. ARNOLD BERLINER UND PROF. DR. AUGUST PÜTTER
(VERLAG VON JULIUS SPRINGER IN BERLIN W 9)

DR. ARNOLD BERLINER
Kl.

BERLIN W 9, Linkstr. 23/24.
Fernspr.: Amt Kurfürst 6050 bis 6053.

BERLIN W 9, den 20. Mai 1915.

Herrn Professor Dr. L. N a t a ń s o n,

B e r l i n.

Sehr geehrter Herr Professor!

Ich danke Ihnen verbindlichst für Ihre freundliche Zusage und werde mich selbstverständlich bis zu jedem Ihnen wünschenswerten Termin gedulden, sehe ich doch aus der Freundlichkeit, mit der Sie auf meine Anregung eingehen, dass Sie nicht die Absicht haben, ihn ad calendas grecas zu vertagen. Der von Ihnen ausgesprochene Zweifel, ob Sie die deutsche Sprache in einem das öffentliche Auftreten zulassenden Maasse beherrschen, wird durch Ihren Brief so gründlich gehoben, dass ich nicht einmal wagen kann, Ihnen meine Hilfe bei etwaigen stilistisch notwendigen Aenderungen anzubieten. Ihre Mitteilungen über die von Ihnen geplanten Untersuchungen aus dem Gebiete der theoretischen Optik sind mir ausserordentlich willkommen und werden sicherlich unter den Lesern der "Naturwissenschaften" mit grosser Freude begrüsst werden.

2. 1. 15. 40.

Mit nochmaligem bestem Dank für Ihre freundliche Zusage,

mit ausgezeichneter Hochachtung

Ihr Ihnen sehr ergebener

Berliner

Szanowny Panie Profesorze!

Załączam krótkie polskie streszczenie mojej pracy, która będzie przedstawiona na styczniowem posiedzeniu Akademii Umiejętności. W razie, gdyby Komisya zakwalifikowała pracę do druku, przytem upraszam Szanownego Pana Profesora o łaskawe zamówienie dla mnie 200 odbitek; korektę proszę skierować pod podanym poniżej adresem.

Łączę wyrazy głębokiego poważania

Kazimierz Białaszewicz.

Saratów. 7. X. 912..

Saratow (Russie)
Laboratoire zoologique de l'Université.

121

Praca Kazimierza Białaszewicza p.t.: „Badania osmotyczne nad rozwojem żaby i kurczęcia".

Autor podaje wyniki oznaczeń obniżenia punktu krzepnięcia w cieczach wewnętrznych i w wodach płodowych zarodków żaby i kurczęcia. Z oznaczeń tych wypływa, że ciśnienie osmotyczne cieczy wewnętrznych ujawnia w miarę postępu rozwoju zarodków zmiany, które u płazów i u ptaków przebiegają jednakowo i wykazują ścisłą zależność od stadyum rozwojowego: przebieg krzywej obniżenia punktu krzepnięcia dowodzi, że w początkowych okresach rozwoju tych zwierząt ciśnienie osmotyczne znacznie opada, gdy w czasie dalszego rozwoju następuje stałe stopniowe wzrastanie ciśnienia aż do poziomu, właściwego cieczom wewnętrznym zwierząt dorosłych. Spadek ciśnienia wewnętrznego występuje jednocześnie z wytwarzaniem się perivitelinu (płazy) i i cieczy amniosowej (ptaki), które pełnią względem zarodków rolę środowiska zewnętrznego, posiadającego znaczne stężenie osmotyczne. U kurczęcia różnica ciśnień między zarodkiem a cieczą alantoisową stale zmienia się: ta ostatnia jest początkowo hypertoniczną względem zarodka, w środkowych okresach — izotoniczną, zaś w końcu wylęgania — hypotoniczną. Zmiany w stosunku ciśnień osmotycznych między zarodkiem a otoczeniem autor objaśnia na podstawie własności osmoregulacyjnych organizmu embryonalnego i rozstrzyga kwestyę pobierania wody, będącej głównym składnikiem wzrostu ~~embryonalnego~~ zarodkowego. —

123

Kijów
17/XII 1911.
ul. Bezakowska
22–3.

Szanowny Panie profesorze!

Proszę przyjąć wyrazy szczerego podziękowania za łaskawie mi ofiarowane, a tak interesujące rozprawy.
Poczta w uniwersytecie kijowskim funkcjonuje niezbyt dokładnie: list Pana profesora otrzymałem ze znacznem opóźnieniem, proszę więc wybaczyć, że odpowiedź moja na skutek tego będzie spóźniona.
Pragnąłbym bardzo przyczynić się do powodzenia projektowanego wydawnictwa na cześć prof. Witkowskiego. Uważam pomysł za

bardzo szczęśliwy: zbiór opracowań ogólniejszych może liczyć na większe rozpowszechnienie i zainteresowanie, niż zbiór przyczynków oryginalnych.
Zarazem odczuwam pewne trudności co do wyboru tematu. Prof. Kowalski wspominał mi o zamierzonem wydawnictwie podczas zjazdu tegorocznego w Krakowie.
Miałem zamiar napisać artykuł o teorjach t. zw. zjawisk anomalnych w dielektrykach stałych, który by zawierał przegląd krytyczny różnych teorji, jakoteż oryginalny przyczynek teoretyczny.
Z uwag Pana profesora wnioskuję, że ten temat jest mniej odpowiedni.
Obecnie więc projektuję napisanie referatu o „wyładowaniu iskrowem".
Przedstawiłbym w nim zasadnicze fakty

i prawa doświadczalne, następnie zaś teorję spółczesną tych zjawisk (Townsend, J. J. Thomson).

Obawiając się nadużyć uprzejmości Pana profesora, pozwalam sobie prosić o zakomunikowanie łaskawych uwag, gdyby ten mój projekt wydał się mniej odpowiednim.

Referat wspomniany nie będzie zawierał oryginalnych przyczynków.

Czy będę mógł przesłać rękopis do Pana profesora, czy do redakcji „prac mat. fizycznych"?

Zmuszony jestem podnieść jeszcze jedną kwestję. Lubo dbałem o władanie językiem naukowym polskim, wszelako, wykładając w języku obcym i z konieczności niewiele czytując po polsku prac naukowych, odczuwam duże braki w tym kierunku.

Chodzi mi o poprawienie błędów językowych,

których, niestety, nie uniknę. Przypuszczam zresztą, że nie będzie takowych zbyt wiele.

Pragnę bardzo skorzystać z powtórzonego listownie uprzejmego zaproszenia, abym prace swoje za łaskawem pośrednictwem Pana profesora przedstawiał akademii Krakowskiej. Uważam to za wielki honor dla siebie. Trudności zewnętrzne do pewnego stopnia istnieją, ale nie będę na nie zważał. Gorzej jest, że niema u nas atmosfery naukowej i trudno wobec tego pracować.

Za dużo też mam pracy obowiązkowej.

Obecnie prócz tego kończę rozprawę o dielektrykach (dysertacja, według tutejszej terminologii), która mi jeszcze odbierze sporo czasu.

Proszę, panie profesorze, przyjąć wyrazy wysokiego poważania

Cz. Białobrzeski

125

Kijów
20/VI 1912.

Szanowny Panie profesorze!

Obawiam się, żem się zapóźno wywiązał z zadania, uprzejmie mi zaproponowanego. Miałem taki nawał zajęć w minionym semestrze, że z największą trudnością i wyrywkowo mogłem znaleźć czas do napisania artykułu, który posyłam i przedstawiam na sąd Pana profesora. Pragnąłbym bardzo, aby okazało się jeszcze możliwym wydrukować

go w numerze Prac matematyczno fizycznych, przeznaczonym do uczczenia prof. Witkowskiego.

Treścią mego artykułu jest teorja ruchu elektryczności w dielektrykach stałych. Wspominałem o tym temacie Panu profesorowi i, jak się zdaje, dostałem aprobatę.

Starałem się opisać zasadnicze cechy zjawisk odnośnych i uwzględnić pomysły teoretyczne w celu ich wytłumaczenia.

Najbardziej zasługującą na uznanie wydaje mi się teorja struktury niejednolitej Maxwella.

W rozdziale III rozpatrzyłem własności schematu, który

według mego mniemania, zbliżony jest do rzeczywistości. Na końcu znajduje się krótki opis zjawisk w dielektryku zjonizowanym.
Było to treścią moich dawniejszych prac doświadczalnych. Dokładne zbadanie tych zjawisk jest rzeczą trudną. Z zadowoleniem mogę stwierdzić, że zostały moje rezultaty sprawdzone w całości doświadczeniami świeżo ukończonemi w Kijowie, przyczym ich autor starał się uwzględnić wszystkie możliwe źródła błędów i niepewności. - O ile powodzenie będzie mi służyło w dalszej pracy, postaram się skorzystać z uprzejmego zaproszenia i przedstawię swoje

wyniki Akademji Krakowskiej.
Kilka miesięcy temu zajmowałem się zastosowaniem równoważności masy i energii, proklamowanej przez teorję względności, do zjawisk kosmicznych, jakoteż do hipotez kosmogonicznych. Zrobiłem komunikat o tym miejscowemu Towarzystwu fizyko-matematycznemu. Uważam to za drobnostkę i nie śmiem proponować w celu przedstawienia Akademji. — Niezmiernie wdzięczny będę Panu profesorowi za odpowiedź w kwestji mego artykułu i łaskawą radę, jeśli nie można go wydrukować dla uczczenia prof. Witkowskiego.

Z głębokim uszanowaniem

Cz. Białobrzeski

Adres mój do 20 Lipca:
Ostropol, gub. Wołyńska,

Острополь
Волынской губ.

Panu Nowakowskiemu dla doręczenia Cz. Białobrzeskiemu

127

Lelaków, Wołyń

21/VII 1912.

Szanowny Panie Profesorze!

Okoliczności sprawiają, że mój adres podczas bieżących wakacji ulega częstym a niezawsze dającym się ściśle przewidzieć zmianom. Obawiam się, aby z tego powodu nie wynikł pewien kłopot z korektą mego artykułu. Szanowny Pan wspomina, że druk może się odroczyć do Sierpnia: otóż od 20 Sierpnia będę już stale przebywał na miejscu (Ostropol, gub. Wołyńska, p. Nowakowski, dla C.B...)

zaś od d. 10 Września (N. st.) rozpoczynam rok szkolny w Kijowie
(Marjinsko-Błagowieszczeńska, Маріинско-Благовѣщенская, N 129-10, lub Uniwersytet, Laboratorjum fizyczne).
Z prawdziwą przyjemnością przeczytałem, że Pan Profesor zaaprobował moją pracę i cieszę się, że w ten sposób będę mógł wyrazić uznanie dla zasług prof. Witkowskiego, który jest jednocześnie bardzo sympatyczną osobistością. W moim artykule istotnie są części, które mogę uważać jako własne pomysły. Przed paru miesiącami pisałem do Paryża, że zajmowałem się teorjami dielektryków; ponieważ,

jak się zdaje, ta kwestja interesuje francuskich fizyków, otrzymałem zaproszenie, abym ją zreferował wraz z własnemi pomysłami w „Le Radium". Obiecałem to uczynić, przypuszczam, że Pan profesor i Redakcja Prac mat. fiz. nie będą mi robili zarzutów z powodu, że artykuł tej samej treści ukaże się po francusku. Wobec tego będzie nieodpowiednią rzeczą przedstawiać to samo Akademji.

Po powrocie do Kijowa mam zamiar powrócić do zastosowań elektrodynamiki współczesnej do astrofizyki. Być może zdołam rozwinąć nieco szerzej swoje przyczyn-

ki, aby je warto było ogłosić.

W każdym razie przypuszczalnie w Październiku prześlę notatkę Panu Professorowi z prośbą o zużytkowanie, jeśli tylko będzie posiadała realną wartość, choćby minimalną.

Boję się nadużyć łaskawej uprzejmości Pana, ponawiając prośbę o przejrzenie mojej pracy, aby najbardziej rażące błędy usunąć.

Proszę, Panie profesorze, przyjąć wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

123

Kijów
1-14/IX 1912.

Szanowny Panie Profesorze!

Dziękuję uprzejmie za ofiarowaną mi pracę pod tytułem: Zasady teorji promieniowania. W semestrze wiosennym mam wykładać z polecenia wydziału kurs specjalny z fizyki teoretycznej. Wybrałem właśnie teorję promieniowania; wykład Pana Profesora przychodzi mi więc z cenną pomocą, z której pozwolę sobie szeroko skorzystać.

Widocznie druk mojej pracy uległ opóźnieniu, albowiem redakcja Prac mat.-fiz.

jeszcze mi nie nadesłała korekty.
Obecnie jeszcze nie mogę przystąpić do opracowania tych astrofizycznych przyczynków, o których wspominałem Panu Professorowi poprzednio, ponieważ początek semestru nie zostawia prawie wolnej chwili. Trochę mi też staje na przeszkodzie brak niektórych źródeł * w bibliotece uniwersyteckiej. Prócz tego zajęty jestem przygotowaniem do pracy doświadczalnej nad absorpcją.

W każdym razie postaram się moje rozważania skierować do uznania Pana o ile będę mógł prędzej.

Proszę, Panie Professorze, przyjąć wyrazy wysokiego poważania

Cz Białobrzeski

Adres mój: Uniwersytet, Laboratorjum fizyczne lub Maryjsko-Błagowieszczeńska N129-10)
(Маріинско-Благовѣщенскаѧ

*) Jeszcze mi nie nadesłała uwagi

Obecnie jeszcze nie mogę przystąpić do opracowania tych rozstrzygających przyczynków, o których wspominałem Panu Profesorowi poprzednio, ponieważ początek semestru nie zostawia prawie wolnej chwili. Trochę mi też stoję na przeszkodzie brak niektórych źródeł w bibliotece uniwersyteckiej. Prócz tego zajęty jestem przygotowaniem do pracy doświadczalnej nad absorpcją.

W każdym razie postaram się moje rozważania skierować do uznania Pana o ile będę mógł prędzej.

Proszę, Panie Profesorze, przyjąć wyrazy wysokiego poważania

Cz. Białobrzeski

Adres mój: Uniwersytet, Laboratorium fizyczne
(ul. Maryjsko-Błagowieszczenskaja N 129-10)
(Мариинско-Благовещенская)

131

Kijów

8/III 1913.

Marjinsko-Błagowieszczeńska (Маріинско-Благовыщенская) N 129-10,
lub Uniwersytet, laboratorjum fizyczne

Szanowny Panie Profesorze!

Niedawno dopiero dowiedziałem się o niepowetowanej stracie, jaką poniosła fizyka polska w osobie czcigodnego prof. Witkowskiego.
Pragnąłbym za pośrednictwem Pana Profesora dołączyć moje kondolencje Rodzinie i ciału professorskiemu uniwersytetu Jagiellońskiego.
Przypuszczam, że opróżnioną katedrę obejmie prof. K. Zakrzewski.

Pragnę nakoniec skorzystać z uprzejmego zaproszenia Szanownego Pana i mam zamiar przedstawić pracę Akademii.
Zwlekałem dość długo z opracowaniem, lecz rozszerzyłem zato jej zakres, przez co może zyskała na interesie.
W kilku słowach postaram się wyjaśnić treść pracy. Staram się w niej rozwiązać zadanie, mające zastosowanie w astrofizyce. Myśl zasadnicza, krótko mówiąc, polega na wprowadzeniu ciśnienia promieniowania do teorji termodynamicznej swobodnej kuli gazowej. Za takowe możemy uważać słońce i gwiazdy.
Przyjmuje się zwykle (H. Lane, Lord Kelvin, Emden i inni), że równowaga termodynamiczna w podobnej kuli jest adiabatyczną; wtedy temperatura szybko wzrasta w kierunku środka i dosięga

tu znacznych wielkości. Ciśnienie promieniowania czarnego, proporcjonalne do 4ej potęgi temperatury, w przypadku tak olbrzymich kul, jakiemi są gwiazdy, często, jak mój rachunek wykazuje, przenosi ciśnienie ruchu molekularnego materji gazowej.

Główną treścią rozprawy jest rozwinięcie matematyczne tego punktu wyjścia.

Teorja kuli gazowej prowadzi do równania różniczkowego, którego rozwiązać w formie skończonej nie możemy.

Wprowadzenie ciśnienia promieniowania znacznie komplikuje zadanie, wobec czego zdołałem rachunek doprowadzić do końca tylko w pewnym szczególnym przypadku, mianowicie, gdy równowaga jest politropiczna o wykładniku $\frac{4}{3}$. Przypadek ten zresztą

ma specjalne znaczenie.
Prócz tego, wychodząc z tych założeń, czynię parę uwag, które mi nasunęło czytanie książki Poincarégo „Leçons sur les hypothèses cosmogoniques".
Jeśli moja rozprawa może być przyjęta, napiszę ją po francusku w jak najkrótszym czasie i wyszlę do Szanownego Pana. Będzie miała dość znaczne rozmiary.
Obecnie zajęty jestem pracą nad absorpcją i fluorescencją w nadfiołkowej części widma. Otrzymałem dodatnie rezultaty, lecz nie chciałbym robić publikacji, nim się utworzy praca skończona.

Z prośbą o łaskawą odpowiedź proszę przyjąć, Szanowny Panie Profesorze, wyrazy wysokiego poważania

Cz. Białobrzeski

133

Kijów,
Marjinsko-Błagowieszczeńska
129-10
30/III 1913.

Szanowny Panie Profesorze!

Szczerze wdzięczny jestem za uprzejmy list i obietnicę ogłoszenia mojej pracy w biuletynie Akademii. Z przykrością muszę donieść, że nie zdołałem jeszcze jej przygotować do druku: podczas wykładów brak mi prawie zupełnie czasu wolnego. Właściwie wszystko już mam przygotowane, zostaje tylko opracować tekst

francuski. Gdy się wykłady skończą (20 Kwietnia), załatwię się z tym w ciągu najwyżej pięciu dni, ponieważ i teraz potrochu pracuję.
Stosownie do życzenia Pana przesyłam tymczasowo krótkie streszczenie po polsku.
Z tego streszczenia już będzie mógł Sz. Pan zauważyć, że ciśnienie promieniowania wprowadzam w przypuszczeniu ośrodka ciągłego, nie uwzględniając osobnych cząsteczek gazowych. Zadanie i w tym wypadku jest trudne; rozwiązanie, które podaję, jest mocno uproszczone.
Kwestja ciśnienia na osobne

cząsteczki wydaje mi się bardzo
ciekawą. Nie czytałem nic w tym
przedmiocie. Jeśli Sz. Pan po otrzy-
maniu rękopisu zechce napisać
do mnie parę słów, będę niezmier-
nie wdzięczny za wskazówki biblio-
graficzne.

Nie przypisuję oczywiście swojej pra-
cy żadnego istotniejszego znaczenia,
daleką jest od możności sprawdzenia
za pomocą obserwacji; przypuszczam
jednakowoż, że pewien interes przed-
stawia. Mając na widoku astrono-
mów, pozwalam sobie na wyjaśnie-
nie niektórych szczegółów, zbytecz-
ne dla fizyka.

Pragnąłbym, ażeby pisownia
mego nazwiska została taka,

jakiej używam w artykułach francuskich, lub przynajmniej ażeby podaną była w nawiasie.

Proszę przyjąć, Szanowny Panie Profesorze, wyrazy wysokiego poważania i najlepsze ukłony

Cz Białobrzeski

135

Kijów 30/IV 1913.

Szanowny Panie Profesorze!

Wczoraj wysłałem swój artykuł: był już przygotowany do wysłania 3 dni temu, lecz poczta przestała funkcjonować z powodu świąt Wielkanocnych, nim zdążyłem oddać.
Sądząc z listu Szanownego Pana, mogę, jak mi się wydaje, przypuszczać, że nie będzie potrzeby odkładać wydrukowanie mojej pracy do nowego posiedzenia Akademii.

Bardzo byłbym wdzięczny za uwagi krytyczne o niej, w Kijowie bowiem trudno jest o radę i pomoc w kwestjach naukowych, szczególnie teoretycznych.
Istotnie terminologia, której się trzymałem, nie zadowala mnie samego, lecz, nie znając innej, nie mogłem jej zmienić. Nie wiem nawet, czy termin „polytropique" jest przyjęty w literaturze naukowej francuskiej.
Z dziełem Duhema nie miałem jeszcze sposobności zapoznać się.
Boję się nadużyć uprzejmości Szanownego Pana, prosząc o wskazówki co do prac Poyntinga i innych o ciśnieniu promieniowania na cząsteczki gazowe. W tej kwestji miałem

niektóre projekty, lecz nic określonego jeszcze nie znalazłem.

Wybieram się na początku lata pojechać na zjazd przyrodników i lekarzy rosyjskich, który ma się odbyć w Tyflisie. Będę miał w ten sposób okazję zwiedzić Kaukaz.

Prawdopodobnie wyjadę z Kijowa 18 Czerwca (Now. Stylu).

Ku końcowi Lipca powrócę na Wołyń, gdzie spędzę koniec wakacji. Mój adres wołyński:

Ostropol, Gub. Wołyńska,
wieś Józefówka
Mikołajowi Nowakowskiemu
dla doręczenia ...

W swojej pracy, którą oddaję na sąd Szanownego Pana, starałem się

przedstawić rzecz w sposób zwięzły, lecz systematyczny i jasny. Może niektóre szczegóły wydadzą zbędnemi, napr. §1 w całości. Dodałem go w przypuszczeniu, że praca zwraca się równocześnie do fizyków i astronomów: z tych ostatnich nie wszyscy są au courant praw promieniowania.

Proszę przyjąć, Szanowny Panie Professorze, wyrazy wysokiego poważania i wdzięczności za uprzejmość mi okazywaną.

Cz Białobrzeski

137

Kijów 7/V 1913.

Szanowny Panie Profesorze!

Dziękuję szczerze za życzliwy list i cenne wskazówki, z których skorzystam. Doprawdy nie wiem, w jaki sposób zapewnić Szanownego Pana, że wszelkie uwagi krytyczne, tyczące się treści lub formy mojej rozprawy, przyjmę z wdzięcznością i bez jakiejkolwiek niechęci. Odczuwam właśnie brak owej atmosfery naukowej, wspólnego krytycznego oświetlania kwestji,

aby uniknąć błędów, które zawsze mogą się zakraść mimo wytężonej czujności. To tylko chyba mogę sobie poczytywać za zasługę, że wiedzę i przygotowanie do pracy, chociaż by w skromnych rozmiarach, zdobyłem bez niczyjej naprawdę pomocy. Nawet podczas pobytu w Paryżu nie trafiłem na szczęśliwe warunki, albowiem p. Langevin mógł mi się udzielać w sposób minimalny.

Jeśli więc człowiek, przewyższający mnie ogólną orjentacją w sprawach nauki i doświadczeniem, udziela mi część drogiego czasu, z wdzięcznością to przyjmuję i cenię.

Do czerwonego koloru odrazy też nie czuję. – Proszę oczywiście nie przysyłać mi rękopisu i zrobić w nim

wszelkie poprawki, jakie Sz. Pan uzna za potrzebne. Pozwalam sobie przypuszczać, że Sz. Pan nie będzie mi miał za złe, jeśli w jakim bądź miejscu napiszę w korekcie inaczej, niż będzie poprawiono.

Co do języka francuskiego uznaję bezwarunkowo, żem wyszedł z wprawy: nie mam go w użyciu i pochłonięty różnemi zajęciami, bardzo niewiele w nim czytuję.—

Może by tytuł zmienić w ten sposób:

Sur l'équilibre thermodynamique des sphères gazeuses libres, lub

Sur la théorie thermodynamique des sphères gazeuses libres.—

Mówiąc o ziemi i planetach chciałem powiedzieć, że we wnętrzu ich prawdopodobnie znajdują się gorące gazy pod wysokim ciśnieniem, a więc są to kule gazowe, otoczone stałą skoru-

pą, lub zawarte w stałej ~~(skorupie)~~ powłoce

– Słowo „brassage" wydawało mi się trywialnym, lecz nie mogłem znaleźć innego odpowiedniego wyrazu. Zresztą używa je w podobnych wypadkach Poincaré (Leçons sur les hypothèses cosmogoniques, str. 30 wyd. 1szego) i Bosler (Théories modernes du soleil, str. 186).

W rozprawie swojej nie wykazałem istotnie, że stan promieniowania odpowiada pojęciu promieniowania czarnego* dla każdej warstwy, którą możemy wyodrębnić w kuli gazowej. Nie jest to zapewne zadanie łatwe tak samo jak analiza istnienia i jednoznaczności rozwiązań w matematyce. Uważam to przypuszczenie za uprawnione, albowiem jeśli oddzielimy w kuli gazowej objętość dostatecznie małych wymiarów, abyśmy mogli uważać temperaturę i ciśnienie ga-

ru za stałe, wtedy promieniowanie, znajdujące się w równowadze z gazem, musi być „czarne", lub raczej bardzo mało się różnić od tego typu.

Chciałbym koniecznie naprawić pominięcie rozprawy prof. Rudzkiego, którą przeoczyłem. Przeglądając dziś książkę Emdena znalazłem na jednej z ostatnich stron cytatę i wskazówkę w tekście. Cytata brzmi: P. Rudzki. Note sur la loi de la Température dans un corps céleste gazeux. Bulletin astronomique. Avril 1902.

Przypuszczam, że praca była drukowana i w biuletynie Akademii.

Będę bardzo wdzięczny za wskazówki w tej mierze.

Co prawda całej literatury przedmiotu nie przestudjowałem i w cytatach wiele braków.

Lecz czytelnik, który chciał zapoz-

nać się dokładnie ze stanem kwestji, ma do rozporządzenia książkę Emdena.

Proszę, Szanowny Panie Profesorze, przyjąć wyrazy głębokiego uszanowania i uprzejme ukłony

Cz. Białobrzeski

P.S. Dokładny mój adres:
Kijów, Ul. Marjinsko-Błagowieszczeńska
N 129-10
lub po rosyjsku
Kiевъ, Марiинско-Благовѣщенская
ул. N 129-10

140

Kijów
14/V 1913.

Szanowny Panie Profesorze!

List Sz. Pana sprawił mi wielką przyjemność: wywnioskowałem zeń, że moja praca, mimo pewnych zarzutów względem niej uczynionych, nie jest pozbawiona interesu. Szczerze też wdzięczny jestem Sz. Panu za zajęcie się nią i nieprzyjemny trud poprawiania moich błędów stylistycznych.
Uznaję bezwarunkowo, że zarzuty godzą w części słabe mojej rozprawy.

Pragnąłbym jednakowoż podać wyjaśnienie, w jaki sposób ja rozumiałem te podstawy, na których się moje wnioski opierają.
Ku wielkiej mej przykrości nie mogę zapoznać się z pracą prof. Rudzkiego, ponieważ Bulletin astronomique nie jest prenumerowany w bibliotece uniwersytetu. Gdzieindziej też go nie dostanę. Jak się równocześnie dowiedziałem, nawet takiego pisma często cytowanego, jakim jest Astrophysical Journal, uniwersytet nie otrzymuje. Na wątpliwość, wyrażoną przez prof. Rudzkiego, o ile ja należycie zrozumiałem, mogę odpowiedzieć co następuje:
Istotnie zmiany stanu termodynamicznego kurczącej się kuli gazowej nie zawsze będą się odbywać według gra-

wa, wyprowadzonego na str. 6a (§4) mojej pracy. Lecz to prawo stosuje się właśnie <u>nie tylko</u> do zmian adiabatycznych kuli gazowej; Emden udowodnił na str. 71 i nast. swego dzieła, że jest ono słuszne w przypadku wszystkich zmian politropicznych. Dowód Emdena wypływa z równania, mającego taką samą postać, jak moje.

Przypuszczenie, wprowadzone przeze mnie, że kula gazowa jest politropiczną z wykładnikiem $\frac{1}{3}$, implicite zawiera twierdzenie, że kurcząc się kula gazowa traci ciepło (o ile gaz nie jest wieloatomowy). — W moim dowodzie wyżej wspomnianego prawa nie wykazałem chyba tylko tego, że kula gazowa kurczy się równomiernie.*

Nie wszyscy autorowie uznają

* Nadmienię, że dowód ten był używany przez innych autorów (Ritter, Poincaré).

konieczności* tego dowodu. Nie rozpatrywałem tej kwestji, ponieważ Emden szczegółowo o tym pisze.
Wydaje mi się, że powinienem dodać przy końcu § 4 cytatę, w której wskażę czytelnikowi, pragnącemu wyjaśnić sobie kwestję równomierności kurczenia się, rozprawę prof. Rudzkiego i Emdena. W historycznym rzucie oka też pomieszczę odpowiednią cytatę pracy prof. Rudzkiego.
Najzupełniej się zgadzam z Sz. Panem, że należy zachowywać wielką ostrożność we wnioskach, wypływających z teorji relatywizmu.
Szczególnie sporną jest kwestja identyczności mas inercyjnej i grawitującej. W mojej rozprawie mowa jest prawie wyłącznie o masie

inercyjnej. Grawitująca masa spotyka się tylko w uwadze: „La même cause pouvait produire.. un éloignement des planètes du corps central..." i przed tym: „une conséquence de cette perte de masse est que les composantes d'une étoile double doivent s'écarter l'une de l'autre". Tutaj należało by dodać odpowiednią uwagę co do rozróżnienia mas grawitującej i inercyjnej. W ostatnim § swojej rozprawy chciałem wskazać pewne wnioski, ugruntowane na relatywiźmie, nie przesądzając zresztą, że mogą się znaleść inne źródła, pokrywające obliczoną stratę masy. Tymczasem, jak się zdaje, nic jasnego o nich nie możemy powiedzieć.

Wydaje mi się, że inercja promieniowania jest dostatecznie udowodniona, pomijając kwestję, czy

innym rodzajom energii musimy też przypisywać inercję.
Równanie $m = \frac{E}{c^2}$, postawione na czele § 10, wymaga bez wątpienia bliższych wyjaśnień. Wyrażone bezwzględnie musi budzić wątpliwości. Otóż E oznacza energję promienistą, którą słońce utraca; m będzie jej ekwiwalent inercyjny. Nadmienię, że system słoneczny możemy uważać za odosobniony, przynajmniej w tym sensie, że nie otrzymuje energji z jakichbądź źródeł (pominąwszy pył kosmiczny). Inaczej obliczenia Helmholtza i Thomsona co do ilości energji, nagromadzonej w słońcu, byłyby bezpodstawne. Wydaje mi się, że z tej przyczyny możemy opuścić wyraz pdv lub ∫pdv. Jestto przecie

praca, wykonywana na rachunek energji potencjalnej podczas kurczenia się kuli gazowej siłą grawitacji. Energja potencjalna przekształca się na energję wewnętrzną gazu (ruchu molekularnego i promieniowania), część energji promieniowania przytym rozprasza się w przestrzeni. W § 5 wykazałem, że tak będzie, dopóki nie utworzą się w przeważającej ilości molekuły wieloatomowe: wtedy kula gazowa będzie stygnąć i energja potencjalna grawitacji przekształcać się bezpośrednio na promieniowanie wysyłane w przestrzeń. Ostatecznie w każdym wypadku wchodzi w grę tylko energja promieniowania, utrata której niczym się nie kompensuje. ==

~~P~~rzesyłając Sz. Panu z podziękowaniem za poprawienie pierwsze 6 kartek rozprawy, zatrzymuję

ostatni paragraf do decyzji Pańskiej. Gdyby powyższe uwagi wydały się wystarczające, prosiłbym o łaskawe zawiadomienie; wtedy zwrócę ten paragraf.

Stosując się do życzenia tak mi przyjemnego, powiadomię Sz. Pana o miejscach swego pobytu po wyjeździe z Kijowa.

Śpieszę dokończyć list, aby zabrać się do przepisania pierwszych kartek.

Szanowny Pan Profesor zechce przyjąć wyrazy głębokiego poważania i najlepsze ukłony

Cz. Białobrzeski

144

Kijów 28/V 1913.

Szanowny Panie Profesorze!

Pragnę zaraz na wstępie wyrazić Panu wielką wdzięczność za tyle trudu i uwagi, poświęconych mojej pracy. Dużo lepiej wystawiam sobie teraz całe zagadnienie, przynajmniej te trudności, nad któremi nie zastanowiłem się należycie.

Ostatni paragraf wymaga głębszego uzasadnienia i jeśli wrócę do tego problematu, postaram się swój pszyczynek ulepszyć i rozwinąć. Zauważę tylko, że traktowałem ten paragraf jako dodatek, zawierający parę uwag, które chciałem zaznaczyć.

Zapewniam jeszcze raz, że nie czuję się w najmniejszym stopniu dotkniętym krytyką i ze swej strony proszę nie sądzić, że, broniąc swego tekstu, czynię tego przez upór. Muszę wpierw jasno zrozumieć, na czym polegają jego braki. ~ W sprawie zarzutu, sformułowanego przez prof. Rudzkiego* chcę w paru słowach przedstawić swój punkt widzenia. Oczywiście ogromną dla mnie przeszkodą jest nieznajomość pracy prof. Rudzkiego i trudność porozumienia się listownego w kwestji tego rodzaju. – W swojej rozprawie pozostawiłem, jak mi się wydaje zupełnie wyraźnie, na stronie kwestję, o ile rozwinięte wywody stosują się do realnych kul gazowych. Jak daleko można zajść w tym kierunku na podstawie rozważań teoretycznych, nie uwzględniając* działań elektrycznych i chemicznych, nie mogę wyrobić sobie pojęcia. ~ Mówiąc o kurczeniu się kuli gazowej, traktowałem sprawę w sposób formalny.

Wprowadziłem przypuszczenie, że równowaga termodynamiczna kuli ma charakter politropiczny (z wykładnikiem $\frac{1}{3}$). Jeśli podczas kurczenia się charakter równowagi <u>pozostaje ten sam</u>, prawo odwrotnej proporcjonalności pomiędzy promieniem a temperaturą jest słuszne i kula kurczy się równomiernie. (Równomierność kurczenia się wykazali prof. Rudzki i Emden). Sądzę, że Emden stoi na ściśle tym samym stanowisku. Pozwolę sobie zacytować ustępy na str. 71 (Somit lehrt Gleichung (89) den fundamentalen Satz:

Die Kontraktion einer polytropen Gaskugel, die während derselben stets polytrope Gaskugel von derselben Klasse bleibt, <u>erfolgt gleichförmig</u>.); str. 73 (Die drei Gesetze [o proporcjonalności] gelten stets dann und nur dann, wenn eine Gaskugel, von einem Gleichgewichtzustande ausgehend, bei gleichförmiger Kontraktion stets Gleichgewichtszustande durchläuft. <u>Polytropische Gaskugeln erfüllen diese Bedingung, also gelten für sie die Gesetze</u>). Można też porównać stronę 469 § 11.

Rozbioru zaś kwestji, czy kula gazowa promieniująca energję może mieć równowagę politropiczną i ją zachowywać podczas kurczenia się, w dziele Emdena i innych autorów nie znalazłem. ~ Uznaję w zupełności olbrzymi interes i ważność owej kwestji.

Pozwolę sobie tu zauważyć, że pozostał dla mnie niejasnym ustęp z listu prof. Rudzkiego: „stany politropiczne są to stany fikcyjne, w których możliwe jest całkowanie, nie mające żadnego związku z naturą ciała". Jakież stany termodynamiczne mają związek z naturą ciała? ~ Wydaje mi się najzupełniej słuszną uwaga Sz. Pana, że postawienie teorji kul gazowych na pewniejszym gruncie możliwe jest chyba tylko przez zastosowanie najogólniejszych zasad Dynamiki (naprz. Hamiltona) i Termodynamiki. Przypuszczam, że największą trudność stanowiła by termodynamiczna strona zagadnienia. Warto było by spróbować, ale przerasta to zapewne moje siły. ~ Zresztą chwilowo znużony jestem tym tematem. ~

Wychodząc z powyższych założeń, mniemam, że opuszczenie ustępu na końcu §4° utworzyło by znaczną lukę w treści rozprawy: trzeba by było naprzód opuścić też koniec §5°, rozpoczynając od słów:

Des équations (3)-(6) nous avons conclu que

la température d'un élément de masse varie pendant la contraction „uniforme" (dodatem w korekcie) de la sphère en raison inverse du rayon etc.
Zastanawiałem się dość długo nad tym, w jaki sposób zmienić koniec §48, nie rozszerzając zbytnio rozprawy. Nie udało mi się znaleźć lepszego sformułowania, pozostawiłem więc ten ustęp bez zmiany. Chciałem podać dowód Emdena, który bezpośrednio wypływa z równań §78, lecz zaniechałem tego, ponieważ postaci rzeczy to by nie zmieniło. ~ W każdym razie ustęp zacytowany z §58 nie mógł by się ostać, gdyby Sz. Panu i prof. Rudzkiemu wydało się koniecznym opuścić koniec §48. ~
Wszystkie zmiany stylistyczne, wprowadzone przez Sz. Pana, pozostawiłem bez naruszenia, uznając ich celowość: pozwoliłem sobie jedynie gdzieniegdzie „pression de la radiation" zamienić na „pression de radiation", ponieważ spotykałem u znanych mi autorów

to wyrażenie bez „la".
Korrekta tak mało zawiera błędów, że wysyłanie jej po raz drugi wydaje mi się zbytecznym. Ośmielony wyjątkową uprzejmością Sz. Pana proszę go rzucić okiem na drugą korrektę i ewentualnie wprowadzić w tekście zmiany, o ile okażą się potrzebne.
Prosiłbym też Sz. Pana o podziękowanie prof. Rudzkiemu za życzliwe wskazówki i zainteresowanie się moją pracą.
Gdybym powrócił do teorji kul gazowych, musiałbym stanąć na gruncie wskazówek Sz. Pana i prof. Rudzkiego.

Łączę wyrazy wysokiego poważania
i najlepsze ukłony

Cz Białobrzeski

P.S. Proszę wybaczyć, że z powodu licznych egzaminów spóźniłem się na parę dni z odpowiedzią.

to wyrażenie też „la".

Korekta tak mało zawiera błędów, że wysyłanie jej po raz drugi wydaje mi się zbytecznym. Ośmielony wyjątkową uprzejmością Sz. Pana proszę by rzucić okiem na drugą korektę i ewentualnie wprowadzić w tekście zmiany, o ile okażą się potrzebne.

Prosiłbym też Sz. Pana o podziękowanie prof. Rudzkiemu za życzliwe wskazówki i zainteresowanie się moją pracą.

Gdybym powrócił do tego szeregu gazowych, musiałbym stanąć na gruncie wskazówek Sz. Pana i prof. Rudzkiego.

Łączę wyrazy wysokiego poważania
i najlepsze ukłony

Cz. Białobrzeski

P.S. Proszę wybaczyć, że z powodu nawału zajęć opóźniłem się na parę dni z odpowiedzią.

148

Kijów,
12 — VI — 1913.

Szanowny Panie Profesorze!

Jeszcze raz szczerze dziękuję za wielką względem mnie uprzejmość ze strony Sz. Pana i zwrócenie uwagi nawet na to, abym mógł otrzymać przed odjazdem odbitki swojej pracy.
Proszę wybaczyć, że nie odpisałem natychmiast: te kilka dni ostatnich były najcięższą porą egzaminacyjną, która dziś już się zresztą skończyła.
Istotnie Bulletin Astronomique

Astronomique jest w Obserwatorjum Kijowskim, będę więc mógł poznać prace prof. Rudzkiego. Jakoś nie domyśliłem się sam zapytać o to prof. Vogela, dyrektora tutejszego obserwatorjum.

Nie mogłem oczywiście przypuszczać, aby propozycja prof. Zakrzewskiego była zrobiona bez wiedzy i aprobaty Sz. Pana. Z wielką przyjemnością dowiaduję się, że i prof. Smoluchowski uczestniczył w tak ważnym dla mnie postanowieniu.

Pozwalam sobie przypuścić ze swej strony, że Sz. Pan jest poinformowany w zupełności o treści mego listu do prof. Zakrzewskiego.

Zaproszenie objęcia katedry w Krakowie, zaprojektowane przez przedstawicieli fizyki polskiej, uważam za najwyższy dla siebie zaszczyt. Gdyby nawet

znalazły się nieprzezwyciężone przeszkody i w końcu zostałbym na uniwersytecie Rosyjskim, zachowam głęboką wdzięczność za to odznaczenie i będę zawsze z niego dumny. Wyrażając swoją zgodę, proszę wierzyć, że odczuwam ciężar odpowiedzialności, który na mnie spada, aby godnie odpowiedzieć stanowisku. Starałem się w odpowiedzi prof. Zakrzewskiemu wyszczególnić tę wątpliwości, które ja sam mogę wskazać co do swoich kwalifikacji.
Pragnąłem zawsze pracować dla nauki i społeczeństwa polskiego, ale możliwości bliskiego urzeczywistnienia nie oczekiwałem i niełatwo mi wprost oswoić się z faktem.
W związku z treścią drugiego listu prof. Zakrzewskiego, na który zaraz napiszę odpowiedź, zgodziłem się

na projekt wydziału pozostawienia mnie w Kijowie jako nadzwyczajnego profesora fizyki i meteorologji. Projekt musi zyskać zgodę ministra i tu mogą mnie spotkać trudności.

Dopiero z listu prof. Zakrzewskiego dowiedziałem się, że katedrę po ś.p. prof. Witkowskim obejmuje prof. Smoluchowski. Byłoby niedyskrecją z mojej strony stwierdzać zalety osobiste prof. Smoluchowskiego i jego zasługi ~~[illegible]~~, uznane przez cały świat naukowy. Obawiam się, czy nie jestem za stary, abym mógł w pełni skorzystać z tego otoczenia, które spotkam w Krakowie, jeśli los nie zrządzi inaczej.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiego poważania i najlepsze ukłony

Cz Białobrzeski

P.S. Przypominam mój adres letni (po powrocie ze zjazdu w Tyflisie) Ostropol, Gub. Wołyńska, p. Nowakowskiemu dla doręczenia mnie.

150

Kijów, 19/III 1914.

Szanowny Panie!

Byłem w konsulacie austrjackim przedwczoraj. Konsul uprzejmie mnie przyjął i zapewnił, że wszystko zrobione, ażeby nie spotkała trudności moja kandydatura z tej strony. Jak oświadczył, informacje co do mojej osoby zostały wysłane przez konsulat w parę dni po mojej pierwszej bytności, o której pisałem w liście do prof. Smoluchowskiego. Było to przeszło miesiąc temu. Przypuszczam, że musiano je otrzymać w namiestnictwie i stamtąd w Wiedniu.

Wnioskuję z listu Sz. Pana, że sprawa mojej nominacji napotyka znaczne trudności. Dla mnie wytworzyła by się kłopotliwa sytuacja, gdybym do połowy mniej więcej Maja nie wiedział, co mnie czeka po letnich wakacjach. Najprzód chciałbym ewentualnie uporządkować swoje sprawy, nim wyjadę na odpoczynek letni. Potrzebuję go bardzo, ponieważ miałem wyjątkowo ciężki rok szkolny: dość powiedzieć, że mam jeszcze 13 wykładów tygodniowo. Następnie, co ważniejsze, muszę zawczasu uprzedzić o tym, że porzucam uniwersytet Kijowski. Brak sił profesorskich wobec rosnącej wciąż ilości zakładów wyższych potęguje jeszcze ta okoliczność, że obecnie czterej młodzi fizycy z Kijowa znajdują się na dwuletnim urlopie w celu kształcenia się w pracy samodzielnej zagranicą. Niedawno wyjechał

Kordysz, którego Sz. Pan zna. Wogóle mimo wszelkie szykany ministerja rosyjskie wobec pomyślnego stanu finansowego nie żałuje zasiłków dla pragnących pracować naukowo. Naturalnie Polacy rzadko tylko mogą cokolwiek otrzymać. —

Nie mówiłem prawie nikomu o moim ewentualnym przeniesieniu się do Krakowa. Sprawa więc mojej nominacji jest dalej prowadzona przez wydział fizyczno-matematyczny. Z początku minister, p. Kasso ostawiony, na bezpośrednią nominację nie zgodził się.* Przed miesiącem jednak przyszła pomyślna odpowiedź w tym sensie, aby wydział przedstawił swoich kandydatów. Oczywiście, może mnie spotkać los prof. Klingera, lecz przewidzieć zwrotów myśli ministerjalnej niepodobna. W każdym razie wydział bardzo mnie popiera.

* Żądał, aby katedra była obsadzona drogą konkursu.

Szanowny Pan zrozumie, że trudno mi było by zdecydować się na wyjazd z Kijowa, o ile bym nie mógł otrzymać zupełnie określonego stanowiska w Krakowie.
W każdym razie uważam za możliwe, że w semestrze zimowym jeszcze zostanę w Kijowie.

Proszę przyjąć, Panie Profesorze,
wyrazy wysokiego poważania
i uprzejme ukłony
Cz. Białobrzeski

P. S. Gdy będę miał trochę czasu wolnego, pozwolę sobie, korzystając z uprzejmości Sz. Pana, zapytać o radę w kwestji pewnej obserwacji z dziedziny analizy widmowej.

152

Kijów, 30-X-1919.

Szanowny Panie Profesorze!

Przyjazd kolegi Wilczyńskiego był dla nas jakby promieniem słonecznym wśród mroku naszej egzystencji Kijowskiej. Dla mnie radosną była wiadomość, że jestem oczekiwany i mogę nawet robić wybór katedr. Zadziwia mnie wszakże ów brak fizyków.
Z ogromnym przeto żalem muszę stracić sposobność wyjazdu razem z kolegą Wilczyńskim; ważne powody zwłoki pragnę wytłuszczyć w celu jej usprawiedliwienia.
Kol. Wilczyński miał w drodze przykre przygody, wskutek których niepomiernie spóźnił się i nie mógł dłużej pozo-

stać w Kijowie. Chcąc wyruszyć razem z rodziną, musiałbym w ciągu niespełna tygodnia zlikwidować wszystkie swoje sprawy, co graniczy z niemożliwością. Następnie podróż późną jesienią w towarowym wagonie, mającą trwać około dwu tygodni, uważam za wprost groźną dla mojej matki. Ciężka i niepewna sytuacja nie zezwala mi na pozostawienie rodziny w Kijowie i wyjechanie samemu.
Okazało się też trudnem wycofanie się bez zarzutu z obowiązków, przyjętych w wyższych szkołach Kijowskich, wobec tego, że semestr już się rozpoczął.
Dołożę wszelkich starań, ażeby jaknajrychlej przybyć do Polski, która jest dla nas tu istotnie ziemią obiecaną.
Dziękuję najuprzejmiej za przedstawienie mej poprzedniej pracy o przewodnictwie w metalach i pozwalam sobie, mając w pamięci stałą życzliwość Sz. Pana, przestać

Mu niedużą rozprawę, dotyczącą atomu Bohra. Dość długo ona już leży w mojej tece, wciąż spodziewałem się, że sam ją przywiozę i zreferuję w Towarzystwie Mat. fizycznem lub innem w celu przedyskutowania. Przypuszczam, że nadaje się do przedstawienia Akademji. Jestto pierwsza próba moja w języku angielskim, dołożyłem trudu, aby wypadła niezbyt źle.

Będąc zmuszonym list pospiesznie zakończyć, przesyłam Sz. Panu wyrazy wysokiego poważania i pozdrowienie uprzejme

Cz Białobrzeski

P.S. Uniwersytet Jagielloński, jak informuje mnie kol. Wilczyński, liczy mi wynagrodzenie od d. 1go Września t.r. Mimo pewnych nadziei, które zaświtały w dniach ostatnich, że otworzy się komunikacja koleją Kowelską, nie mam pewności, czy będę mógł stawić się w ciągu Listopada. Wobec tego prosiłbym o zawieszenie tego wynagrodzenia, wciąż bowiem pobieram je w uniwersytecie Kijowskim.

154

Hoża, 69

Zakład fizyczny Un. W.

Warszawa,
21-XI-1921.

Szanowny Panie Profesorze!

Od paru tygodni nosiłem się z zamiarem napisania do Sz. Pana o różnych sprawach, w których decyzja jest związana z poglądem lub radą Pańską. Zarazem pragnąłem odpowiedzieć życzeniu, uprzejmie przez Sz. Pana wyrażonemu, podczas naszego widzenia się w Krakowie przed moim odjazdem. Nawał pracy przeszkadzał mi dotychczas w urzeczywistnieniu powziętego zamiaru.
Warszawski oddział P.T.F. pracuje niezbyt intensywnie, ale rozwija się powoli. Mamy zapewnione referaty na jakie dziesięć lub więcej posiedzeń.
Ja powtórzyłem swój referat o rozpraszaniu.
Zamierzamy urządzić posiedzenie poświęcone pamięci tak przedwcześnie zmarłego prof. T. Godlewskiego.

Nadmieniam, że zostały uzyskane fundusze na wydrukowanie prac Towarzystwa. Prace oryginalne mogą być wydrukowane in extenso, inne komunikaty w postaci krótkich streszczeń z dodaniem tłumaczenia francuskiego. Zresztą sekretarz Towarzystwa,* pan Grotowski niewątpliwie poinformuje Sz. Pana obszernie w tej sprawie.

Oddział Warszawski powziął myśl urządzić podczas feryj Wielkanocnych wystawę przyrządów fizycznych w celu zaznajomienia się z produkcją krajową i dodania bodźca do jej rozwoju.

Być może w tym że czasie odbędzie się zjazd nauczycieli szkół średnich, na którym będą wysunięte te braki i trudności, jakie dają się odczuwać w nauczaniu fizyki i innych gałęzi przyrodoznawstwa. Obok przyrządów wyprodukowanych w Polsce będą wystawione więcej interesujące przyrządy, sprowadzone z zagranicy.

Zdaje się, że ta chwila byłaby też odpowiednia na urządzenie posiedzeń Głównego Zarządu

Towarzystwa. Jest znaczna ilość spraw, wymagających załatwienia. Czy Sz. Pan mógł by w tym czasie przybyć do Warszawie? Oczywiście, że obecność Sz. Pana, jako prezesa Towarzystwa, była by niezbędna. O wystawie chcielibyśmy jaknajszerzej poinformować wszystkich, którzy by mogli w niej wziąć udział, szczególnie czynny. Proszę uprzejmie o pomoc w tym kierunku. Wkrótce odbędzie się narada z udziałem przedstawicieli niektórych firm, aby całą akcję uplanować.

Następnie przedkładam Sz. Panu następującą sprawę. P. Pogorzelski uzyskał obietnicę od p. St. Michalskiego udzielenia funduszu na wydrukowanie jego rozprawy habilitacyjnej. Wymaga wszakże p. Michalski, ażeby jakakolwiek instytucja naukowa, naprz. Towarzystwo Fizyczne dało swoje „placet", mianowicie przyjęło, jako swoje wydawnictwo.

W tej sprawie p. Pogorzelski zwrócił się do mnie; powiedziałem mu, że zasięgnę opinji Pana Profesora, prezesa Towarzystwa. Radziłem mu bądź co bądź

porobić skróty i szczegółowo przejrzeć swoją pracę. Nie będzie to zbyt cenne wydawnictwo, ale nie wiem, czy był by powód odmówić. W każdym razie opinja Sz. Pana będzie miarodajną.

Mam jeszcze osobistą prośbę do Sz. Pana. Zainteresowała mnie kwestja ciśnienia światła na rezonator czy atom. Znam uwagi Debye'ego w tej kwestji, znajdujące w pracy z 1909 r. o ciśnieniu światła na kulę. Czy P. Profesorowi nie są znane jakiekolwiek inne prace temu przedmiotowi poświęcone?

Wykłady teoretyczne, które prowadzę, zabierają mi dużo czasu. Audytorjum jest dość liczne (około 60 słuchaczów) i stałe, więc zdaje mi się, że pracuję z korzyścią.

Jak w ubiegłych latach, Oddział Warszawski projektuje urządzić cykl odczytów w Lutym i Marcu, ale program nie jest jeszcze ustalony.

Łączę wyrazy głębokiego poważania,
Pani Profesorowej proszę ucałować rączki odemnie.
Moja matka przesyła Państwu najlepsze pozdrowienie

Cz. Białobrzeski

P.S. Prof. Zakrzewskiemu ukłony łączę.

P.S. Przed trzema tygodniami przybył z Kijowa prof. Kalandyk i już wyjechał do Poznania objąć (narazie zastępczo) katedrę fizyki na wydziale lekarskim.

Hoża 69 156

Warszawa,
24-XII-1921.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Na święta i zbliżający się Nowy Rok przesyłamy Szanownym Państwu najlepsze życzenia zdrowia i szczęścia. Zachowujemy o Krakowie wspomnienie bardzo miłe, doznaliśmy bowiem od wielu dużo życzliwości i sympatji. = Dziękuję uprzejmie za wskazówki literatury, dotyczące ciśnienia światła na cząsteczki. Niestety, kilku prac zacytowanych dostać w Warszawie nie mogę, naprz. Schotta: Electromagnetic Radiation. Zdaje mi się jednak, że przedmiot mało jest wyjaśniony, być może z powodu związanych z nim trudności. Zresztą brak mi czasu do zajęcia się głębszego tym tematem

i kwestjami, które się przy tem nasuwają.

Sz. Pan wybaczy, że piszę po dłuższym czasie o kwestjach, poruszonych w Jego liście, ale sprawy te dopiero przed kilkoma dniami przybrały postać określoną. Warszawski Oddział P.T.F. zmuszony został zrezygnować z projektu zjazdu nauczycielskiego. Właściwie myśl tę podsunęło Ministerstwo, ale pokazało się w dalszym ciągu, że w Ministerstwie niema ludzi, którzy mogliby tej sprawie czas poświęcić, Tow. Fizyczne zaś nie może wziąć na siebie całej odpowiedzialności i przezwyciężenia rozmaitych trudności. Wobec tego ograniczymy się do zrealizowania pierwotnego skromnego projektu - wystawy przyrządów fizycznych, przeważnie krajowego pochodzenia.

Rozesłaliśmy świeżo zawiadomienia o tej wystawie i prośbę o współdziałanie do wszystkich oddziałów Pol. Tow. Fiz. - W najbliższym czasie napiszę osobno

do prof. Zakrzewskiego. Chcę prosić, aby Oddział Krakowski zawiadomił wszystkie zainteresowane osoby i instytucje w Krakowie o wystawie, lub wskazał, pod czyim adresem należałoby posłać zawiadomienia i zaproszenia.
Pragnęliśmy zadość uczynić życzeniu P. Profesora, aby posiedzenia Zarządu Głównego i wystawa odbyły się w 8-10 dni po świętach, ale znajdujemy trudności z powodu, iż wtenczas już rozpoczynają się wykłady w szkołach. W każdym bądź razie nie oznaczyliśmy dokładnie terminu w zaproszeniach. # W sprawie Walnego Zgromadzenia i posiedzenia Zarządu odbędzie się wkrótce posiedzenie członków Zarządu, przebywających w Warszawie.
Członkowie Zarządu, zajmujący się drukiem Sprawozdań T. F. proszą, abym swój szkic o rozpraszaniu wydrukował w Sprawozdaniach.
Przedtem miałem zamiar, zgodnie z radą Pańską, złożyć do druku w Pracach Mat. Fiz. i zaraz po

przyjeździe do Warszawy wspominałem o tem prof. Dicksteinowi, który chętnie się zgodził.
Po otrzymaniu listu P. Profesora odradziłem p. Pogorzelskiemu, nie wchodząc w szczegóły, ogłoszenia jego rozprawy w Sprawozdaniach lub pod firmą T. F. Zarazem doradzałem mu ją przerobić i skrócić, o ile by zechciał wydrukować gdzieindziej.
Praca pedagogiczna pochłania mi prawie cały czas i bardzo mi trudno porządnie zająć się opracowaniem jakiego tematu teoretycznego lub doświadczalnego. Ponadto Tow. Fiz. (Oddz. Warsz.) urządza serję 6^ciu^ odczytów: 1 o grawitacji, 2 o zjawiskach optycznych w poruszających się układach, 1 o eterze i w końcu 2 o teorji względności. Te dwa ostatnie wziąłem na swe barki z wielką zresztą obawą, albowiem popularyzacja teorji względności - jestto zadanie nierozwiązane i nie mogę mieć pretensji, abym potrafił je rozwiązać.
Łączę wraz z matką jeszcze raz serdeczne pozdrowienie Sz. Panu, Sz. Pani Profesorowej i Rodzinie
Cz. Białobrzeski

158

Hoża, 69

Warszawa,
23-III-1922.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Właśnie wybierałem się napisać do Pana Profesora i teraz korzystam z przyjazdu do Warszawy p. Naydera, aby za jego pośrednictwem przesłać list wraz z rękopisem, który ośmielam się przedstawić do umieszczenia w „Bulletin International" naszej Akademji.
Autorem rozprawy, którą rękopis zawiera, jest uczony rosyjski pan Friedman (Alexander), którego znam osobiście. Jest on sekretarzem głównego obserwatorjum Fizycznego w Piotrogrodzie i zajmuje się głównie dynamiką atmosfery. Z wykształcenia jest

on mechanikiem teoretycznym: w Rosji, jak Szanownemu Panu wiadomo, istnieją we wszystkich uniwersytetach katedry tego przedmiotu.
Ogłosił dość liczne prace z hidrodynamiki, głównie o ruchach w ośrodkach ściśliwych.
Praca niniejsza wiąże się z badaniami prof. Żórawskiego, ogłoszonemi w r. 1900, które autor cytuje. Prof. Żórawski uprzejmie przejrzał ją i błędów nie znalazł.
Uważa, iż praca zawiera przyczynek oryginalny, lubo jeszcze nie opracowany wszechstronnie.
Spełniając prośbę autora, pragnę przedstawić tę pracę Akademji.
Nie znam jeszcze wymagań, jakie Akademja stawia i pozwalam sobie, licząc na tak wielką uprzejmość Pana Profesora, prosić Go o objaśnienia w tej sprawie. Czy trzeba napisać do Pana Sekretarza Generalnego, czy też, być

może, wystarczyłoby, gdyby Sz. Pan w mojem imieniu zgodził się pracę na posiedzeniu najbliższem przedstawić.
Proszę o wybaczenie, że Pana Profesora trudzę swą prośbą.
W sprawie urządzenia posiedzenia Zarządu głównego P.T.F. i, być może, zjazdu delegatów ma niebawem napisać do Sz. Pana Profesora p. Kalinowski, wice prezes Zarządu głównego.
Ogromnie jestem w tym czasie obarczony pracą. Oddział Warszawski urządził cykl 7 odczytów, poświęcony teorji względności i badaniom, które ją przygotowały. W sobotę 25^go^ t.m. ma się odbyć pierwszy z moich (ostatnich) trzech odczytów. Dość dużo czasu musiałem zużyć na ich przygotowanie, albowiem starałem się możliwie nie gorzej ułożyć treść, niż to zrobiono w licznych już wydawnictwach odnośnych, i nieco

inaczej. Nie pozostaje mi narazie, niestety, czasu na pracę samodzielną, która wymaga skupienia.
Jeszcze jedną sprawę drobną mam w Akademji, o załatwienie której prosiłem p. Nаydera; chodzi o mój artykuł wydrukowany w „Bulletin International" z r. 1913 (o równowadze kuli gazowej). P. Nayder uprzejmie obiecał zasięgnąć rady P. Profesora, za którą będę bardzo wdzięczny.
Mamy nadzieję powitać P. Profesora w Warszawie na posiedzeniu Zarządu Głównego i Wystawie, która prawdopodobnie będzie miała okromny wygląd.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiego poważania,
Paniom bardzo uprzejme ukłony
Matka moja łączy pozdrowienie najlepsze
Cz Białobrzeski

160

Hoża 69

Warszawa,
29—III—1922

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Przypuszczam, że Pan Profesor już odebrał przez grzeczność P. Naydera mój list, w którym wspomniałem, że prof. Kalinowski, interpelowany przezemnie, oświadczył, iż niebawem zamierza w sprawach Głównego Zarządu P.T.F. z P. Profesorem naradzić się listownie. Odbyło się tylko jedno posiedzenie Zarządu, na którem właśnie proszono wiceprzewodniczącego i sekretarza porozumieć się z Panem w sprawie Zgroma-

dzenia Walnego. Omawialiśmy sprawę wydawnictwa, które także miało być doprowadzone do końca. Było to przed dwoma miesiącami i od tego czasu nie miałem sposobności z prof. Gratowskim, który pełni obowiązki sekretarza, o tych sprawach rozmawiać.

O profesorze Reczyńskim, niestety, nie mogę udzielić Szanownemu Panu Profesorowi żadnych informacyj. Nie znam go osobiście i nawet nie zdarzyło mi się słyszeć cokolwiek o niem z wyjątkiem tego, że był profesorem w Charkowie. O pracach jego naukowych ogłaszanych po niemiecku mam pojęcie i oceniam je zgodnie z opinją Pana Profesora.

Co dziwniejsza, ja tak samo, jak Pan, nie wiedziałem, będąc w Kijowie, iż p. Reczyński jest Polakiem, ale muszę

zaznaczyć, iż stosunki między uniwersytetami w Rosji wcale nie były ożywione, wobec czego nie miałem sposobności poznać wielu fizyków rosyjskich i polaków tam pracujących.

Jeżeli dowiem się jakichkolwiek bliższych szczegółów o p. Reczyńskim, doniosę niezwłocznie p. Profesorowi.

Moja Matka dziękuje serdecznie za pamięć i prosi mnie o przesłanie Szanownym Państwu najlepszych ukłonów, do których ja łączę swoje

z głębokiem poważaniem

Cz. Białobrzeski

162

Warszawa,
11-IV-1922

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Uprzejmie dziękuję Panu Profesorowi za przedstawienie Akademji pracy p. Friedmana. Profesora Siedleckiego spotkałem przypadkowo w Warszawie; streszczenie krótkie posyłam jednocześnie z tym listem, korekty proszę ^{także} do mnie kierować, zarówno odbitki, które postaram się autorom dostarczyć.
List Pana Profesora odebrałem w sobotę 1go kwietnia; tego dnia był mój odczyt, po ukończeniu którego kol. Kalinowski był u mnie na herbacie. Zakomuniko-

wałem mu życzenia Pana i zaproponowałem, że zawiadomię w liście o terminie, w którym ma się odbyć Zebranie Zarządu P.T.F. Pozwoliłem sobie nawet odczytać odpowiedni ustęp z listu Sz. Pana Profesora. Kol. Kalinowski tak samo, jak poprzednim razem, oświadczył, że sam tę sprawę załatwi, przyczem nie mógł oznaczyć mi dnia Zebrania bez porozumienia się, prawdopodobnie, z prof. Grotowskim.

Ja i prof. Pieńkowski dotychczas o tem nie jesteśmy poinformowani.

Po otrzymaniu ostatniego listu Pana Profesora, dziś rano, zatelefonowałem do prof. Kalinowskiego, który jednak nie mógł rozmawiać ze mną z powodu niezdrowia. Za pośrednictwem pani Kalinowskiej dowiedziałem się,

że już list do Pana Profesora został wysłany.
Zechce Sz. P. Profesor osądzić, że w celu szybkiego poinformowania o zebraniu Zarządu nic ponadto uczynić nie mogłem. Powtarzam, że sam nie wiem, co ma się odbyć i kiedy.
Nie odpowiedziałem natychmiast na list z 1go kwietnia, ponieważ musiałem z wielkim wysiłkiem pracować w tym tygodniu od 2–8. Mianowicie 8go odbył się mój ostatni odczyt, który mi najwięcej trudu kosztował, albowiem uprzednio prawie nie przygotowywałem się do niego. Temat zaś, spopularyzowanie ogólnej teorji względności, nie należał do rzeczy* łatwych.
Proszę wybaczyć za spóźnienie z odpowiedzią.

Mam nadzieję, że wiadomości, przesłane przez kol. Kalinowskiego, nie będą opóźnione i Szanowny Pan przybędzie do Warszawy; jestem też zdania, że odkładać do jesieni zebrania Zarządu nie należy. Wystawa Tow. Fizycznego dojdzie do skutku; otwarcie nastąpi we środę 19 kwietnia. Zgłosiło się dotychczas 20 wystawców, z nich dwu z Krakowa, panowie Grodzicki i Galikowski.

Prosimy Szanownych Państwa przyjąć od nas najlepsze i serdeczne powinszowania świąteczne i wyrazy poważania

Cz. Białobrzeski

164

Warszawa,
10-VII-1922.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Nie mogliśmy dotychczas porozumieć się w sprawie narady członków Zarządu P.T.F z powodu nieobecności w Warszawie prof. Pieńkowskiego.
Dziś już jest ustalone, że w terminach wskazanych przez Pana Profesora mogą wziąć udział w naradzie prof. Pieńkowski, Kalinowski* i ja.
Prof. Grotowskiego w Warszawie nie będzie w tym czasie.

Przypuszczamy, że nawet w tym ograniczonym składzie członków wymiana myśli jest pożądana i w związku z tem postanowiliś-my prosić P. Profesora o przybycie d. 20 Lipca (czwartek) do Zakładu fizycznego Politechniki o godz. 12¼ w celu odbycia tej narady. Ja przyjadę do Warszawy ze Świdra, gdzie mam spędzić czas do końca Lipca w pensjonacie profesorskim.

Proszę przyjąć wyrazy wysokiego poważania, Pani Profesorowej rączki całuję

Cz. Białobrzeski

Przypuszczamy, że nawet w tym ograniczonym składzie ustnaki wymiana myśli jest pożądana i w związku z tem pozwalamy sobie prosić P. Profesora o przybycie dn. 20 lipca (czwartek) do Zakładu Fizycznego Politechniki o godz. 12-ej w celu odbycia tej narady. Ja przyjadę do Warszawy 17. z Lublina, gdzie mam spędzić czas do końca lipca w pensjonacie profesorskim.

Proszę przyjąć wyrazy szczerego poważania, Panu Profesorowi [illegible] [illegible]

Cz. Białobrzeski

166

Warszawa, 23-IX-22.

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

Zastałem w domu po powrocie miły i przyjazny list Pana Profesora; za który uprzejmie dziękuję jakoteż za przesłany mi drugi tom Nauki Fizyki. Mojem zdaniem jest to bardzo piękna książka, prawdziwie bogaty nabytek naszej ubogiej w dzieła wartościowe literatury podręcznikowej.
Wysłałem do P. Profesora egzemplarz wydanej przezemnie świeżo książeczki o „Teorji względności". Nie mam

pretensyj co do jej wartości poza staraniem możliwie jasnego przedstawienia idej kierowniczych tej teorji bez pomocy środków analizy.

Czy osiągnąłem choć częściowo ten cel i dorównałem innym dziełkom tego rodzaju, nie moja rzecz sądzić. Do P. Profesora zwracam się z prośbą o łaskawe zakomunikowanie swych uwag krytycznych, za które będę bardzo wdzięczny, o ile zresztą P. Profesor znajdzie czas do przeczytania tej książeczki.

Oczekujemy przyjazdu P. Profesora i dnia 8-X ma się odbyć zebranie zarządu P.T.F. pod przewodnictwem Pana.

Porozumiałem się w tej sprawie

z prof. Kalinowskim, który prawdopodobnie zgodnie z zamiarem już napisał do P. Profesora.
Sądzimy, że byłoby pożądanem zawiadomić inne oddziały Towarzystwa, aby, jeżeli zechcą, przysłali swych członków Zarządu głównego dla wzięcia udziału w zebraniu.
Prof. Weyssenhoff, który odwiedził mnie przed trzema dniami, przyjechał by prawdopodobnie w tym celu z Wilna.

Proszę, Panie Profesorze, przyjąć wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

Rodzinie P. Profesora najlepsze ukłony łączę ~~wraz~~ z matką. Pani Profe-

sorowej rączki całuję.

Warszawa.

S. Sawiczewski: Warszawa

27-IX-22

Pomnik Kopernika

Le monument de Kopernik

The monument of Kopernik

Wielce Szanowny P. Profesorze!

Serdecznie dziękuję za tak uprzejmy list z 25go IX, zawierający niezmiernie przyjemną dla mnie ocenę mej książeczki, ocenę z pewnością [redacted] niezasłużoną. =

Posiedzenie z udziałem P. Profesora ma się odbyć w Politechnice (Zakład fizyczny) o 10ej rano, o ile wiem od p. Pogorzelskiego.

Łączę najlepsze ukłony Cz. Białobrzeski

Malarstwo polskie

Wydawnictwo A. J. Ostrowski Łódź-Warszawa

157

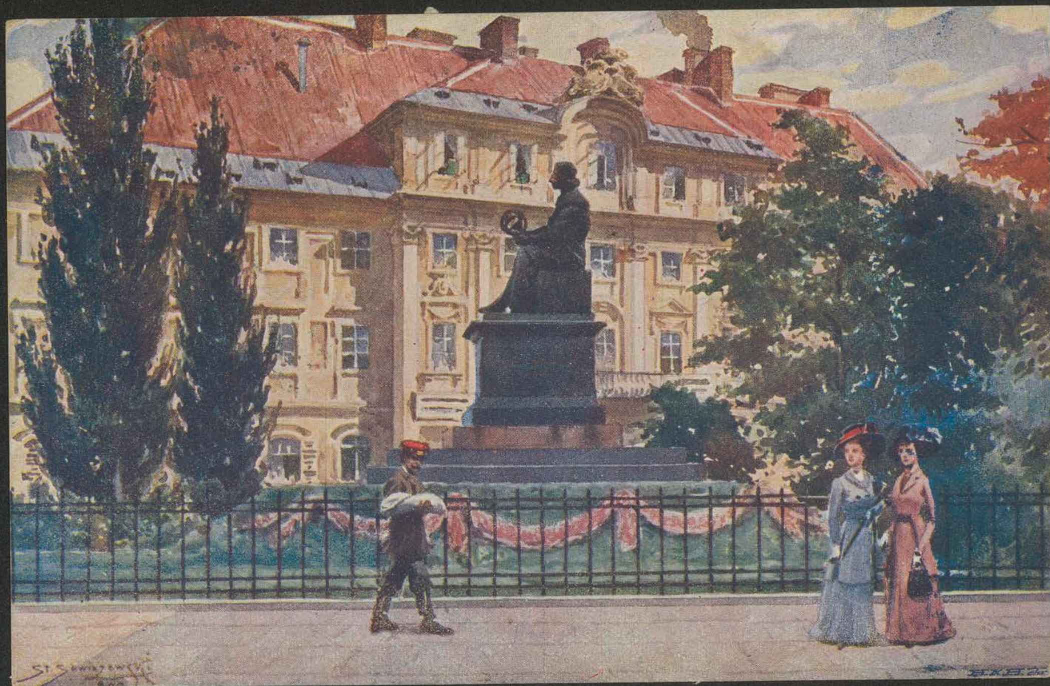
168

JWP. Prof. Dr

Władysław Natanson

Kraków

Studencka, 3

169

8—X—1922

Warszawa.

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Z wielką przyjemnością dowiedziałem się o wyborze P. Profesora na zaszczytne stanowisko Rektora Wszechnicy Jagiellońskiej.
Dawno już ono należało się P. Profesorowi za długoletnią i pełną zasług pracę na dobro Uniwersytetu i Nauki Polskiej.

Proszę przyjąć nasze serdeczne powinszowanie.

Niestety, posiedzenie Zarządu P.T.F. będzie musiało odbyć się w nieobecności P. Rektora.

Z powodu wielu pilnych spraw, oczekujących załatwienia projektujemy urządzić to posiedzenie d. 21 tego miesiąca z udziałem delegatów innych oddziałów.

Czy by nie zechciał przybyć na ten termin p. prof. Zakrzewski?

Oczywiście, że Zarządowi przedstawię propozycje zawarte w ostatnich listach P. Profesora

i będę ich bronił. Mam tylko wątpliwość, czy zebrania ogólne odbywające się raz na trzy lata nie byłyby zbyt rzadkie, przez co ucierpiałaby i tak niewielka spójność Towarzystwa i współpraca oddziałów.

Jeszcze raz dziękuję za bardzo interesujące uwagi w związku z moją książeczką o względności. Moje stanowisko jest zbliżone do naszkicowanego przez P. Rektora i bardzo rad byłbym poruszyć w dłuższej rozmowie te kwestje.

Łączę wyrazy głębokiego poważania i szacunku

raczek Pani Rektorowej

Cz. Białobrzu

X

171

Warszawa,
20 – III – 1923.

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Pozwalam sobie w imieniu Komitetu Kasy im. Mianowskiego trudzić Pana następującą prośbą.
Niewątpliwie Panu Rektorowi wiadomy jest zamiar Kasy ponownego wydania Zasad fizyki ś.p. Witkowskiego. Sporządzenia uzupełnień i przeprowadzenia korekty podjęli się p. profesorowie Uniw. Wileńskiego.
Mamy nadzieję, że Pan nie odmówi

w tej sprawie Swych cennych rad i wskazówek.
Komitet chciałby dalej porozumieć się z Panią Witkowską względem warunków, jakie by ze swej strony zechciała postawić oraz zezwolenia, jakiego z pewnością nie odmówi.
Ponieważ nikt z członków Komitetu Pani Witkowskiej nie zna, zdecydowaliśmy na posiedzeniu prosić uprzejmie Pana Rektora, aby był łaskaw omówić tę sprawę z Panią Witkowską i nas o rezultacie zawiadomić. Kierowaliśmy się tą myślą, że Pan zapewne już miał sposobność przy poprzedniem wydaniu warunki poznać

i zresztą jako długoletni kolega
ś.p. prof. Witkowskiego najbardziej
mógł by nam być pomocny.
Wiemy, jak cenny jest czas Pana
obecnie, ale usprawiedliwia nas cel
i pilność sprawy.

Oczekujemy przyjazdu Pana Rektora na zjazd fizyków: powitalne krótkie przemówienie przy otwarciu Pan Rektor, jako nasz prezes, zgodził się wygłosić.
Komitet organizacyjny mnie obarczył przemową następną treści naukowej dla szerszej zebranej przy otwarciu publiczności i przedstawicieli Rządu.

Nie chcąc zabierać Panu czasu tak teraz zajętego, nie pisałem o swej pracy, w której dużo mógłbym skorzystać z rad Pana. Starałem się uchwycić mechanizm absorpcji właściwej. Praca właściwie w bardzo ogólnych zarysach jest już na ukończeniu i nawet ją referowałem w Towarzystwie, ale rezultaty nie są dość zadowalające i waham się, czy mam ją przedstawiać na zjeździe.

Przepraszamy Pana Rektora raz jeszcze, że trudzimy sprawą powyższą.

Łączę wyrazy głębokiego poważania i serdeczne ukłony w imieniu swojem i matki Państwu

Cz. Białobrzeski

Warszawa,
28 – IV – 23.

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Z oburzeniem i smutkiem dowiedzieliśmy się o podstępnym czynie jakiegoś osobnika niepoczytalnego wymierzonym przeciwko Panu Rektorowi. Rzuca to światło na niezdrową atmosferę, w jakiej żyjemy, jeżeli ofiarami napaści stają się ludzie dalecy od walk politycznych i stojący ponad partjami.
Mamy nadzieję, że ów niecny czyn nie zakłócił spokoju

Szanownych Państwa na czas dłuższy, biorąc na uwagę jego charakter niedorzeczny, chociaż zbrodniczy.

Pozwalam sobie jeszcze dodać parę słów o nowem wydaniu Fizyki ś.p. Witkowskiego.

Panowie profesorowie Wileńscy po naradzie, przyszli do wniosku, że wobec nawału pracy nie mogą podjąć się gruntownego przerobienia i przysłali mi krótki szkic programu, jaki godzą się wykonać

Przytaczam dosłownie ustęp odnośny:

„Uważając, że nowe wydanie „Zasad” winno się ukazać w jaknajkrótszym czasie projektowaliśmy jedynie następujące zmiany:

1) poprawienie dostrzeżonych błędów i

usterek,

2) sprawdzenie zadań (ze względu na wagę, jaką im autor przypisywał),

3) zmianę dat w tablicach z uwzględnieniem nowych pomiarów,

4) niezbędne uzupełnienia uwarunkowane rozwojem fizyki w ostatniem dziesięcioleciu w formie wstawionych ustępów.

Do takich uzupełnień zaliczamy:

w mechanice - położenie nacisku na układy odniesienia i przekształcenia Galileusza, w nauce o cieple ciepło właściwe w niskich temperaturach, skroplenie helu, uwagi o motorze spalinowym; z atomistyki - ruch Browna, koloidy, zjawiska w gazach b. rozrzedzonych; w nauce o elektryczności i magnetyzmie - promienie dodatnie, potencjały jonizacji, postępy w dziedzinie promieniotwórczości, nadprzewodnictwo, termojony, promienie Röntgena; z optyki - uzupełnienie teorji promienio-

wania i spektroskopji.
Matematyczną stronę wykładu pozostawilibyśmy bez zmiany."
Mam nadzieję, że prof. Weyssenhoff zdecyduje się napisać ustęp o teorji względności.
Wobec potrzeby ponownego wydania „Zasad fizyki" sądzę, iż Komitet zgodzi się i na ten plan ograniczający się do zmian niezbędnych.
Profesorowie Wileńscy proszą o niekrępowanie się rozpoczęteniu pertraktacjami; gdyby Pan Rektor albo ktokolwiek z profesorów Krakowskich mógł wskazać inną drogę do rozwiązania tej sprawy, przedstawię łaskawie nadesłane wskazówki Komitetowi Kasy.

Łączymy dla Państwa serdeczne pozdrowienie i wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

175

Warszawa,
2-XI-23

Hoża 69

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Już oddawna nosiłem się z zamiarem napisania do Pana, ale życie w Warszawie jest tak absorbujące, że niema sposobu poradzić sobie z czasem.
Żałowałem bardzo, że nie udało się nam widzieć się z Państwem podczas naszego, zresztą krótkiego, pobytu w Krakowie.
W czasie wakacyjnym miałem chęć zawadzić o Kraków jadąc do Zakopanego, ale spędziłem lato gdzieindziej, częściowo u siostry w Lubelskiem, częściowo nad jeziorem Wigierskiem w Suwalszczyźnie.

Pragnąłbym usłyszeć od Pana jakiekolwiek uwagi odnośnie do mej notatki o absorpcji i rozpraszaniu światła, którą prof. Zakrzewski przedstawił Akademji w mojem imieniu. Właściwie zamierzałem o to prosić Pana.

W końcu jej wypowiedziałem konkluzję, że zupełnego wytłumaczenia absorpcji nie wydaje się możliwem osiągnąć na tej drodze. Jednakowoż nie dałem jeszcze za wygraną i, ponieważ myśl podstawowa ma pozory słuszności, spróbowałem ją zmodyfikować z pomocą kwantów. Wynik jest, jak sądzę, zadowalający i rokuje nadzieję wytłumaczenia absorpcji.

Mam zamiar drugą notatkę w tej materji przedstawić Akademji, ale brak mi czasu na ostateczne opracowanie i przedtem zdanie Pańskie o pierwszej było by dla mnie bardzo pożądane.

Muszę trudzić Pana w sprawie poleconej mi przez Zarząd Tow. Naukowego, stało się bo jednak tak późno, że nie wziąłem na się zobowiązania i odpowiedzialności za należyte wykonanie.

Do 14go Listopada powinna być przyznano nagroda im. Kernbauma za najlepszą pracę z dwu lat ostatnich, ogłoszoną w języku polskim.

Pan Rektor już wziął udział w przyznaniu tej nagrody po raz pierwszy w r. 1921, przyczem została nagrodzona rozprawa ś.p. Smoluchowskiego.

Proszę w imieniu Zarządu wypowiedzić i na ten raz swoje zdanie, za które będziemy głęboko wdzięczni.

Ofiarodawca zezwala dzielić nagrodę na dwie części w razie uznania dwu prac za równoważne.

Są wyróżnione w zapisie prace z teorji względności, ale takowych poza krytyczną

rozprawą prof. Zawemby nie posiadamy.

Mnie się wydaje, że mogły by kwalifikować się prace p. Jeżewskiego i Landaua-Ziemieckiego. Można było by ewentualnie nagrodę pomiędzy nich podzielić.

Oczywiście, że chodzi tu tylko o pewien zaszczyt, albowiem suma wynosi 30.000 mkp. t.j. 3-4 kop.

Przypuszczam, że po trudach roku Rektorskiego Pan jest w trakcie zasłużonego wypoczynku, poczem będzie mógł powrócić do przerwanej pracy naukowej. Czy teorja światła będzie niezadługo skończona? Było by to wielkie zdarzenie w naszej literaturze fizycznej, która dzieł tego rodzaju prawie nie posiada.

Łączymy Szanownym Państwu najlepsze i serdeczne ukłony

Cz. Białobrzeski

177

Warszawa,

28-XII-1923

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Ze wzruszeniem zabieram się do odpowiedzi na serdeczny list Pana, gdy nareszcie nastała przerwa w naszej pracy. Przedewszystkiem składamy Państwu najserdeczniejsze życzenia świąteczne wraz z wyrazami naszego głębokiego uszanowania. Moja matka bardzo jest wdzięczna za pamięć o niej.

Pisał Pan Rektor pod wrażeniem tych smutnych i okropnych wypadków krakowskich, które splamiły drogi

i sympatyczny gród. Szczęściem, jak się zdaje, teraz nastąpiło uspokojenie i opamiętanie, które oby było zwrotem ku lepszemu. Nowy rząd zaczyna swoją pracę pod pomyślniejszemi auspicjami. #

Przepraszam, że nie zawiadomiłem natychmiast o przyznaniu nagrody im. Kernbauma p. Landau-Ziemieckiemu. Ja popierałem punkt widzenia Pana zgodny z moim; p.p. Wolfke i Pieńkowski sprzeciwili podziałowi nagrody i wysuwali argument, że p. Jeżewski już uzyskał inne nagrody. P. Kernbaum również ku temu zapatrywaniu się przychylił. =

Ogromnie wdzięczny jestem Panu za obietnicę zapoznać się z memi przyczynkami do teorji absorpcji.

178

Mówię w liczbie mnogiej, ponieważ ośmielam się prosić o przedstawienie Akademji drugiego przyczynka, który zawierać będzie próbę wzgodnienia mechanizmu absorpcji przezemnie pomyślanego z prawem Beera na gruncie pojęć kwantowych.
Po uzyskaniu zgody P. Rektora prześlę Mu rękopis, który zredaguję w języku francuskim, jak pierwszy.
Rozwinięcie poglądu na absorpcję jest jeszcze bardzo niewystarczające, ale mam pewną wiarę w trafność idei podstawowej.
Z niecierpliwością będę oczekiwał obiecanych uwag i zgóry za nie dziękuję.
Wielka jest szkoda, że Pan wciąż musi odkładać opracowanie

dalszego ciągu Optyki, chociaż dokończenie tak pięknie napisanego podręcznika jest bardzo potrzebne. Mi się zdaje, że wyczerpujące przedstawienie jakiegobądź działu fizyki przerasta siły człowieka i musi sprowadzać się do „pages choisies". Przypuszczam, że Pan będzie mógł do tej pracy w niezbyt odległym czasie powrócić i zarazem myśl „antikwantową" opracować.
Świeżo otrzymałem zbiór przemówień i szkiców P. Rektora, za które serdecznie dziękuję. Wiem zgóry, iż są interesująco pomyślane i wytwornie napisane.

Łączymy Państwu najlepsze pozdrowienia i ukłony.
Pani Rektorowej rączki całuję

Cz. Białobrzeski

179

P.S. Jednocześnie przesyłam rękopis. Bardzo wdzięczny byłbym Panu Rektorowi za podanie mi adresu Pani Witkowskiej: nie mogę go odszukać. Kasa i. Mianowskiego ma zamiar ostatecznie ustalić warunki wydania "Zasad" Witkowskiego.

Warszawa,
28-I-1924.

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Pozwalam sobie skorzystać z uprzejmości Pana i proszę o przedstawienie Akademji mojego drugiego komunikatu o absorpcji fal świetlnych. Dotychczas nie otrzymałem odbitek mego pierwszego komunikatu, ale, być może, już jest wydrukowany.
Teraz oczekuję z pewną obawą sądu Pana Rektora o tych pomysłach, które znalazły wyraz w komunikatach,

albowiem i sam widzę ich szkicowość i
niepewność. Pod tym względem dzielą one
zresztą los wszystkich niemal prac z
teorją kwantów związanych.
Zdecydowałem je ogłosić, ponieważ myśl
podstawowa o przemianie na ciepło pracy
ciśnień jakim ulegają cząsteczki
ciała absorbującego, gdy w nim fala się
rozchodzi, wzbudza we mnie zaufanie.
Być może ktokolwiek potrafi już teraz
opracować tę myśl lepiej, aniżeli ja
to uczyniłem. Na swe usprawiedliwienie
mogę chyba jeszcze przytoczyć brak
prób tłumaczenia tak ważnego zjawiska;
znam tylko teorję Lorentza, innych
nie znalazł nawet Kayser w swoim
Handbuchu spektroskopicznym, chociaż

zapewne przeszukał całą literaturę tego przedmiotu.
Zawsze mam pewną niechęć do posługiwania się pojęciem kwantów i starałem się w pierwszym komunikacie zbudować teorję absorpcji bez niego. Jednak i tu, jak w innych przypadkach, sko narzuci- ło się samo, gdy teorja klasyczna osta- tecznie do celu nie doprowadziła.
+ Wykładam obecnie elektryczność (elektrostatykę) i mechanikę statystyczną. Dopiero teraz należycie uświadomiłem sobie wszystkie trudności, jakie piętrzą się na drodze uzasadnienia praw termodynamiki na gruncie mechaniki statystycznej.
Obrałem w swym wykładzie metodę

Gibbsa, albowiem uzasadnienie termodynamiki z pomocą tylko pojęcia prawdopodobieństwa może być nazwane statystycznem, ale nie zasługuje wcale na nazwę mechanicznego.

Wogóle zadanie wykładu nie jest łatwe i pochłania mi wiele czasu.

Schaefer w swoim dobrym zkądinąd podręczniku fizyki teoretycznej nie ustrzegł się bałamutnych dowodów i niejasności właśnie w mechanice statystycznej.

– Nasz Oddział Warszawski w tym roku dość mało jest ożywiony. Z trudnością tylko znajdują się prelegenci. W Marcu, jak za lat poprzednich, urządzamy cykl odczytów popularnych.

Proszę przyjąć od mej Matki i odemnie serdeczne pozdrowienie dla wszystkich Państwa

Cz. Białobrzeski

181

Warszawa,
24-II-24.

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Dzięki uprzejmości brata Pana otrzymałem niezwłocznie wiadomości o chorobach, jakie nawiedziły dom Państwa. Byliśmy bardzo zaniepokojeni tem, nim przyszły wiadomości pomyślne, które również uzyskałem od Pana Stanisława.
Cieszymy się ogromnie, że przeminęły te ciężkie przeżycia, jakie są związane z chorobami bliskich osób.
Moja matka w tym czasie również

przebyła grypę, zresztą niezbyt silną.
Nie wychodzi z domu dotychczas.
Ja prawdopodobnie też miałem rodzaj grypy, zmuszony byłem na parę dni przerwać wykłady i pozostał mi stan wyczerpania, którego nie mogę się pozbyć.
Niezmiernie wdzięczny jestem Panu Rektorowi za tyle uprzejmości i uwagi przyjaznej z powodu mego komunikatu.
Zarazem zawstydzić się musiałem swej nieuwagi, skutkiem której Pan wziął na siebie trud napisania streszczenia polskiego. Wyleciało mi to z pamięci; przepraszam za swe niedbalstwo.
Zapytania Pana zawierają słuszne uwagi, krytykujące moją notatkę. Postaram się sformułować odpowiedź na nie. Wyrażenia „absorption intrinséque"

nie chciałbym wprowadzać, ponieważ w pierwszym komunikacie figuruje „absorption vraie". Ale można przymiotnik usunąć zupełnie i naprz. tytuł zmienić na nowy, taki sam jaki Pan wskazuje, lecz bez wyrazu intrinséque: „L'absorption de la lumière et la théorie des quanta".

Słusznie podnosi Pan konieczność skrupulatności historycznej. Prawo Beera na tę nazwę zapewne nie zasługuje.

W tym przypadku naśladowałem Wooda, który w swej Optyce tak je nazywa.

Ponieważ w poprzednim komunikacie została ona użyta, wolałbym, ażeby wprost nazywać to prawo „loi exponentielle d'absorption".

W zdaniu na str. 79 istotnie, jak przypuszcza Pan, został przez niedopatrzenie opuszczony jeden wyraz; zdanie to powinno

brzmieć: „dans le cas d'un corps solide l'absorption doit être plus étroitement liée à la diffusion du rayonnement résultant de l'hétérogénéité de structure...". Wyraz lâche chciałbym objaśnić z powodu, że „luźny" jest jego główne znaczenie: Mówią „corde lâche" i.t.p.; naturalnie, że można zamiast niego użyć wyrażenia faiblement attaché. Zmuszony jestem prosić o pozostawienie wibratora Hertza-Plancka ponieważ użyłem tej nazwy w 1ym komunikacie. Istotnie dzieje się tu krzywda pamięci Rowlanda. Jeśli nie mylę się, rozwiązanie Hertza równań Maxwella, które właśnie jest obrazem matematycznym elementarnego wibratora, było wskazane przez Stokesa w teorji drgań sprężystych. — Widocznie (dokładnie sobie tego nie przypominam) nie przejrzałem rękopisu po przepisaniu i wskutek tego na str. 1-2 figuruje: „conformément à la théorie

+183

classique Φ et p_o sont proportionnelles à au carré de l'énergie $\mathcal{J}$ de l'onde incidente".

Powinno być: „conformément à la théorie classique Φ et p_o sont proportionnelles à l'amplitude de l'onde incidente. Par conséquent Q est proportionnelle au carré de l'énergie de l'onde incidente".

Świeżo otrzymałem odbitki pierwszego komunikatu i śpieszę Panu Rektorowi przesłać egzemplarz z prośbą o łaskawe przyjęcie. Być może niektóre szczegóły niejasne w drugim komunikacie nie będą wzbudzać wątpliwości, gdy Pan przeczyta pierwszy.

Jednakowoż nie widzę, niestety, możności obliczyć współczynnik załamania z pojęć kwantowych przezemnie zastosowanych. Zdaje mi się, że teorja kwantów w postaci dotychczasowej nie jest

w stanie odpowiedzieć na kwestje, związane bezpośrednio z mechanizmem rozchodzenia się światła. Odpowiada na nie teorja klasyczna, i to rozdwojenie jest jeszcze nieuleczalne. Ale w sprawie dipolów zastanowię się, gdy będę mógł wrócić do pracy, i dziękuję za suggestje.

Bardzo się cieszę, że moja praca pomimo usterki zainteresowała Pana.

Podczas przerwy miesięcznej mam zamiar jeszcze pomyśleć nad ruchem bezwzględnym: coś, jak mi się wydaje, można na ten temat powiedzieć poza tem, co już mówiono.

Przesyłamy Panu Rentovowi i Rodzinie Jego serdeczne wyrazy i najlepsze ukłony

Cz. Białobrzeski

184

Warszawa,
24 – III – 1924.

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Dziękuję uprzejmie za list jak zawsze życzliwy i za trud, jaki Pan Rektor był łaskaw podjąć w związku z moją rozprawką o absorpcji.
Czujemy się obecnie o wiele lepiej, ale ja jestem bardzo znużony i nie wiem, czy zdołam cokolwiek przygotować na zjazd fizyczny, który, podobno, odbędzie się we wrześniu.

Sam odczuwam, że honorarjum Pani Witkowskiej wypadnie w rozmiarze zbyt skromnym i dołożę wszelkich starań, aby warunki na Jej korzyść zmienić.

Kwestja ilości egzemplarzy nie jest zdecydowana; wymieniłem 3000 ostrożnie, jako ilość najmniejszą, będę się starał, aby Komitet zgodził się na wydrukowanie 5, conajmniej 4 tysięcy egzemplarzy.

Cena książki, być może, będzie wyższa od wskazanej przezemnie, co też powiększy odpowiednio honorarjum.

* Uwagi Pana Rektora o mojej teorji absorpcji w dziwny sposób zbiegły się z modyfikacją, jaka nastąpiła w moim poglądzie na tę sprawę.

Miałem zabierać się do zakomunikowania swych uwag Panu, gdy otrzymałem Jego list.* Trudno jest wszystkie szczegóły w tym dość zawiłym przedmiocie odrazu widzieć jasno. Nie widzę w swych rozprawach żadnego błędu, ale, jak się zdaje, mogę rozproszyć „an uneazy feeling", o którem Pan wspomina. Modyfikacja polega na tem, że moja uwaga, jako by moje wyniki osnute na teorji klasycznej były niezgodne z prawem Bouguer-Lamberta, nie jest uzasadniona. Sprawa jest zupełnie prosta i dziwię się teraz, że uległem pewnego rodzaju optycznemu złudzeniu. W istocie, według mego poglądu promieniowanie zostaje

rozproszone "wewnętrznie" w nim się zamieni na ciepło.
Otóż energja rozproszona jest proporcjonalna do energji padającej, zatem prawo wspomniane jest spełnione niezależnie od tego, jaki ma być dalszy los energji rozproszonej.
Złudzenie moje było oparte na tem, że ja dwa etapy procesu zamiany ~~[illegible]~~ "regularnej fali na ruch cieplny zlałem w jeden przy rozpatrywaniu prawa absorpcji.
Boję się nadużyć wyrozumiałości Pana Rektora, ale zmuszony jestem prosić o łaskawą interwencję, ażeby mi przysłano koniecznie drugą korektę, w której zrobię odpowiednią, niewielką zresztą, modyfikację* w początkowym ustępie.
Łączę wyrazy głębokiego szacunku i serdeczne pozdrowienie
Cz. Białobrzeski

186

Wielce Szanowny Panie Rektorze!

Dziękuję uprzejmie za ofiarowany mi 3^{ci} tom (I zeszyt) pięknego podręcznika Panów. Życzę rychłego ukończenia całości.

Z wyrazami wysokiego poważania

Cz. Białobrzeski

KARTKA POCZTOWA

ADRES WYSYŁAJĄCEGO

Cz. Białobrzeski

Hoża 69

JW. Pan Profesor

Dr Władysław Natanson

Kraków

Studencka 3.

187

Warszawa,
21-III-1925.

Wielce Szanowny Panie Rektorze,

zwracam się do Pana z prośbą o łaskawe wypowiedzenie Swej opinji w sprawie związanej z Towarzystwem Naukowem Warszawskiem. Znanem jest Panu Rektorowi, że to towarzystwo odegrało chwalebną rolę w Królestwie Kongresowem, gdzie zastępowało w pewnym stopniu Akademję i stanowiło ośrodek pracy naukowej polskiej. Gdy Akademja Krakowska stała się ogólno-polską, w Warszawie powstał uniwersytet Polski i utworzyły się liczne Towarzystwa naukowe, Tow. N. W. musiało być zreorganizowane celem przystosowania do nowych warunków. Z wykonaniem tego zadania zwlekano, co w końcu spowodowało kryzys i utworzenie Komisji Reorganizacyjnej. Ja mam zaszczyt należenia do niej z woli ogólnego Zebrania członków T. N. W. Jest to ciężki i odpowiedzialny obowiązek. Trudności związane z tem zadaniem są duże. Przedewszystkiem trudno znaleźć dla akademickiej działalności T. N. W. formę, która by odpowiadała realnym potrzebom nauki polskiej. Niektórzy uważają, że należało by postarać się o to, ażeby T. N. W. stało się oddziałem Warszawskim Polskiej Akademji Umiejętności i przejęło część wydawniczej działalności Akademji. Inni znów sądzą, że można było by zamiast T. N. W. utworzyć zrzeszenie towarzystw naukowych (chemicznego, fizycznego, humanistycznych i.t.d) iześrod-

kować ich działalność wydawniczą.
Dalej musi być rozstrzygnięta sprawa zakładów badawczych T.N.W. Przy obecnym stanie rzeczy środki na ich prowadzenie muszą być czerpane z budżetu Wydziału Nauki M.W.R.O.P. Trzeba zagwarantować Państwu odpowiedni ich kierunek i pożyteczną działalność naukową. Mam przeświadczenie, że te zakłady, których działalność ma być utrzymana, winny rządzić się autonomicznie. Wobec tego jest pożądanem, ażeby łączyły się w większe całości, Instytuty z odpowiedzialnemi kierownikami i radą naukową (z poza Instytutu), która by miała kontrolę nad działalnością.
Mnie przypadło w udziale zająć się w szczególności sprawą pracowni Radiologicznej, której faktycznym kierownikiem jest prof. Wertenstein (nominalnie stoi na czele jej Pani Curie).
Zgodnie z postanowieniem Komisji przedkładam Panu Rektorowi dwa pytania, które (jako też odpowiedzi na nie) uważamy za poufne: 1) Czy Pracownia Radiologiczna T.N.W. jest użyteczna dla nauki Polskiej i winna być utrzymana oraz zabezpieczona odpowiedniemi środkami pieniężnemi? 2) Czy P. Wertenstein odpowiada wymaganiom, jakim powinien zadość czynić kierownik tej pracowni? # W razie odpowiedzi dodatniej na pierwsze pytanie proszę o radę, czy pożądaną jest reorganizacja pracowni, ewentualnie jej połączenie z innemi pracowniami pokrewnemi w samem T.N.W. lub z jaką inną instytucją poza T.N.W. Zaznaczę, iż obecnie jest zapoczątkowana nowa Pracownia Chemji fizycznej pod kierunkiem prof. Świętosławskiego.

Łączę wyrazy wysokiego poważania i miłe pozdrowienie

Cz. Białobrzeski

188

Przesyłamy Szanownym
Państwu Rektorostwu
nasze najlepsze i serdeczne
życzenia świąteczne.

Warszawa,
10-IV-1925.

Dziękuję uprzejmie
Panu Rektorowi w imieniu
Komisji Reorganizacyjnej
i swojem za cenne i
szczegółowe uwagi w
sprawie T.N.W.
Będą one stanowiły
dla nas ważny mate-
rjał do powzięcia de-
cyzji. Z głębokiem
poważaniem Cz. Białobrzeski

Proprietà artistica riservata Dell'Anna e Gasparini - Milano
486 M-3

JW Pan Prof. Dr
Władysław Natanson
Studencka, 3
Kraków

189

Warszawa,
29-XII-1925.

Wielce Szanowny Panie Rektorze,

proszę przyjąć od nas serdeczne życzenia noworoczne jaknajlepsze i zakomunikować je Szanownej Pani Rektorowej.
Miałem zamiar już od paru miesięcy napisać do Pana, niezmiernie bowiem cenię utrzymanie stosunku i wymiany myśli, jakie się nawiązały podczas mego pobytu w Krakowie. Niestety, Warszawa nie pozostawia czasu nawet na korespondencję. Było w tym trymestrze kilka tygodni, gdy, nie wyłączając niedzieli, nie było dnia bez jakiegokolwiek posiedzenia.
Ponadto, w tym roku wyjątkowo mam trudny wyk-

ład. Jest to ostatni (piąty) rok mego wykładu systematycznego fizyki teoretycznej, który staram się opracować, o ile mogę, starannie i nie pominąć rzeczy ważniejszych. Teraz kolej przyszła na teorję promieniowania, kwantów i względności.

Usystematyzowanie tego materjału w granicach kursu uniwersyteckiego i oddzielenie rzeczy trwałych od wątpliwych lub prowizorycznych jest zadaniem niełatwem, szczególnie przy szeregu innych absorbujących czas i siły zajęć.

Czas świąteczny spędzam przy pracy, ażeby mieć zapas materjału przygotowanego.

Letnią porą poraz pierwszy od r. 1914 wybrałem się zagranicę. Prawie cały czas spędziłem we Francji z wyjątkiem krótkiego pobytu w Londynie

na Kongresie Radiologicznym, który nie był zresztą dla mnie ciekawy, ponieważ zajmowano się prawie wyłącznie zastosowaniami do medycyny.

W Paryżu odnowiłem swe dawne znajomości w świecie fizycznym i nawiązałem niektóre nowe. Było mi przyjemnie dowiedzieć się, że moja próba wytłumaczenia absorpcji właściwej zainteresowała teoretyków (p.p. Langevin, Brillouin) i nie spotyka z ich strony zarzutów.

Korzystając w tym roku z nieco większego subsydjum, chciałem posunąć naprzód sprawę uruchomienia mej pracowni, i w tym celu robiłem poszukiwania i zakupy w Paryżu.

Niestety, w chwili wypłaty większych zobowiązań nastąpił ów ostatni spadek złotego, co mi znów

sprawę podcięło.

Wstyd mi, że dopiero teraz dziękuję Pani Rektorowi za łaskawe ofiarowanie „Nauki fizyki" i ~~powin-~~ mogę szować Panu i prof. Zakrzewskiemu dokończenia pięknego i wielce pożytecznego dzieła.

Wydawcy zakomunikowali mi życzenie Pana, ażebym podał recenzję „Nauki fizyki".

Zdaje mi się, iż w głównych naszych organach recenzje już się ukazały. + P. Michalski zamierza wydać, jak mi wspomniał, uzupełnienie tomu 2° Poradnika dla samouków.

Tam, naturalnie, „Nauka fizyki" będzie należycie oceniona.

Proszę o ucałowanie rączek Pani Rektorowej

i łączę wyrazy wysokiego poważania

wraz z pięknem pozdrowieniem od matki

Cz. Białobrzeski

191

Krynica,
11 - VII - 1926

Wielce Szanowny Panie Rektorze,

dowiedziałem się od mego słuchacza i wydawcy moich skryptów, p. Piekary, że Pan był łaskaw nadesłać kilka życzliwych słów po otrzymaniu przesłanych z mego polecenia wydawnictw tegorocznych.
Ucieszyłem się bardzo z tego, że Pan Rektor chce je polecić swym uczniom, oraz z wyrażonego w liście życzenia, ażeby wykłady moje ukazały

się drukiem. Zadając sobie duży trud pisania szczegółowych streszczeń, które właśnie są wydane w postaci skryptów, miałem na widoku możliwość, że wykłady me okażą się przydatnemi do użytku w charakterze podręcznika i wobec tego zasługują na opublikowanie.
Wprawdzie realizacja takiego projektu nie byłaby łatwa: z jednej strony trzeba jeszcze niemało włożyć trudu w ostateczne opracowanie), z drugiej strony wątpliwem jest, ażeby, w obecnym stanie rzeczy, jakibądź nakładca podjął się kosztownego i dużego wydawnictwa.
W każdym razie przychylna opinja P. Rektora zachęca mnie do zastanawiania się nad

tem przedsięwzięciem.
Będę niezmiernie wdzięczny za wszelkie uwagi dotyczące mych wykładów.
Przebywam w chwili obecnej w Krynicy, dokąd mnie wysłano na miesięczną kuracje.
W ubiegłym roku akad. miałem pracę wykładową wyjątkowo ciężką, głównie dlatego, że opracowywałem działy najnowsze, które w podręcznikach uniwersyteckich w znacznej części nie są reprezentowane. Wykładałem teorję elektronów, dyfrakcję promieni X w kryształach, teorję kwantów w związku z budową atomów i promieniowanie cieplne.
Pozostaje mi jeszcze teorja względności.

Niestety, musiałem narazie zaniedbać pracę samodzielną. – Ponadto doprowadzam do końca organizację skromnego zakładu doświadczalnego przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, ponieważ Uniwersytet nie może mi udzielić lokalu.

Adres mój do końca Sierpnia: „Krynica, Zakład d-ra Skórczewskiego".

Sierpień prawdopodobnie spędzę w pobliżu Warszawy.

Łączę wyrazy głębokiego poważania; Pani Rektorowej – piękne ukłony i ucałowanie rączek

Cz. Białobrzeski

Zakład Dra Skórczewskiego

193

Krynica,
20-VII-1926

Wielce Szanowny Panie Rektorze,

jestem serdecznie wdzięczny za dowód przyjaznego zainteresowania, jaki otrzymałem w liście Pana Rektora z dnia 15-VII. Życzliwe słowa i wskazówki w nim zawarte stanowią dla mnie wielką zachętę do podjęcia ostatecznego opracowania kursu uniwersyteckiego fizyki teoretycznej w zakresie moich wykładów.

Możliwość wydania kursu przez Akademję uważam za zaszczytną dla

mnie i pożądaną.
Jednakowoż wciąż jeszcze waham się wobec trudności i rozmiarów projektowanego dzieła. Wszak trzeba napisać 4 tomy, z których każdy zawierać będzie od 30–40 arkuszy druku. Uznaję słuszność argumentów Pana Rektora przemawiających za tem, ażeby z początku wydać dwa ostatnie tomy. Ale muszę wyznać, że wolałbym już raz zdobyć się na wysiłek i w ciągu 4ch lat wykonać całą pracę, pisząc po jednym tomie rocznie. Inaczej, łatwo stać się może, iż praca pozostanie niezakończona, tem więcej, że za kilka lat i siły mogą zawieść.
Zresztą jeszcze mi pozostał

wykład teorji względności i części nauki o promieniowaniu.
Następny rok akademicki mam zamiar poświęcić zakończeniu kursu i rozpoczęciu wykładu skróconego.
Przed zakończeniem niema mowy, abym mógł przystąpić do pracy nad wydaniem książkowem kursu.
Wobec tego dopiero około początku roku akad. 19 27/28 sprawa mogła by stać się aktualną.
Wydaje mi się, że było by przedwczesnem już teraz rozpocząć starania w Akademji.
Pozwolę sobie odwołać się jeszcze do przyjaznej życzliwości Pana Rektora.
Mam poczucie, że, gdyby mi się udało spracować należycie kurs zamierzony,

przysłużyłbym się młodzieży poważnie studjującej fizykę. Niestety, niebardzo już wierzę w swe siły. W tym roku doznawałem niepokojących objawów przepracowania i chociaż pobyt w Krynicy wpłynął już korzystnie na stan ogólny zdrowia, ale nie wiem, w jakim stopniu zachowam zdolność do wytężonej pracy.

Łączę serdeczne pozdrowienie i wyrazy najgłębszego poważania

Cz. Białobrzeski

195

Warszawa,
30-V-1927

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

bardzo jestem wdzięczny za tak wielką uprzejmość zawiadomienia mnie o terminach posiedzeń Wydziału III^go^ i uroczystego Akademji.
Wahałem się wciąż, czy wypada przedstawić Akademji pracę daleką jeszcze od zakończenia. Jednakże, niektóre jej wyniki* są, jak się zdaje, frapujące, co by usprawiedliwiało ich publikację.
Pozatem, będę zmuszony przerwać aż do końca wakacyj dalsze usiłowania w tym kierunku, ponieważ

jestem przemęczony i wyjadę z Warszawy, co mnie pozbawi możności korzystania z biblioteki.
Wobec tego decyduję się przyjechać do Krakowa celem złożenia preliminarnego komunikatu, który można by zatytułować: „Fluktuacje równowagi termodynamicznej i promieniowanie słońca i gwiazd".
Ośmielam się prosić Pana Professora o zawiadomienie Władz Wydziałowych. = Do wskazówek uprzejmie mi podanych odnośnie do noty w Sprawozdaniach zastosuję się ściśle.

196

Jeszcze raz dziękując łączę
wyrazy głębokiego poważania
i najlepsze ukłony

Cz. Białobrzeski

7-VI-1927. 197

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

bardzo serdecznie dziękuję za nowe informacje w sprawie mego komunikatu Akademji oraz za piękne i pouczające dziełko o Newtonie, które świeżo otrzymałem.
Przyjadę do Krakowa we Czwartek wieczór lub w Piątek rano. Jesteśmy pod wrażeniem katastrofy, jaka spotkała Kraków. Spodziewam się, że Państwo nie ucierpieli z jej powodu

Łączę wyrazy głębokiego poważania Cz. Białobrzeski

KARTA POCZTOWA

Nadawca:

Cz. Białobrzeski

Warszawa, Hoża 69

JW Pan Profesor

Dr Władysław Natanson

Kraków

Ul. Studencka, 3

198

Warszawa

17-XI-1927

Wielce Szanowny Panie Professorze,

pragnę podziękować Panu Professorowi bardzo uprzejmie za łaskawie przesłaną opinję w sprawie przyznania nagrody im. M. Kernbauma oraz za życzliwe i cenne uwagi.

Na temat przyznawania nagrody wyłącznie młodszym pracownikom rozwinęła się dyskusja i znaczna

większość członków Komisji podzieliła
punkt widzenia Pana.
Ostateczny rezultat obrad też
wypadł w myśl życzeń Pańskich,
albowiem nagrodę przyznano
P. M. Jeżewskiemu, z czego ja
też jestem bardzo zadowolony.
Prócz tego Komisja uchwaliła,
na mój wniosek, zwrócić się do
Zarządu T. N. W. z prośbą o
ułożenie, w porozumieniu z ofiaro-
dawcą, regulaminu udzielania
nagrody, który by unormował
sposób postępowania na przysz-

199

tość. Dotychczas Zarząd zwracał się do jednego z członków Towarzystwa, prosząc go o zwołanie Komisji i pozostawiając mu całkowitą swobodę co do składu Komisji i sposobu postępowania w sprawie powierzonej.

Łączę Wielce Szanownym Państwu najlepsze ukłony i wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

Warszawa,
1 – XII – 1927.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

dziękuję serdecznie za tak miły i życzliwy list z d. 21-XI oraz za „Porządek Natury" przesłany mi przez firmę wydawniczą dzięki uprzejmości Pana Profesora.
Mało równie pięknych książek zdarzyło mi się przeczytać w ciągu ostatnich lat. W literaturze polskiej jest ona zjawiskiem wyjątko-

wem. U nas, poza gronem specja-
listów, niema zainteresowania
do historji myśli naukowej i ży-
cia jej twórców. Książka Pana
obok głębokiej treści posiada
walory literackie, które powinny,
śród naszej elity umysłowej,
obudzić zrozumienie wielkości
i piękna tych czynów ducha,
jakim zawdzięcza swój charak-
ter kultura nowożytna.
Subtelne studjum o Shelley'u
każe podziwiać wszechstronność
Pana i łączy niejako twórczość
poetycką z filozoficzną i nau-
kową.
Prawdziwą przyjemność sprawiła

mi przychylna ocena Pana Profe-
sora dotycząca moich wykładów.
Włożyłem w nie, rzeczywiście, wiele
trudu. Zachęcające słowa Pana
umacniają me mniemanie, że
wydanie ich drukiem mogło by
okazać się pożytecznem dla fi-
zyki polskiej, ubogiej wogóle w
podręczniki uniwersyteckie.
Przed przystąpieniem do studjów
rozleglejszych młodzi fizycy
mogli by z nich zaczerpnąć
elementarnych wiadomości z
fizyki teoretycznej.
Dużo jednak okoliczności stoi
na przeszkodzie spełnieniu za-
miaru. Brak czasu, który

w znacznej mierze rozpraszać się na sprawy z nauką nie związane w sposób bezpośredni. Niemniejszą rolę gra przygniatająca literatura naukowa i nieustanne przeobrażenia pojęć, za któremi trzeba wciąż gonić. Wogóle dzisiejsza epoka jest przeciwieństwem minionej klasycznej epoki, gdy każdy krok naprzód miał niezachwianą pewność. # Bardzo pragnąłbym zaglądnąć do Krakowa: nie omieszkałbym skwapliwie skorzystać z uprzejmego zaproszenia. Z mechaniką falową staram się też zapoznać.

Łączę W. Szanownym Państwu serdeczne pozdrowienie moje i Matki

oddany Cz. Białobrzeski

Warszawa, 23-XII-27

Wielce Szanownym Państwu przesyłamy serdeczne i najlepsze życzenia świąteczne i noworoczne.

Załączam odbitkę pracy przedstawionej Akademji. Chciałbym, by wywołała zainteresowanie, chociażby krytyczne

Cz. Białobrzeski

202

J.W. Pan Profesor
Dr Władysław Natanson
Kraków
Studencka, 3

Wesołych Świąt

Warszawa,
7-IV-1928

Wielce Szanowny Panie Profesorze!

W imieniu nas wszystkich, matki, siostry i mojem, prosimy Państwo przyjąć nasze serdeczne życzenia świąteczne i najlepsze ukłony.

Miałem nadzieję, że nadarzy mi się sposobność odwiedzić Kraków, co mi zawsze wielką przyjemność sprawia, i wtedy prosić Pana Profesora o rozmowę celem omówienia tych

interesujących kwestyj, jakie zostały poruszone w liście Pana z przed trzech miesięcy.

Nie wiem, czy mi się uda być w Krakowie, albowiem moje plany uległy zmianie. Pozostały czas przerwy świątecznej, raczej międzytrymestrowej, będzie pochłonięty instalowaniem się w nowem mieszkaniu (ul. Akademicka, 3: dla Pana Profesora adres łatwy do zapamiętania, ponieważ, z małą modyfikacją, jest ten sam, jak Jego własny).

Później wypadnie mi pojechać do Paryża w związku z tem, że Zarząd Francuskiego Tow. Fizycznego zaprosił mnie wygłosić odczyt na jednem z „séances de Pâques", które w tym roku

stają się „séances de Pentecôte".
Muszę teraz zająć się przygotowaniem tego odczytu. Mam zamiar skorzystać z tej wycieczki, ażeby spędzić 2-3 tygodnie zagranicą.
Trudno niezmiernie w krótkim liście przedstawić mój punkt widzenia w związku z poglądami, jakie Pan Profesor naszkicował w sposób pobudzający do myślenia.
Wydaje mi się, że Pan sceptycznie zapatruje się nietylko na fluktuacje emisji i absorpcji, lecz na fluktuacje wogóle. Wyjątek Pan robi dla fluktuacyj gęstości. Zaznaczył bym, że większą część fluktuacyj, jeśli nie wszystkie, można sprowadzić do fluktuacyj

gęstości. Stosuje się to i do fluktuacyj emisji i absorpcji, o czem parę słów powiedziałem w swym artykule. Wprawdzie i fluktuacje gęstości nazywa Pan Profesor „faktem ludzkim; cieniem faktu, czemś w rodzaju ujemnego faktu". Musiałbym prosić o wyjaśnienie, jaka jest różnica między tym rodzajem faktów a faktami rzeczywistemi (dotychczas wyrażenie „fakt rzeczywisty" można było uważać za tautologję, ale w myśl powyższego poglądu, należało by go odróżnić od tamtych faktów). Ale naturalnie pogląd w dwu słowach ujęty może wyglądać enigmatycznie.

Nie tracę nadziei, iż nadarzy się w terminie niezbyt oddalonym sposobność omówienia tych kwestyj z Panem Profesorem.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

205

Otwock,
Dom Kasy
im. Mianowskiego,
23-VII-1928

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

Z powodu wyjazdu z Warszawy list Pana otrzymałem z dużem opóźnieniem. Oczywiście, dołożę wszelkich starań, aby życzeniu pani prof. Witkowskiej stało się zadość. Jest ono tem więcej usprawiedliwione, iż nowe wydanie „Zasad Fizyki" posuwa się naprzód żółwim krokiem.
Niestety, jest trudność wywołana przez czas wakacyjny, podczas którego

Komitet Kasy zawiesza swe czynności.
Prezes Kasy prof. Lutostański też
jest nieobecny w Warszawie.
Wysyłam dziś do niego list w tej sprawie i, jeśli to okaże się możliwem,
mam nadzieję, że on zdecyduje się
na swą odpowiedzialność wypłacić
Pani Profesorowej kwotę, przypuszczam,
około 1000 zł.

Miesiąc temu powróciłem z miłej
podróży do Francji i obecnie
namyślam się nad projektem
wyprawy do Rosji, aby wziąć udział
w zjeździe fizycznym, na który
otrzymałem zaproszenie.
Zjazd ma potrwać dwa tygodnie i

będzie połączony z wycieczką na Wołgę.
Muszę list skończyć, aby skorzystać z okazji wyjazdu jednego z kolegów do Warszawy.

Łączę Panu Profesorowi najlepsze wyrazy poważania i żywię nadzieję, że czas wakacyjny połączony z odpoczynkiem wpłynie dobroczynnie na zdrowie zachwiane przemęczeniem

Cz. Białobrzeski

[illegible]
Przez Rady prof. Lutosławski [illegible]
[illegible]
[illegible]
nie i, jeśli to znaczę [illegible]
[illegible]
na [illegible]
Pani [illegible]
[illegible]
Miesiąc temu [illegible]
podróży do Francji i obecnie
namyślam się nad powrotem
wyprawy do Włoch, aby [illegible]
w [illegible] przyczynie, na który
otrzymałem zaproszenie
Zjazd ma potrwać dwa tygodnie o

207

Warszawa,
16-IX-28

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

odbyłem ogromną podróż po Rosji i jestem zadowolony, że zdecydowałem się tędy odjechać. Spodziewam się, że podczas zjazdu Wileńskiego będę miał sposobność opowiedzieć coś niecoś Panu z mych wrażeń.
Powróciłem do Warszawy tydzień temu i niezwłocznie udałem się do Biura Kasy im. Mianowskiego w sprawie Pani Witkowskiej.

Poinformowano mnie, że Pan Prezes Lutostański polecił wypłacić Pani Witkowskiej na poczet honorarjum drugi tysiąc złotych.
Ucieszyłem się bardzo tem pomyślnem i bezzwłocznem załatwieniem sprawy: sądzę, że w ten sposób stało się zadość życzeniom Pana Profesora i Pani Witkowskiej.
Dobrze byłoby, gdyby Pani Witkowska ze swej strony zwróciła się do redaktorów nadmieniając, że jej zależy na szybszem ukazaniu się

nowego wydania „Fizyki".
Teraz kończy się druk dopiero 1ej części 1go tomu, nakład ma wynosić 3500 egz.
Jest projekt wydania 2go i 3go tomu w przyśpieszonem tempie.

Do prędkiego zobaczenia się!

Łączę wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

Poinformowano mnie, że [illegible] trzeba
wypłacić Pani Witkowskiej na
poczet honorarjum dalszej
[illegible] złotych 300
niezwłocznie co [illegible]
[illegible]
załatwieniu sprawy i sądzę,
że w ten sposób stało się
zadość życzeniom Pani Woje-
wody i Pani [illegible].
Lepiej byłoby gdyby Pani
Witkowska ze swej strony
zwróciła się do redaktorów
nadmieniając że jej zależy
na szybkim uregulowaniu [illegible]

209

Warszawa,
2-III-1929

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

cieszę się niezmiernie, że zdrowie Pana Profesora zaczyna powracać do dobrego stanu; życzę bardzo serdecznie, aby rekonwalescencja odbyła się jaknajszybciej i nie pozostało śladu z choroby.
Z największą gotowością podejmę się dokończenia sprawy stypendjum Dra Infelda. Mam o nim wyobrażenie jako o pożytecznym i poważnym młodym pracowniku naukowym. On już zwracał się do mnie prosząc, abym na drugiem miejscu obok Pana Profesora

poparł jego starania o stypendjum; chętnie się na to zgodziłem. Wystąpić zaś w roli pierwszej uważałem za możliwe tylko na wyraźne życzenie Pana Profesora; uczynię to teraz.
Jednakowoż przypuszczam, iż Panu Profesorowi, miło będzie, po przyjściu do zdrowia, znów wziąć w ręce sprawę Jego ucznia, wobec czego uważać się będę za zastępcę i w każdej chwili oddam prowadzenie sprawy Panu, jeśli pozostanie cokolwiek do zrobienia.

Łączę wyrazy głębokiego poważania i najlepsze ukłony dla wszystkich Państwa
Cz. Białobrzeski

Warszawa,
14-X-1929

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

natychmiast po otrzymaniu listu Pana Profesora zawiadomiłem prof. Dziewońskiego o tem, że wraz z Panem i prof. Pieńkowskim zgłaszam kandydaturę prof. K. Zakrzewskiego na członka czynnego Polskiej Akad. Umiejętności.
Zresztą jeszcze wcześniej podpisałem

zgłoszenie w tej materji przesłane mi przez ks. Pieńkowskiego. Zasługi prof. Zakrzewskiego są większe dla fizyki polskiej, aniżeli innych możliwych kandydatów, śród których na pierwszem miejscu należałoby wymienić prof. Rubinowicza i Wolfkego.

Wakacje tegoroczne spędziłem bardzo dobrze: trzy tygodnie podróżowałem i użyłem nieco kąpieli morskich we Włoszech. Ale zakończenie wakacyj szczęśliwe nie było.

Na początku Września dostałem zapalenia kiszek w ostrej formie, co mnie zmusiło do dwutygodniowego pozostawania w łóżku. Dotychczas jestem mocno wycieńczony i z trudem wykonywam obowiązki profesorskie, co mnie trochę niepokoi.

Spodziewam się, że Pan Profesor dobrze skorzystał z wakacyj, ażeby zupełnie przyjść do zdrowia po chorobie tak uporczywej.

Łączę wyrazy głębokiego poważania i najlepsze ukłony

Cz. Białobrzeski

Warszawa,
4 – XI – 1929

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

uważam za zupełnie słuszne uwagi Pana Profesora w sprawie możliwej kandydatury wymienionych przezemnie w poprzednim liście kolegów. Akademja nie może być obojętna na pomijanie przez autorów jej wydawnictw. – Biuro Tow. Nauk. Warsz. ma wysłać jutro listy zapraszające na posiedzenie Komisji nagrodowej im. Kern-

bauma. Zarząd polecił mnie zwo-
łać Komisję, wyrażając życzenie,
ażeby była nieliczna.
Pan Profesor z dużem poświęceniem
czasu i uwagi udzielał poprzed-
nim komisjom swych niezmiernie
cennych opinij; proszę nie od-
mówić łaskawie i tym razem
swego udziału, przynajmniej w
formie listownej. Pozostaje nie-
wiele czasu do dnia posiedzenia
(14-XI), ale winę ponosi Zarząd,
który zgłosił się nieco późno.
≠ [Teraz pragnę odpowiedzieć na dość
trudne pytanie, jakie mi Pan

Profesor stawia w sprawie podziału Wydziału Filozoficznego. Wypowiem z całą otwartością swą opinję, którą jednak tylko łaskawa życzliwość Pana uważa za kompetentną. Nie sądzę, abym miał powód do trzymania w sekrecie mego stanowiska, które zresztą zaznaczyłem podczas dokonywania rozdziału w Uniw. Warsz. – Byłem przeciwnikiem podziału; wydaje mi się szkodliwą ta specjalizacja à outrance wyrażająca się też i w rozdrabnianiu grup nauce służących. „Universitas scientiarum" winna w granicach możliwości łączyć, nie rozdzielać.
Trudno zaprzeczyć temu, że jednostronność punktu widzenia mat. przy-

rodniczego znajduje swe uzupełnienie w naukach humanistycznych i odwrotnie. Szczególnie powszechnemi czuć się powinni skutkiem rozdziału filozofowie.
Rozbić łatwo, skupić później byłoby o wiele trudniej.
W Warszawie większość za podziałem wytworzyła się śród humanistów. Mam wrażenie, lubo mówię o tem z dużem zastrzeżeniem, że odegrały rolę pewne odcienie przekonań politycznych różniące się w obu grupach - mat. przyrodniczej i humanistycznej. * Nie widzę żadnych wybitnych korzyści, jakie wypłynęły z podziału.
Być może, dziekani są mniej obciążeni i skrócił się czas posiedzeń: innych korzyści nie zauważam, natomiast zubożała atmosfera duchowa i prawie się zerwały cenne stosunki koleżeńskie.

Z wyrazami najgłębszego poważania i przyjaznych uczuć Cz. Białobrzeski

214

Warszawa,
25-V-1931.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

przed chwilą wysłałem list do naszego Szanownego Sekretarza, prof. Dziewońskiego, zawiadamiając go o zamiarze przedstawienia 2-iej części pracy p. Mrozowskiego; ponadto wyraziłem życzenie, abym mógł przedstawić Wydziałowi rodzaj sprawozdania z mej działalności jako delegata Akademji w Radzie Państw. Instytutu Meteorologicz-

nego; w związku z tem musiałbym
poruszyć, chociażby w kilku słowach,
sprawę Komisji Roku Polarnego oraz
zdumiewającej w formie i treści
kampanji wszczętej na łamach
Il. Kur. Codz. przeciwko tej Komisji
oraz p. Lugeonowi, dyrektorowi Insty-
tutu, z tytułu jego projektu
tanku-amfibji.
Uważam zrobienie tego za swój,
nader przykry, obowiązek.
Szczególnie mnie zdziwiło
poparcie, ostrożne wprawdzie,
tej kampanji przez p. prof. Romera;
tłumaczę to brakiem informacji
o rzeczywistym stanie rzeczy.

Co do Zebrania Unji Fizycznej otrzymałem już dwa listy p. H. Abrahama, w których niema zresztą nowych informacyj.

Na pismo z d. 3–IV podpisane przez p. Profesora jako przewodniczącego Komitetu Narod. Fiz. P.A.U. wysłałem niezwłocznie odpowiedź.

Dotychczas nie otrzymałem zawiadomienia o ostatecznej decyzji Akademji, o której jest wzmianka na końcu pisma.

W razie, jeśli mój wyjazd do Brukseli jest postanowiony, bardzo bym pragnął naradzić się z Kolegami profesorami fizyki

w czasie zebrań Akademji.
Liczę szczególnie na to, że Pan
Profesor zechce mi łaskawie
udzielić na rozmowę nieco
czasu.
Kilka dni chorowałem z przeziębie-
nia; obecnie już wychodzę
z domu, ale czuję się niezmiernie
osłabionym.

Łączę wyrazy głębokiego
poważania i przyjaznych
uczuć

Cz. Białobrzeski

216

7-VI-1932
Warszawa

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

cieszę się, że będę miał niebawem w Krakowie miłą sposobność widzieć się z Panem Profesorem; proszę o kwadrans czasu na rozmowę w paru sprawach.

W sprawie Komisji jednostek el. magnetycznych przy Unji Fizycznej prosiłem delegatów wszystkich naszych Oddziałów P.T.F., którzy byli obecni na posiedze-

niu Zarządu Głównego d. 20 Marca, ażeby zakomunikowali ją do wiadomości oddziałów i ewentualne wnioski kierowali do Pana Profesora. Zainteresowania jednak ta sprawa nie wywołała.
Co się mnie tyczy, nie mam żadnych konkretnych propozycji.
– Komisja Roku Polarnego jest w dalszym ciągu przedmiotem napaści prof. Banachiewicza.
30 Maja w Il. Kur. Codziennym ukazał się nieprzebierający

w wyrażeniach wywiad z prof. B., w którym wyprawę określono jako „niesłychany skandal w polskim świecie naukowym" i Akademja Umiejętności wzywa się do zabrania głosu.

Prosiłbym Pana Profesora, jako Dyrektora Wydziału mat. przyr., o łaskawe udzielenie mi głosu na krótkie zreferowanie stanu rzeczy, przyczem nie zamierzam stawiać jakichbądź wniosków.

Ślicznie dziękuję Panu Profesorowi za przysłanie mi odbitki pracy o zagadce Fermata i wspomnień o Cambridge

Łączę serdeczne pozdrowienie i wyrazy głębokiego poważania

Cz. Białobrzeski

218

Warszawa,
17-IX-1932.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

zbliża się już termin, w którym Zjazd Fizyków rozpocznie swą działalność.
Komitet organizacyjny pragnie mu nadać charakter jaknajbardziej poważny i uniknąć wszelkich tarć, których zresztą nie przewidujemy.

Zastanawialiśmy się nad tem, kogo Komitet miał by zapropono-wać na przewodniczącego Zjazdu i przyszliśmy do zgodnego wnios-ku, że było by dla powodzenia Zjazdu najkorzystniejszem załat-wieniem sprawy, gdyby Pan Profe-sor zgodził się objąć tę funkcję, która nie będzie przecież męcząca.
Prosimy usilnie przychylić się do naszej prośby.
Oprócz znanych dobrze Panu

219

Profesorowi, jako przewodniczącemu 1^szo^ zjazdu fizyków w Warszawie, przed 10^cia^ laty, funkcyj przewodniczącego, co do których wystarczy porozumieć się przed otwarciem Zjazdu, prosilibyśmy o wygłoszenie, przed odczytem prof. Rubinowicza, 10-15 minutowego słowa wstępnego, które P. Profesor umie tak pięknie układać.

Gdyby, czego nie przypuszczamy, Pan Profesor nie mógł objąć

przewodnictwa na Zjeździe,
to jednak dopominamy się o to
słowo wstępne.
Odpowiedź proszę łaskawie
przesłać na moje ręce

Łączę wyrazy głębokiego
poważania i oddania

C. Białobrzeski

220

Warszawa,
22-IX-1932.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

dziękuję serdecznie, w imieniu Komitetu Organizacyjnego i swojem, za zgodę przewodniczenia na naszym Zjeździe. Żywimy nadzieję, że przyjazdowi i udziałowi w Zjeździe w charakterze przewodniczącego nie stanie na przeszkodzie pogorszenie się stanu zdrowia Pana Profesora.
Prosimy uprzejmie o wygłoszenie krótkiego odczytu wstępnego o „dzie-

ciących latach J. Clerk Maxwella":
niedawno przecież minęło stulecie od
dnia jego urodzin; przypuszczam,
iż w związku z tym tematem Pan
Profesor doda parę uwag ogólniejszej
natury.
Właśnie we Wtorek, gdy drugi list
Pana Profesora był pisany, rozpoczę-
liśmy wysyłkę programu zjazdu
wraz z kartą uczestnictwa.
Niewątpliwie je już Pan Profesor
posiadać będzie przed odebraniem
tego listu.

Oczywiście, że Pan Profesor jako ogólny przewodniczący będzie wolny podczas posiedzeń sekcyjnych, na których przewodniczyć będą wice-przewodniczący.
Prosimy o przewodniczenie na otwarciu Zjazdu (Czwartek 29/8 godz. 10 r.), na walnem Zgromadzeniu (o godz. ok. 12ej), wreszcie na Zamknięciu Zjazdu (Niedziela, godz. 11³⁰)
Miło nam było by, gdyby Pan Profesor mógł chociażby na krótki czas przybyć na herbatkę we Środę

(od 8°/w.). Herbatka ma być urządzona w sali Stowarzyszenia Techników, a więc niedaleko od mieszkania p. prezesa E. Natansona.

W oczekiwaniu miłych chwil widzenia się z Panem Profesorem, którego przyjazne dla mnie uczucia niezmiernie wysoko cenię,

Łączę serdeczne pozdrowienie i wyrazy głębokiego poważania

C. Białobrzeski

Całej Rodzinie Pana Profesora przesyłam serdeczne życzenia Świąteczne

222

Warszawa, 12-IV-1933

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

po pobycie w Krakowie wybrałem się do Zakopanego, skąd parę dni temu powróciłem. List, jak zawsze tak przyjazny, P. Profesora wprawił mnie w zakłopotanie.
Pragnąłbym bardzo spełnić zaszczytny obowiązek, jaki na mnie włożyła Akademja, udając się na Zgromadzenie Unji Fizycznej do Chicago:

nieobecność chociażby jednego przedstawiciela Polski mogła by okazać się niekorzystna dla interesów naszej fizyki na terenie międzynarodowym.
Nie zaprzeczam, że wycieczka była by dla mnie turystycznie pociągająca. Zrealizowanie jej wymagało by jednak sporo kłopotów i niewiadomo, czy udało by przezwyciężyć trudności związane z jej kosztownością.
Słyszałem, że prof. Banachiewicz skorzystał z pewnych konjunktur, które mogą się teraz nie powtórzyć.
W każdym razie 1500 zł. nie

mogą wystarczyć nawet przy bezpłatnym kursie okrętowym tędy i z powrotem. Przecież Chicago leży w głębi Stanów Zjednoczonych i sama podróż kolejami pochłonie może większą część tej kwoty. Nie wiem, czy P. Rektor Kutrzeba uwzględnił tę okoliczność i związaną z nią stratę czasu. ← Ponieważ P. Profesor łaskawie zajął się tą sprawą, prosiłbym uprzejmie o zawiadomienie p. Abrahama w tym sensie, że delegat Akademji będzie starał się przybyć na Zgromadzenie, o ile uda mu się zdobyć ułatwienia i pomoc

finansową rządu. Ważną rzeczą byłoby, oczywiście, otrzymać dokładne informacje o programie: być może przewidziane są jakieś ułatwienia dotyczące podróży delegatów i ich pobytu w Ameryce. ≠ Rad będę służyć Akademji, ale mam wątpliwości, tem więcej, że i czas Zgromadzenia jest niedogodny. ≠ Wnioski w sprawie kandydatów p.p. prof. Hubera i Kalandyka zwracam z podziękowaniem. ≠

Z okazji nadchodzących Świąt Wielkanocnych proszę przyjąć bardzo serdeczne życzenia zdrowia i wszystkiego najlepszego

Łączę wyrazy najgłębszego poważania i przyjaźni

C. Białobrzeski

224

Warszawa,
27-IV-1933

Wielce Szanowny Panie Profesorze,
dziękuję uprzejmie za informację dotyczącą odwołania zjazdu przedstawicieli Unji Fizycznej. Istotnie, uwalnia mnie to od znacznych kłopotów i zarazem, co prawda, od pokusy zobaczyć Amerykę. Zgadzam się zupełnie z opinją Pana Profesora, że zjazdy nikłe mają znaczenie naukowe, ale, bądź co bądź,

dostarczają sposobności zetknięcia się uczonych pracujących nad temat[ami] analogicznemi, co może okazać się korzystnem.

– Pozwalam sobie zwrócić się do Pana Profesora z prośbą, licząc na Jego życzliwość i uprzejmość. P. Mrozowski w ostatnich dwu miesiącach wykonał pracę nad polaryzacją promieniowania jodu z domieszką helu. Chodzi tu o fluorescencję. Rezultaty są niewątpliwie interesujące, tem więcej, że

podaje autor tłumaczenie teoretyczne pomysłowe lubo nieco grube.

Niezmiernie byłbym wdzięczny, gdyby Pan Profesor zechciał przedstawić tę pracę na posiedzeniu Akademji celem ogłoszenia w Biuletynie.

Trudno mi byłoby samemu przyjechać, pomimo kosztów z tem związanych.

Przesyłam streszczenie po francusku i obszerniejsze po polsku.

Rękopis do druku gotowy dostarczy p. Mrozowski do końca ~~przysz~~ następnego tygodnia. — Nie chciałbym odkładać przedstawienia tej rozprawy, ponieważ nad tematami analogicznemi pracują w rozmaitych miejscach i jest rzeczą pożądaną, aby publikacja nie była spóźniona.

Z panem Prof. Dziewońskim już porozumiewałem się w tej sprawie.

Łączę serdeczne pozdrowienie i wyrazy głębokiego poważania

C. Białobrzeski

Dépolarisation produite par l'addition d'hélium à la vapeur d'iode fluorescente.

*

La fluorescence d'iode a été excitée par la raie 5461 Å de mercure. L'expérience montre que les raies excitées par les chocs qui se produisent avec les atomes d'hélium ont le même degré de polarisation que ~~les~~ celui des raies directement excitées par la lumière 5461 Å. L'auteur donne une interprétation théorique des résultats, en ~~partant de l'idée~~ admettant que les axes de rotation des molécules d'iode exécutent un mouvement brownien sous l'influence des chocs se produisant avec les atomes d'hélium.

*

227

Warszawa,
5-VI-1933

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

zamierzałem przybyć do Krakowa na czerwcowe posiedzenia Akademji, ale egzaminy i inne sprawy, jak się zdaje, przeszkodzą mi ten zamiar ziścić, czego będę żałował, zawsze bowiem z przyjemnością wybieram się do Krakowa.
Wobec tego przesyłam listownie gorące podziękowanie za przedstawienie Akademji pracy p. Mrozowskiego i opiekę nad nią:

spodziewam się, iż odpowiada wymaganiom. P. Mrozowski zaznajomił się z przepisami Akademji i z pewnością na przyszłość będzie o nich pamiętał.

Mnie się też wydaje termin „spotkanie" lepszym, aniżeli „zderzenie", ale sam używam tego drugiego terminu, ponieważ się upowszechnił w naszej literaturze naukowej.

Nie wiedząc, czy będę miał sposobność widzieć się przed wakacjami z Szanownem

Państwem, przesyłam serdeczne ukłony i życzenia jaknajlepszego spędzenia czasu wakacyjnego

Szczerze oddany

C. Białobrzeski

229

Warszawa,
8-VI-1934

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

sądzę, że obecność delegata reprezentującego Polskę na zgromadzeniu Unji Fizycznej jest pożądana, wobec czego gotów jestem wykonać ten zaszczytny obowiązek, jaki mi powierza Akademja.

Kongres Fizyczny może przyczynić się do ożywienia zgromadzenia

Unji, jeżeli będzie dobrze zorganizowany.

Ponieważ wybieram się do Krakowa na posiedzenia czerwcowe Akademji, będę miał sposobność, dla mnie zawsze miłą, widzieć się z Panem Profesorem i bliższe szczegóły omówić.

Łączę wyrazy głębokiego poważania i serdeczne pozdrowienie

C. Białobrzeski

231

KARTA POCZTOWA

Krynica,
12-IX-1934.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

bardzo przepraszam, że trudziłem Pana Profesora, nie wiedząc o złym stanie Jego zdrowia. Dziękuję serdecznie za odpowiedź. Niech Pan Profesor wstrzyma się od wszelkiej umysłowej pracy i po pewnym czasie równowaga organizmu powróci: mówił mi lekarz, że tak bywa najczęściej. Od prof. Kutrzeby dziś otrzymałem odpowiedź. – Postaram się załatwić sprawę przedstawienia pracy p. Jacyny.

Pozdrowienie serdeczne C. Białobrzeski

J. Wielmożny Pan
Prof. Dr Władysław Natanson
Kraków
ul. Studencka, 3.

932

KRYNICA. Kolumnada Nowych Łazienek.

232

Warszawa,
10 – II – 1935.

Wielce Szanowny Panie Profesorze,

nie otrzymałem jeszcze rozprawy p. E. Górki, ale, prawdopodobnie, niebawem nadejdzie. Oczywiście, że z największą chęcią gotów jestem spełnić życzenie p. Profesora co do oceny tej pracy: jest to zresztą mój obowiązek względem Akademji, która mnie zaszczyciła wyborem do grona swych członków.

Serdecznie się zmartwiłem, że jeszcze stan zdrowia nie pozwala Panu Profesorowi na większe wysiłki umysłu. W wieku, do którego i ja się zbliżam, naruszona równowaga nie odzyskuje się prędko: czas „relaksacji" znacznie się wydłuża.

Szczególnie przyjemnie będzie mi zająć się rozprawą p. Góry, skoro P. Profesor interesuje się losem tego młodzieńca.

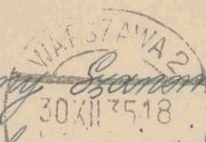
Dnia 22 t.m. przyjedzie z Poznania do Warszawy na pobyt 4-dniowy ks. L. de Broglie.
Wizyta jego jest, naturalnie, dla nas bardzo miła. Jest on gościem P.T.F i Alliance Française. Pragnąłem, ażeby P. de Broglie przybył także na 1 dzień do Krakowa, ale on oświadczył w korespondencji z konsulem, że brak mu czasu na tę wizytę, ponieważ obiecał być w Pradze i musi w określonym dniu wrócić do Paryża.

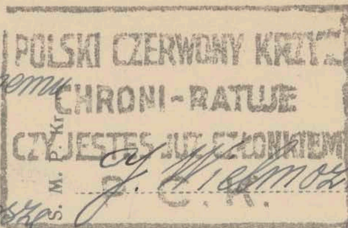
Gdyby ktokolwiek z kolegów krakowskich zechciał przyjechać do Warszawy celem poznania p. de Broglie i wysłuchania jego odczytów (w pon. 25-II ma wygłosić odczyt w P.T.F. na temat o teorji fotonu, ~~[illegible]~~ w którym, jakoby, przedstawi rezultaty nie ogłoszone), bylibyśmy niezmiernie radzi. Mówiłem już o tem P. drowi Mięsowiczowi.

Łączę serdeczne pozdrowienie
Panu Profesorowi z Rodziną
C. Białobrzeski

233

Przesyłamy Szanownemu
Panu Profesorowi i
Jego Rodzinie najlepsze
i serdeczne życze-
nia Noworoczne
C. Białobrzeski

S. M. P. Kr. — Printed in Poland

J. Wielmożny Pan
Prof. Dr Wł. Natanson
Kraków
ul. Studencka, 3.

Pastelle 977/1

Z powinszowaniem Nowego Roku!

1936

BIBLIOTEKA NARODOWA
JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
WARSZAWA,

Rakowiecka 6, tel. 8-38-47.

Warszawa, 28 X 1936 r.

Nr. 4656/36

JWielmożny Pan Profesor
Władysław Natanson
w Krakowie
ul. Pierackiego 3.

Od r. 1928 Biblioteka Narodowa Józefa Piłsudskiego w Warszawie prowadzi na podstawie egzemplarza obowiązkowego druków bibliograficznych rejestrację polskiej produkcji wydawniczej i ogłasza jej rezultaty w tygodniku, ukazującym się p.t. Urzędowy Wykaz Druków, wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej. - Uzupełnieniem Urzędowego Wykazu Druków jest Wykaz druków polskich i Polski dotyczących, wydanych zagranicą, zawierający opisy bibliograficzne polonicow zagranicznych, zaczerpnięte z 25 bieżących bibliografij narodowych zagranicznych.

Przy gromadzeniu materiału do rejestracji wydawnictw krajowych największe trudności sprawiają odbitki autorskie prac, ogłaszanych w czasopismach lub dziełach zbiorowych, odbijane przeważnie w bardzo niewielkim nakładzie i rozchodzące się drogą prywatną, poza rynkiem księgarskim. - Co zaś do odbitek prac autorów polskich, ogłaszanych zagranicą, to prawie zupełnie jesteśmy pozbawieni nie tylko możności uzyskania egzemplarzy, ale nie mamy nawet ich opisów bibliograficznych, gdyż bibliografie zagraniczne, jakiemi posługujemy się przy opracowywaniu Wykazu druków polskich i Polski dotyczących, wydanych zagranicą - nie rejestrują odbitek.

Jedynym sposobem skompletowania odbitek byłaby więc droga darów autorskich i dlatego najuprzejmiej proszę WPana Profesora o łaskawe zaofiarowanie Bibliotece Narodowej jednego egzemplarza odbitek tych prac, które jako artykuły czasopism lub części dzieł zbiorowych ukazały się poza granicami dzisiejszego Państwa Polskiego.

Równocześnie prosiłbym bardzo, aby Pan Profesor - z uwagi na zadania Biblioteki Narodowej - był łaskaw także i w przyszłości przekazywać do zbiorów Biblioteki Narodowej po jednym egzemplarzu odbitek wszystkich prac, ogłaszanych w zagranicznych czasopismach i dz[redacted]rowych.

Dyrek[redacted]
Bi[redacted]odowej
Jó[redacted]kiego

[signature]

Bibljoteka
JÓZEFA PIŁSU
STEMPEL POC

SKIEGO

BIBLJOTEKA NARODOWA
JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

WARSZAWA, DN. 17. XI. 1936 R.
ul. Rakowiecka 6. Tel. 8-38-47.
ul. Krakowskie Przedmieście 32. Tel. 6-68-55.

№ 5420/36.

W odpowiedziach należy powoływać się na Nr powyższy.

Wielmożny Pan

Rektor Władysław Natanson

K r a k ó w,

Najuprzejmiej dziękuję za łaskawe a tak cenne wzbogacenie naszych zbiorów pracami W.Szanownego Pana Rektora, jak i za łaskawie uczynioną propozycję co do zaofiarowania odbitek z prac ogłoszonych w obcych językach w wydawnictwach Polskiej Akademji Umiejętności.

Oczywiście proszę uprzejmie o ten dar, który wypełni lukę dotkliwą w naszych zbiorach z okresu przed otrzymywaniem tzw. egzemplarza obowiązkowego, a więc / nie z przed r. 1918, lecz /z przed r. 1928. Zbiory nasze, szczególnie jeśli idzie o piśmiennictwo krajowe z początku XX w.są dosyć przypadkowe, jako powstałe głównie z darów, w których poważne liczbą i treścią pozycje przedstawiają tzw. dary emigracyjne, a więc zawierające przedewszystkiem druki obce i obcojęzyczne oraz specjalny rodzaj "Poloniców zagranicznych".

Jeżeli też rozsyłając swą ankietę, pominęła Dyrekcja Biblioteki Narodowej prośbę o wogóle odbitki autorskie / a więc i o krajowe/, to uczyniła to tylko z obawy, aby nadmiernie rozbudowana prośba nie natrafiła na trudności realizacyjne.

To też obecnie,gdy W.Szanowny Pan Rektor, wyczuwszy słusznie nasze braki, z Własnej inicjatywy stara się im

./.

Drukarnia Państwowa Nr 80226.

zaradzić - spieszę z bardzo serdecznem podziękowaniem za ten tak hojny i tak bardzo nasze potrzeby uwzględniający dar.

Bylibyśmy też bardzo zobowiązani, gdyby W. Szanowny Pan Rektor był łaskaw zatrzymać Bibliotekę Narodową i nadal w Swej życzliwej pamięci.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiego poważania.

Dyrektor Biblioteki Narodowej

236

BIBLJOTEKA NARODOWA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

L. dz. 6113/36 Warszawa, dn. 30. XII - 1936

Dyrekcja Bibljoteki Narodowej Józefa Piłsudskiego uprzejmie dziękuje za łaskawe ofiarowanie do zbiorów bibljotecznych

54-rech cennych prac Szanownego Pana Profesora.

Dar wciągnięto do Księgi Przybytków pod poz. D. 1763/1936 r.

Dyrektor Bibljoteki

[signature]

BIBLJOTEKA NARODOWA
JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
WARSZAWA
ul. Rakowiecka 6
tel. 8-38-47
ul. Krakowskie-Przedmieście 32
tel. 6-68-55

Wielmożny Pan
Prof. Władysław
Natanson
w Krakowie
ul. Pierackiego
3.

Drukarnia Państwowa Nr 79997. 20.XI.35. 1000.

237

BIBLJOTEKA NARODOWA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

L. dz. 617/36   Warszawa, dn. 30. XI - 1936 r.

Dyrekcja Bibljoteki Narodowej Józefa Piłsudskiego uprzejmie dziękuje za łaskawe ofiarowanie do zbiorów bibljotecznych

dwudziestu broszur, zawierających cenne prace Sz. Pana Profesora.

Dar wciągnięto do Księgi Przybytków pod poz. 1742-1761/1936 r.

Dyrektor Bibljoteki

[signature]

BIBLJOTEKA NARODOWA
JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
WARSZAWA
ul. Rakowiecka 6
tel. 8-38-47
ul. Krakowskie-Przedmieście 32
tel. 6-68-55

Wielmożny Pan
Prof. Władysław
Natanson
w Krakowie
ul. Studencka
3.

Drukarnia Państwowa Nr 79997. 20.XI.35. 1000.

INSTYTUT WYDAWNICZY
»BIBLJOTEKA POLSKA«
SPÓŁKA AKCYJNA

ADRES TELEGR.: „BIBLJOPOL" WARSZAWA
TELEFON NR. 221-27

Czekowe konto w Poczt. Kasie Oszcz. 1270

WARSZAWA, dnia 27.6. 1935
Nowy Świat 23-25
Skrzynka pocztowa Nr. 50

C.

Wielmożny Pan

Wł. Natanson

w Krakowie
Studencka 4

W wydawanym przez nas na rok szkolny 1935/36 podręczniku fizyki dr. Bolesława Gaweckiego na klasę III-cią gimnazjum autor zamieścił cytat z pism J. Black'a, podany w książce "Nauka fizyki", opracowanej przez WPana i p. K. Zakrzewskiego.

Uprzejmie prosimy WPana o udzielenie nam zezwolenia na przedruk powyższego tekstu i zgóry dziękując za przychylne załatwienie naszej prośby, pozostajemy

z poważaniem

INSTYTUT WYDAWNICZY
„BIBLJOTEKA POLSKA"
SPÓŁKA AKCYJNA

Załącznik: tekst cytatu

PS. O ile potrzebne byłoby również zezwolenie p. K. Zakrzewskiego, prosilibyśmy WPana uprzejmie o łaskawe podanie nam jego adresu.

Czcigodny Panie Rektorze!

Przygodne przedstawienie mnie Panu Rektorowi w czasie wieczerzy ku czci profesorów Łosia i Rozwadowskiego – pozwoliło mi tylko na uściśnienie Jego ręki. Tymczasem oddawna – od przeczytania wspomnienia o K. Potkańskim – pozwoliłem sobie na wyzyskiwanie myśli Pana Rektora dla siebie, a czasem i dla innych. Jako dłużnik serdecznie wdzięczny czuję się z obowiązku przynajmniej przyznania się do tego. Równocześnie ośmielam się podsunąć Panu Rektorowi prośbę o inicjatywę szerszą w sprawie poruszonej przez ankietę prof. Dicksteina. Zdaje mi się bowiem, że ogół nie zdaje sobie sprawy z tego, że nauka powinna być wzmocniona i czujną świadomością kulturalną narodu, że ma być ona nastrojona na tony wyższe niż erudycja.

Może Czcigodny Pan Rektor urazi się

mojem oderwaniem. Tłumaczy mnie jednak to, że od lat pracuję w szkole średniej - ostatnio też mam zaszczyt pracować na Studjum pedagogicznem - i czuję - może mylnie - że te strumienie, które mają się wylewać na niziny, nie są dość mocne, że brak im, że tak powiem (choć polonista), potencjału. Nie umiemy jakoś organizować świadomości wolnego, odpowiedzialnego za siebie narodu, a tu tymczasem niebezpieczeństwa rosną.

Daruje mi Czcigodny Pan Rektor moją donkiszoterję trącącą, gadaniną; patrząc jednak na naszą młodzież, na zaniedbania starszego społeczeństwa wobec niej, nie mogę spokojnie o tem myśleć i stąd myśl, by autorytety największe na ten stan zwróciły uwagę.

Dlatego też ośmielam się załączyć mój artykuł o projekcie ustawy ustrojowej

Z głęboką czcią

Franciszek Bielak

P.S. Piszę poprostu - ośmielę się prosić o dyskrecję.

Kraków 11.VI.28.

241

Czcigodny Panie Rektorze!

Niespodziewaną i nadspodziewanie życzliwą Swą odpowiedzią sprawił mi Pan Rektor prostą, wielką radość – przedewszystkiem przez tej odpowiedzi ton. Dziękuję więc z serca za tak piękny i łaskawy list, jak również za miły podarek; muszę jednak dodać, że „Porządek natury" znam i mam – i obiema książkami raduję się i cieszę. Te zwłaszcza „drobiazgi" rzekome, w pierwszym czy drugim tomie, są dla mnie wprost tematem do rozważań, gdyż uczą one i ośmielają do pewnych spojrzeń wzbogacających duszę.

Jeżeli ośmieliłem się podsunąć Panu Rektorowi myśl – właściwie z natury obcą uczonemu – wystąpienia szerszego, to Pan Rektor wniknął w moje in-

242

tencję i dobrotliwie się nie urazi. Jeśli Pan Rektor mógłby poświęcić trochę Swego cennego czasu na przeczytanie artykułu o ustroju szkolnictwa, moja intencja do reszty mnie usprawiedliwi.

Pozostaję z głęboką czcią

Franciszek Bielak

13/VI. 1928.

WYDZIAŁ FILOZOFICZNY
C. K. UNIW. JAGIELL.

Kraków, d. 2. IV 1909

243

Wielce Szanowny
Panie Profesorze!

Pozwalam sobie zwrócić uwagę, że pp. Piotrowicz Ludwik i p. Jan Ksawery Łoś a może i inni stypendyści kumulują stypendya ponad 800 koron (Piotrowicz ma przeszło 1,600; Łoś 895 kor.) W myśl reskryptów minister. N° 579 i 592 wolno stypendya kumulować ale w takim razie jeżeli kwota nie przekracza 800 kor. trzeba aprobaty c. k. Namiestnictwa, ponad 800 k. aprobaty c. k. Ministeryum, i trzeba [illegible] mu odpo-

przedmiotu... Nie wątpię, że ze względu na drożyznę Ministerstwo zaaprobuje wniosek co do Łosia; wątpię natomiast w skutek co do Piotrowicza.

W każdym razie upraszam najuprzejmiej Łaskawego Pana Kolegę o ~~spo~~ ~~wydanie~~ przygotowanie odnośnych referatów ~~i napewne~~ do najbliższego posiedzenia grona profesorów, bez którego aprobaty z pewnością się nie obejdzie.

Co do mego zamierzonego wyjazdu ~~do~~ Wiednia dowiaduję się, że pora którą wybrałem ~~...~~ jako najdogodniejszą ze względu na czynności Pańskie, t.j. najbliższy poniedziałek, wtorek, środa nie jest odpowiednia, gdyż odnośni ministrowie i referenci nie będą w Wiedniu. Doradzają mi wszyscy przyjazd dopiero około 18 – 20 kwietnia. Prawdopodobnie zastosuję się do tej rady. Tylko mi bardzo przykro, że w takim razie byłbym zmuszony prosić WSzan. Pana Prof. o rozłączenie w gorących

244

drwiach wpisów.

Załączając życzenia zdrowych i wesołych Świąt pozostaję z głębokim szacunkiem i serdecznem pozdrowieniem –

Bieńkowski

244

podniesienia [illegible]. Nie wiążę [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

W każdym razie [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Pan Kolega [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] grona profesorów, [illegible]
[illegible] [illegible] się [illegible] [illegible]

Co do [illegible] do Wiednia dowiaduję
się, że [illegible] [illegible] jedno
z najdogodniejszych [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] nie jest odpowiedni, gdyż [illegible]
[illegible] i referenci nie będą
[illegible] w Wiedniu. [illegible]
[illegible] dopiero około 18–20 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] się po tej [illegible]
[illegible] tylko [illegible] [illegible], że
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Pan Prof. [illegible] [illegible]

245

WYDZIAŁ FILOZOFICZNY
C. K. UNIW. JAGIELL.

Kraków, d. 24. IV 1909

Wielce Szanowny i Łaskawy
Panie Kolego!

Przykro mi, że znowu muszę odwołać
się do znanej Pańskiej uprzejmości i pro-
sić go o zastąpienie w poniedziałek, wto-
rek, środę i zapewne czwartek. Jadę
bowiem jutro w sprawach fakultetu do
Wiednia, skąd w czwartek wrócę. Wpisy
już ukończone, tylko suchańskie trwają
jeszcze przez następny tydzień. Spodziewam
się więc, że W Szan. Pan Kolega nie będzie
miał zbyt wiele do czynienia, zważywszy że
żadnych egzaminów dotąd nie zgłoszono,
a komisye ~~[illegible]~~ w sprawie nadzwyczajnych słu-
chaczek i [illegible] mogą się odbyć po moim

powzcie. Uważając, że jeszcze ardle podań dodatkowych szczegółów, sądzę, że będzie lepiej posiedzenie fakultetu odłożyć do pierwszych dni maja, prawdopodobnie do 7go maja, zamiast je odbyć 30 b. m., jak pierwot- nie zamierzałem.

Z głębokim szacunkiem i serdecznem pozdrowieniem

Bieńkowski

P. S. Kluczycki przeniesie Panu jeszcze Wojciecha jutro.–

powrócę. Uważając, że jakowe [illegible]

wydziałowych przyjęcie teraz, że będzie lepiej

posiedzenie fakultetu odłożyć do pierwszych

dni maja, prawdopodobnie do 7go maja,

zanim je odbyć 20 b. m., jak pierwotnie

przez zamierzałem.

Z głębokim uszanowaniem i serdecznym

pozdrowieniem

A. Brückner

[illegible] Wielmożny [illegible]

[illegible] Wojciecha [illegible]

247

WYDZIAŁ FILOZOFICZNY
C. K. UNIW. JAGIELL.

Kraków, d. 11. V 1909.

Wielce Szanowny Panie
Kolego!

Na skutek wstawienia się proff. Morawskiego i Sternbacha wycofałem złożone podanie w sprawie stud. Piotrowicza i uzupełniłem go tak, żeby z jednej strony nie stanąć w sprzeczności z Pańskim referatem i uchwałą fakultetu, z drugiej zaś strony, żeby w myśl życzeń wymienionych kolegów, którzy w czasie Pańskiego referatu przypadkiem byli nieobecni na sali, zapewnić pewne szanse Kłosowskiemu. Liczę na to, że uzyskam Pańską aprobatę, a zarazem donoszę, że Piotrowicz był dziś u mnie i badał

że skutkiem powyższego układu okoliczności jest
bez grosza, nie mogąc ani jednego ani drugiego
stypendyum podjąć. Przyrzekłem, że się wstawię
do Pana Kolegi, żeby mu podpisał zaraz kwit
na pierwszą ratę (500 k) pod warunkiem, że
ztorej z niej ~~180~~ w depozycie u mnie
180 kor., któreby musiał ewentualnie zwrócić
Ktosowskiemu. Myślę istotnie, że w takim
razie nic istotnego nie stoi na przeszkodzie
~~[illegible]~~ położeniu Pańskiego podpisu na
kwicie jego. Sądzę także, że chociaż formalna
uchwała fakultetu nie była tak rozciągła jak
ta, którą obecnie proponuję, to jednak wolno
ją nam uzupełnić „propria auctoritate"
Załączam wyrazy wysokiego szacunku i ser-
deczne pozdrowienia

Bzikowski

ze skutkiem pierwszego składu okoliczności jest
[illegible] bez grosza, nie mogąc ani jednego ani drugiego
wypracowania przyjąć. Przypuszczam, że się zwrócę
do Pana Kolegi, żeby mi przysłał zaraz także
na pierwszą ratę (500 k) pod warunkiem, że
[illegible] z niej ~~[illegible]~~ w depozycie u mnie
180 kor., [illegible] [illegible] ewentualnie [illegible]
[illegible]. Myślę jednak, że [illegible]
[illegible] nic istotnego nie stoi na przeszkodzie
~~[illegible]~~ przyłożeniu Pańskiego podpisu na
[illegible]. Uważam także, że chociaż formalnie
[illegible] Fakultetu nie było [illegible] [illegible] jak
to, który obecnie proponuję. To jednak wolno
Ja sam przyjmę [illegible] propria auctoritate.
Załączam wyrazy szczerego szacunku i
[illegible] poważania

[signature]

Warszawa 24 Wrześn. 1895.

Szanowny Panie Profesorze!

Otrzymałem dziś list Szan. Pana i śpieszę wyrazić gotowość przyjęcia udziału w opracowaniu sprawozdań do „Prac". Nieoględnością byłoby z mej strony twierdzenie, że wszystkie wymagane referaty (w liczbie, jeśli się nie mylę, 33) zdołam na czas przygotować. Sądzę, że przyjąć na siebie mogę jakieś 15-18; o wykaz najprędzej upraszam.

Sprawa moja ukończyła się nadspodziewanie szczęśliwie, gdyż i przy uniwersytecie pozostałem i uzyskałem pozwolenie na udzielanie lekcyi w szkole mechaniczno-technicznej. Zawdzięczam to umiejętnemu wzięciu się do rzeczy Zilowa, który przez Apuchtina całą sprawę jaknajpomyślniej przeprowadził. Obawiam się tylko, by

nie wymagał za to odemnie zbytnich
dowodów wdzięczności.
Szkoła napotyka już poważne trudności;
zapewne Szan. Profesor wie, jakie.
W takich, jakie nasze, warunkach
nie wystarczy jeszcze zapał nasz i uczni
by szkoła tak stanęła, jak marzymy.
Nie upadamy jednak na duchu.
Miło mi jest załączyć zapewnienie
mego wysokiego szacunku i poważa-
nia

Wiktor Porwachin

Warszawa
18 1/X 95
12. Ordynacka 12.

Szanowny Panie Profesorze!

Podejmuję się z gotowością opracowania sprawozdań z wyliczonych przez Szan. Pana Profesora książek i artykułów. Chciałbym tylko uniknąć pisania o artykule Sporzyńskiego „Światło i elektryczność". Artykuł ten jest na żywo niemal przetłumaczony z odpowiedniej mowy Poincaré'go i do tego podle. Ze względu na osobiste nieporozumienia z P. Sporzyńskim upraszam najuprzejmiej o

otwieranie tego słowniczka na kogo
innego.
Wszystko, prócz książek Kaweckiego, To-
maszewskiego i Sołoskiego (obu
książek), z łatwością sam lub też
przy pomocy p. Dicksteina w War-
szawie dostać potrafię. O nadesła-
nie mi tych 3 książek ośmielam się
zatem Pana Profesora prosić.
Pan Józef Natanson podał
mi dziś myśl, bym podał do druku
(w wydawnictwie taniem Wawel-

tający) części kursu, wykładanego przeze mnie w szkole mechanicznej, mianowicie o pomiarach fizycznych zasadniczych, t.j. długości, masy i czasu. Myśl ta nie przeszła jeszcze nawet w fazę projektu; radbym jednak usłyszeć o tem zdanie Szanownego Profesora. Czy to <u>wogóle</u> warto? Czy nie lepiej będzie poczekać, aż mi sama praktyka wykaże wady i usterki mego kursu w tej postaci, w jakiej w roku bieżącym wykładać zamierzam?

W szkole wykłady na jednym od-

działe rozpoczęły się już. W tych dniach otwiera się oddział równoległy. Ale jak się pomieścimy w roku przyszłym, jeżeli nie się nie dobuduje, tego niewiem. Odczuwamy z p. Bogusk[i]m wielki brak miejsca, w poko-ju poczwiaczonym na naszą wspólną pracownię i gabinet.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku i poważanie

Wiktor Biernacki

Warszawa 19 18/X 04. 253

Politechnika.

Szanowny

Panie Profesorze!

Podwójne załamanie w cieczach udało mi się dostrzedz podczas szybkiego ich przepływu (pod ciśnieniem) przez niezbyt długie i niezbyt szerokie rurki. Dotychczas zrobiłem doświadczenia udatne z kollodjumem i z parafiną płynną. Gliceryna, woda, eter i.t.d., jak się spodziewać było można, zjawiska tego nie okazały. Metoda ta wydaje mi się prostszą, być może ~~nawet~~ pewniejszą, aniżeli metody Maxwell'a (Kundt, de Metz, Umlauf i inni), De-Metz'a i jeszcze niektóre inne.

poleciłem też wykonanie odpowiedniego przyrządu tutejszemu mechanikowi, oraz obstalowałem krany i wentyle do otrzymywania dowolnego w pewnych granicach (aż do 20 atmosfer; dotychczas rozporządzałem ciśnieniem nie wyższem nad 3-4 atmosfery) ze zbiorników o wielkiem ciśnieniu. Przypuszczam, że będę w stanie otrzymywać szybkości deformacji większe (a środkami prostszymi), aniżeli otrzymywano dotychczas.

Radbym teraz, w oczekiwaniu na przyrządy, teoretycznie rozejrzeć się nieco w tej sprawie; a ku temu brak mi przedewszystkiem prac odnośnych śp. Pana Profesora. Sprawozdań Akademji Krakowskiej w Politechnice nie posiadamy. Szukanie wśród osób prywatnych

(dodam tu instytucji a nawet uni-
wersytetu) jest nader kłopotliwe,
a często dla osób tych i dokuczli-
we. Wielce mnie Szan. Pan
Profesor zobowiąże, jeśli odbitki
prac tych, o ile ma jeszcze zby-
teczne, nadesłać mi raczy.
W ciągu lat sześciu istnienia poli-
techniki Warszawskiej byłem tak
pochłonięty obowiązkami zawodu,
że, wstyd mi przyznać, nawet z
literatury bieżącej naukowej sprawy
sobie zdać nie mogę. Dziesięć wykła-
dów tygodniowo, 18 godzin zajęć praktycz-
nych przy 2 asystentach a 300
z górą praktykantów. Obecnie nieco mi
lżej; wydałem litografowany opis zadań,
ustawionych w pracowni, asystenci
nabrali rutyny, a wreszcie i sami
praktykanci dzięki, że tak powiem, sześcio-
letniej tradycji pracowni więcej zaważa

się nauczyli. I ja przecież doszedłem do przekonania, iż nie jestem profesorem uniwersytetu, lecz nauczycielem szkoły technicznej, szumnie politechniką zwanej. Dość że sprawa nauczania, mimo drugiej nabranej przezemnie rutynie, bardziej mi się obojętną staje, a chęć spożytkowania swe wydoskonalenia praktyczne (tyloma lat praktyki nabyte) ku sprawie nauki.

Niech mi szanowny Pan Profesor te kilka słów pro domo sua wybaczyć zechce. Podyktowały mi je wysoki szacunek ku Niemu oraz moje zainteresowanie w działalności społecznej (poza zawodowej) i naukowej, ku której, zdawać by się mogło, stanowisko moje mnie obowiązywać winno.

Łączę wyrazy prawdziwego szacunku i poważania

Wiktor Biernacki

255

BIBLIOTHECA
UNIVERSITATIS JAGELLONICAE
CRACOVIENSIS.

Kraków, 4. VII. 1935.

Czcigodny Panie Rektorze,

Z miłą chęcią będę służył żądanym tomem czasopisma Isis, ale mam go na ul. Mazowieckiej w mieszkaniu mojej Matki, skąd dopiero wieczorem będę go mógł sprowadzić. Zatem jutro rano pozwolę sobie go przesłać Czcigodnemu Panu Rektorowi przez woźnego bibljotecznego. Tymczasem łączę wyrazy pełne prawdziwego szacunku

A. Birkenmajer

257

Autor prosi o przyjęcie

tych drobiazgów, najuprzejmiej dziękując
za piękną książkę o Prądach umysłowych
w dawnym Islamie

A. Birkenmajer

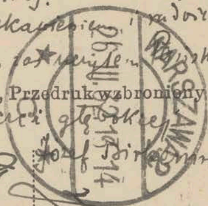
258

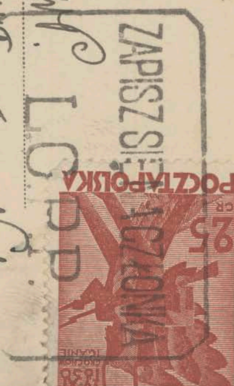
Warszawa, Grottgera 12, dn. 25 III 32.

Czcigodny Panie Profesorze. Pomny przyjaźni, jaka Czcig. Pana łączyła z moim ś.p. Ojcem, ośmielam się fatygować Go pewną kwestją, b. ważną dla moich studjów nad monografją o Sienkiewiczu. W „Slavii" zamieścił prof. Chrzanowski notatkę, z Pańskich ust przejętą, iż prototypem Płoszowskiego był historyk Potkański. Bardzo proszę o łaskawe podanie źródła (wzgl. źródeł) tej wiadomości. Za informację tę, jak też za inne informacje wiążące się z moją pracą będę wdzięczny niezmiernie i obowiązany. Miło mi wspomnieć, że przed trzema laty z ogromnem zaciekawieniem i radością czytałem książkę Pańską, w r. zeszłym zaś [illegible] [illegible]skiego bratanka, Stasia. Łączę wyrazy czci głębokiej

Józef Birkenmajer

46 — Wyd. Fr. Karpowicz, Warszawa, Przedruk wzbroniony —

JWP.

Dr Władysław Natanson

Prof. Uniw. Jagiellońskiego

w

Krakowie

ul. Studencka.

LUBLIN. Katedra.

W Czernichowie pod Krakowem
13. 2. 1904

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Po przebytem świeżo zapaleniu płuc i opłucnej przychodzę powoli do zdrowia i od tygodnia przechadzam się po pokoju. Na powietrze trudno było odważyć się wyjść, a o wyjeździe do Krakowa, choćby w zamkniętej karetce, nie mogę na razie nawet i myśleć.

Donoszę o tem Wielce Szanownemu Panu Koledze w odpowiedzi na list z końca stycznia b. r.: wówczas bowiem wyręczyłem się przez żonę w doniesieniu Szanown. Panu Koledze, iż jestem chory, że więc 5 lutego b. r. nie mogę przybyć do Krakowa. Nie chciałbym jednak, aby skutkiem przeciągającej się mojej rekonwalescencyi, a więc niejako z mej winy, sprawy Komisyi bibliograficznej miały w jakikolwiek sposób ucierpieć, a w szczególności, by zebranie doroczne tej Komisyi miało skutkiem tego ulec zwłoce

/.

nie tylko dłuższej, ale nawet nieokreślonej pod względem terminu. Jak dziś bowiem, nie umiem jeszcze powiedzieć, kiedy stan mego zdrowia pozwoliłby mi wyruszyć do Krakowa. Może, wobec tego, Szanowny Pan Kolega, jako Przewodniczący Komisyi Bibliogr., uzna za stosowne, aby owo doroczne zebranie Komisyi odbyć nie tykając się sprawy utworzenia Sekcyi historycznej na tem zebraniu dorocznem? Nie śmiem tu nic radzić, ani odradzać, tem więcej że nie znam Regulaminu Komisyi bibliogr. i nie wiem, czy też może nie poleca on odbywać owych zebrań dorocznych np. w Styczniu albo w Lutym, słowem na początku roku kalendarzowego. A możeby odbyć zwyczajne doroczne zebranie Komisyi teraz tj. nie odwlekając dłużej, a później – w Marcu lub Kwietniu – zwołać nadzwyczajne takie zebranie, na którémby sprawa Sekcyi historycznej była głównym przedmiotem porządku dziennego? Na tem to posiedzeniu Komisyi byłbym już niezawodnie, a przypuszczam że byłby i Dickstein, jako wnioskodawca i w ogóle promotor tej myśli. Nawet nie wyobrażam sobie, jak mogłoby takie konstytuujące się zebranie odbyć się bez jego obecności. Są to wszystko myśli, które Szanowny Pan Kolega zechce jednak wziąć pod uwagę

światłą rozwagę i postąpić ostatecznie tak, jak uzna za najwłaściwsze, a dla sprawy za najpożyteczniejsze.

Co jednak chciałbym poruszyć, to kwestyę warunków wśród których przyszłoby owej Sekcyi istnieć i działać. <u>Nic zgoła</u> nie wiem, co zaszło dalej po owych dwóch posiedzeniach (listopad i grudzień 1903) Wydziału mat.-przyrodn. i wybranej Komisyi Wydziału, a mianowicie co na posiedzeniu administrac. Akademii (w grudniu), tudzież co na Zarządzie o warunkach egzystencyi owej Sekcyi zadecydowano? Czy ów projekt ułożony w Komisyi z pięciu (Witkowski, Natanson, Rostaf., Kulczyński i Birn.) Akademia potwierdziła czy nie potwierdziła, a może zmodyfikowała, a jeżeli tak, to jak? Dalej jakie fundusze tej Sekcyi in futuro przyznano? Bez grosza bowiem, i to zapewnionego budżetem Akademii, nie ma co i rozpoczynać „czynności" tej Sekcyi, bo w takim razie byłaby ona już z góry skazana na bezczynność. Niech ten grosz będzie niewielki, zgoda, ale niech on będzie pewny, tj. którego nie byłoby potrzeba dopiero zbierać czy to od Zarządu, czy też od Wydziału mat.-przyrodn. który jak wiadomo sam nie opływa w dostatki. Słowem pełna <u>swoboda</u> musi być zostawiona Sekcyi w samorządzie: i naukowym i finansowym, oczywiście w obrębie preliminowanych

./.

funduszów; *Kuratela* Wydziału lub Zarządu nad Sekcyą byłaby kulą u jej nogi i skończyłoby się wszystko na formalistyce, jak już niejedna rzecz w nieco dawniejszej przeszłości Akademii ..... Wyznaję przed Szanown. Panem Kolegą otwarcie, że do skrępowanej na wszystkie strony przeróżnemi formalistykami Sekcyi, niesamodzielnej i nieswobodnej i pod względem wyboru materyi naukowych do publikacyi przeznaczanych i pod względem finansowym, nawet nie radbym należał i wymówiłbym się od zabierania w niej miejsca komu innemu. Przewiduję bowiem z góry, że marna byłaby wegetacya takiej Sekcyi, pomijając już okoliczność, iż ciągłe dopraszanie się u Zarządu czy w innej dykasteryi naszej Akademii o okruszyny grosza na pokarm dla Sekcyi, byłoby co najmniej – zżenującem...

Byłbym więc Szanownemu Panu Koledze wielce obowiązanym za łaskawą informacyę pod tym względem, o co prosząc najuprzejmiej łączę przy tej sposobności wyrazy wysokiego poważania, z jakiem mam zaszczyt pozostawać

Wielce Szanownego Pana Kolegi

powolny i oddany sługa

Ludwik Birkenmajer

261

w Czernichowie pod Krakowem
8 Kwietnia 1904 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Ponieważ stan mego zdrowia poprawił się dotyla, iż mógłbym się odważyć na podróż do Krakowa w zamkniętym powozie, przeto proponowałbym odbyć doroczne zebranie Komisyi bibliograficzno-historycznej w jeden z dwóch piątków: albo 22-go, albo też 29-go b.m., w dowolnych godzinach popołudniowych. Nie wiem tylko, czy ten lub tamten z tych dwóch dni nie sprawi jakiej niedogodności Szanownemu Panu Koledze, dla tego prosiłbym uprzejmie o wiadomość w tej mierze, ażeby można było wczas ustalić termin owego zebrania.

Jeżeli, jak to Szanowny Pan Kolega mi pisał, na zebraniu tem ma być ostatecznie załatwioną sprawa utworzenia Sekcyi historyi nauk matemat., tudzież ukon-

./.

stylizowania się, a wreszcie wdrożenia czynności tej nowej Sekcyi, to obecność wnioskodawcy, Dicksteina, na tem zebraniu wydaje mi się niezbędnie potrzebną. Jeżeli Szanowny Pan Kolega podziela moje zdanie, tedy prosiłbym, aby Dicksteina zaraz z Akademii o tem zawiadomić, aby mógł na czas postarać się o paszport i do nas przybyć. Uważam zresztą, że w zaproszeniu tem należałoby nadmienić, iż Akademia zwróci koszta podróży jego.

Na zebranie to, kiedykolwiek zresztą miałoby się ono odbyć, przygotowałem rodzaj programu prac i czynności owej Sekcyi, co będę miał zaszczyt zgromadzeniu przedstawić. Ale o tem dość czasu będzie jeszcze czy pomówić, czy też listownie się porozumieć układając „porządek dzienny" owego zebrania. Pierwszą rzeczą jest ustalenie terminu i zapewnienie się o przybyciu Dicksteina.

Oczekując łaskawej odpowiedzi Szan. Pana Kolegi łączę wyrazy czci i poważania, z jakiem mam zaszczyt pozostawać

Szanownego Pana Kolegi

powolny sługa

Ludwik Birkenmajer

[illegible]

[illegible]

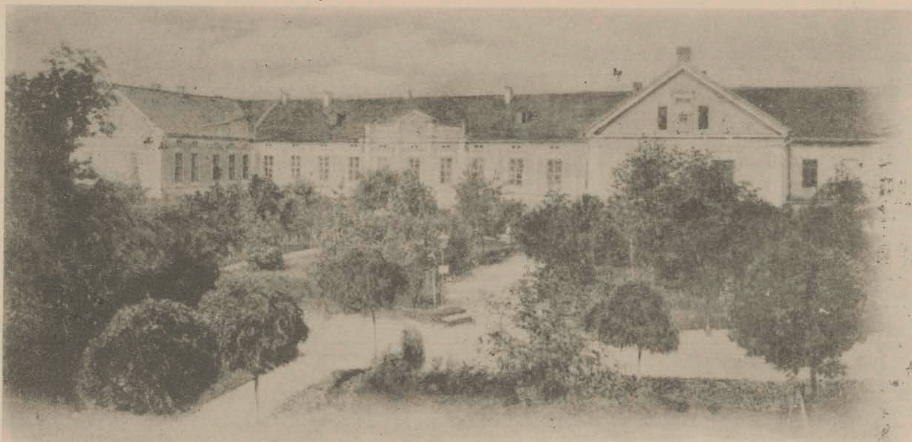
[illegible]

[illegible]

[illegible] sługa

[illegible]

Nakładem Bazaru Kółka rol. w Czdrnichowie.

Krajowa szkoła rolnicza w Czernichowie.

22.IV.1904

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Zgoda na czwartek 19 maja; tytuł referatu mego na [illegible] 1-szem posiedzeniu prześlę za kilka dni. Wyrazy czci i pozdrowienia

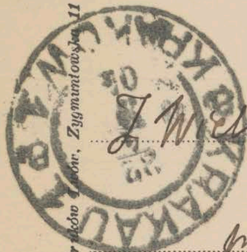
Ludwik Birkenmajer

Karta Korespondencyjna

Откритсє письмо — Korrespondenz-Karte — Carte po[...]

Post Card — Dopisnice.

Zakład światłodruków Lwów, Zygmuntowska 11 a.

J. Wielmożny Pan D^r Wład. Natanson

profesor Uniwersytetu Jagiell. etc

Kraków

ulica Wolska l. 8

264

Czernichów 2 maja 1904.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Rzecz, którą mam zamiar przedstawić na 1-szem posiedzeniu nowej Sekcyi czy Komisyi w dniu 19tym b. m., mogłaby się zwać:

„Propozycye odnoszące się do programu zajęć i prac Sekcyi hist. nauk matemat.-przyrodn. w najbliższej przyszłości."

Przedstawię mianowicie Zgromadzeniu pewną ilość wniosków i propozycyi konkretnych, przez co debaty zostaną – jak mniemam – uproszczone.

Posiedzenie można naznaczyć na którąkolwiek z godzin wieczornych, może na 6-tą co uświęcone już dawnym zwyczajem. Dickstein 2 dni temu jak mi doniósł, że przybędzie do Kr. 17-go, albo może nawet 16-go razem z Korzonem i Jabłonowskim. Wyrazy czci i pozdrowienia Ludwik Birkenmajer

O doniesienie mi godziny w dniu 17-tym upraszam.

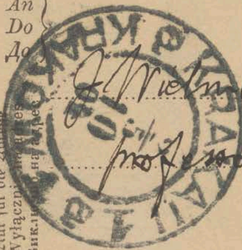
Correspondenz-Karte.

Karta korespondencyjna.

Карта кореспонденційна.

An
Do
До

J. Wielmożny Pan Dr Wład. Natanson

profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego itd.

in
w
в

Kraków

ulica Wolska l. 8

Nur für die Adresse
Wyłącznie na adres
Виключно на адресу

(Deutsch-Poln.-Ruth.)

265

W Czernichowie 9.V.1904

Wielce Szanowny Panie Kolego, Jeśli o gości na posiedzenie naszej Komisyi w dniu 19 b. m. możnaby zaprosić: Dr Franciszka Bujaka (adjunkt w Archiwum Aktów grodzkich i ziemskich, Kraków, ul. grodzka, obok kościoła św. Piotra, Archiwum) autora kilku rozpraw z hist. geografii fizycznej, Prof. Antoniego Karbowiaka (adres mój w Akademii) i jezuitę X. Konstantego Czaykowskiego (ulica grodzka 43); jest to hellenista, hebraista, erudyt niepospolity oddający się przeważnie historyi kultury, ale przytem dobry matematyk, zamiłowany w astronomii, a zwłaszcza w badaniach chronologicznych. Może prócz tych trzech Panów przyjdzie kto inny jeszcze na myśl Szanownemu Panu Koledze, albo też innym Członkom naszej Komisyi, mnie bowiem nikt więcej nie nasuwa się na myśl w tej chwili.

Wyrazy czci i pozdrowienia zasyła Ludwik Birkenmajer

Correspondenz-Karte.
Karta korespondencyjna.
Карта кореспонденційна.

An
Do
До

J.Wielmożny Pan

Prof. Dr. Władysław Natanson

in
w
в

Krakowie

ulica Wolska l. 8

Nur für die Adresse
Wyłącznie na adres
Виключно на адрес

(Deutsch-Poln.-Ruth.)

W Czernichowie pod Krakowem
10 lipca 1904 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Proszę przyjąć najlepsze życzenia odemnie z okazji radosnego wydarzenia w Domu Szanownego Pana Kolegi. Niechżeż więc Pan Bóg da, aby ten mały chłopczyna rósł w zdrowiu na pociechę dla obojga Szanownych Państwa, a kiedyś i na pożytek Kraju.

Za dobre i poczciwe słowa w liście Szan. Pana Kolegi składam tu najszczersze dzięki serdeczne i wzruszyły mnie one niemało, tem więcej, że — choć może to śmieszne co powiem — miałem coś jakby przeczucie, że rychlej czy później zbliżenie się nasze będzie musiało nastąpić. Więcej ustnie za najbliższem widzeniem się w Krakowie.

My tu spędzimy wakacye i nie wyjeżdżamy nigdzie

rzę że przy gromadce mojej dzieciny byłoby to

dla nas zbyt niekonfortowe, a powtóre że wątpię czyby

przyjemniej było nam tak wygodnie, jak w naszym

skromnym wiejskim domku. Wspominam o tem

także dla tego, że gdyby było potrzebnem, abyśmy

koniecznie rozpatrzenie propozycji Dr Heliod. Szyszkowskiego już teraz, to gotów jestem byłbym tem się

zająć w ciągu wakacyj. Mniemam jednak że należałoby wprzód posłuchać opinii prof. Rostafińskiego o tych

propozycyach, ponieważ zajmował się dość źródłowo

historyą medycyny w Polsce.

Serdeczny uścisk dłoni i pozdrowienie zasyła

Szanownemu Panu Koledze

oddany

Ludwik Rydygier

Szanowny Panie Kolego,

List Szanownego Pana Kolegi nie zastał mię w domu: stąd zwłoka w odpowiedzi, za którą najmocniej przepraszam.

Ja, niestety, w Zjeździe Rejowskim udziału wziąć nie mogę; przypadnie on właśnie na porę egzaminów w tut. Szkole rolniczej, ani więc myśleć nie mogę o wydaleniu się w owych dniach dokądkolwiek.

Zresztą, zdaje mi się — radbym pomylić się w tej mierze — że „Sekcyi" historycznej nie ma co zwoływać, gdyż ona de facto nie istnieje. Niema członków, niema żadnych funduszów, nie obudziła

w Akademii żadnego zgoła zainteresowania (z wyjątkiem może dwóch, albo conajwyżej trzech członków). To wszystko jest radykalnym tuszem zimnej wody na niewczesne zapały czy porywy Dicksteina i moje. Szyderstw, jakie pod moim adresem przy tej to sposobności wysłano, nie liczę, gdyż one tknąć mię nie mogły. Co najwyżej mogły być one potwierdzeniem sentencji, podobno przez Bessela raz wyrzeczonej, że „na wielkich katedrach siedzą częstokroć .... mali ludzie".

Ale szereg upokorzeń moralnych, jakich doznałem w mej „karyerze" Uniwersyteckiej – w roku 1881 habilitowałem się, lat temu 25! – i wśród mej działalności w Akademii jako jej członek koresp., szereg ten jest dostatecznie długi, ażebym się nie narażał na nowe, tem więcej że noszę się z myślą rezygnacyi z zaszczytu należenia do Akademii. Tę resztę życia, jaka mi jeszcze po-

269

zostać, mogę przecież i bez tego wpłynąć na pożytecznych takich albo takich zajęciach, a także i na ukochanych mych pracach naukowych.

Dziękuję Szanownemu Panu Koledze za różne pochlebne i dobre słowa w Jego do mnie liście, ale tego z pewnością za wiele!

Proszę o przyjęcie wyrazów mego głębokiego poważania z jakiem pozostaję trwale

Szanownego Pana Kolegi

powolny sługa

Ludwik Birkenmajer

W Czarnichowie 29/6 1906 r.

270

Czernichów 4. VI. 1907

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Ponownie zasyłam gorące podziękowanie Wyso-
powaznemu Panu Koledze za Jego trudy około referatu
i życzliwego poparcia wiadomej sprawy na posiedzeniu na-
szego Wydziału. Szczegół, jaki wyczytuję w liście Szanownego
Pana Kolegi, ten mianowicie, iż Wydział „jednogłośnie" przyjął
propozycyę obydwoch Wysokoszanownych Panów, jest dużą dla mnie
satysfakcyą za niezasłużone przykrości i upokorzenia, jakich
z pewnej strony nie oszczędzono mi w latach ubiegłych. Cenię
sobie wielce ten objaw jakkolwiek grzeszę mentum samej
sprawy zostanie w Wiedniu załatwionem.

Wiadomość udzielona mi przez Wysokoszanownego Pana Ko-
legę, iż prof. Merczyng przyjął ochoczo zaproszenie nasze
i zapowiedział już pewien komunikat podziałała na mnie
(sit venia verbo!) orzeźwiająco: może przecie zbierze się cho-
ciażby mała gromadka gotowych do pracy uczestników

-/.

naszej Komisyi. Pana L. Kleckiego poznałem — jeżeli mnie pamięć nie zawodzi — przed dwoma laty i to właśnie w domu Wszech Państwa; bardzo radowałbym się gdyby zgodził się na przyjęcie obowiązków sekretarza i zechciał naszej sprawie cokolwiek swego czasu poświęcić. Podzielam zdanie W. Szanownego Pana Kolegi że byłoby wskazanem zwołać niebawem posiedzenie Komisyi, ażeby właściwą robotę wdrożyć jeszcze przed feryami; inicyatywa jednak w tej mierze mogłaby wyjść od Przewodniczącego, ażeby dogodny dla miejscowych i zamiejscowych członków dzień na to przeznaczyć. Przy najbliższej sposobności porozumiemy się w tej mierze z prof. Rostafińskim.

Łączę wyrazy głębokiego poważania, jak niemniej najlepsze pozdrowienia

W. Szanownego Pana Kolegi

obowiązany sługa

L. Birkenmajer

271

Czernichów 20 Stycznia 1908 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Przychodzi mi dzisiaj Wielce Szanown. Pana Kolegę, jako Dziekana, utrudzać moją sprawą osobistą i drogi czas Jego zabierać, zaco najmocniej przepraszam. Na usprawiedliwienie swe mogę to tylko przytoczyć, że inicyatywa owej sprawy wyszła, nie tak dawno temu, właśnie od W. Szanownego Pana Kolegi, jak niemniej i to, że pomyślny jej dla mnie rezultat w wysokim stopniu zależy od sposobu pokierowania nią przez Dziekana naszego Wydziału. Pozwolę sobie zaraz in medias res przystąpić.

Na wiadome sprawozdanie Wydziału filozof. z dnia 1 Czerwca 1907 L. 395 (L. Senatu Akad. 909) nadeszła w końcu Września z Ministeryum odpowiedź (d.d. 15 lipca 1907, L. 27849), gdzie m. i. jest powiedziane, iż Ministeryum „zastrzegło sobie przyznanie" mi dodatkowej remuneracyi 800 K., na wniesione przez Dziekanat „ponowne w tej mierze przedstawienie z początkiem roku 1908",

./.

tj. bieżącego.

Po rozmowie jednak, jaką z końcem października r.z. miałem z Wielce Szanownym Panem Kolegą, rzecz ta zeszła na plan dalszy, a to wobec tak życzliwie dla mnie podjętego przez Pana Kolegę zamiaru wykołatania dla mnie katedry nadzwyczajnej od jesieni b.r. Dość ważnym, jeżeli wówczas dobrze rzecz zrozumiałem, momentem w tej sprawie i rozstrzygającym niejako jej powodzenie, była podniesiona przezemnie okoliczność, że – jak to podówczas wydawało mi się pewnem – już począwszy od jesieni b.r. przeniosę się do Krakowa na stałe mieszkanie, coby mi oczywiście umożliwiło w obydwóch półroczach znaczniejszą nawet ilość godzin wykładać. Tymczasem zaszły okoliczności, których wówczas nie przewidywałem, a które opóźnią, lubo niewiele, zawsze jednak cokolwiek, ów spodziewany zpierw termin przeniesienia się mego do Krakowa. Ustnie wytłuszczę te przyczyny przy sposobności najbliższej; teraz tylko nadmienię, że przejście moje na emeryturę w tut. Szkole rolniczej, a więc i osiedlenie się moje w Krakowie, przewlecze się – nie z mojej winy – zapewne aż do pierwszych miesięcy roku następnego, tj. 1909.

Czy wobec tego ewentualny wniosek Wydziału filozof. o nadzwyczajną dla mnie katedrę z początkiem najbliższego roku szkolnego (1908/9) rokowałby powodzenie? na zapytanie to nie umiem sam sobie dać odpowiedzi. Mogę się jednak obawiać, że przez owo opóźnienie przyrzeczony mi łaskawie wniosek Wnanom. Pana Kolegi, jako Dziekana, doznałby ostabienia już na Wydziale na wiosnę czy w lecie b. r., zanimby więc jeszcze do Wiednia został odesłany. Życzyłbym sobie, aby te moje obawy były płonne, ale nie mogę się pozbyć myśli, że gdyby obecnie („początek roku"), w nadziei — może zwodniczej — wyjednania mi katedry nadzwyczajnej, ów wniosek o dodatkowe 800 K, do Wiednia nie został wysłany, to ostateczny rezultat wszystkich tych starań mógłby bardzo łatwo być taki, że zarówno jedno jak i drugie by zawiodło...

W tym stanie rzeczy zwracam się do Wnanownego Pana Kolegi z prośbą o radę, a wzgl. o decyzyę, jak uważałby za stosowne w tej mierze postąpić, a w szczególności, czy nie sądzi Wnanowny Pan, iż może jedna sprawa nie wyklucza drugiej, lub też iż byłoby raczej wskazanem wysłać obecnie do Ministeryum pismo w sprawie owej dodatkowej remuneracyi? Rzecz ta bowiem wydaje się od tamtej pewniejszą,

./.

chociażby dlatego, że – stosownie do pisma ministerycznego – załatwiłby ją sam Dziekanat, bez ponownego wnoszenia sprawy na Wydział. Wreszcie, zdawszy już raz, i to z całą ufnością sprawę mojej ewentualnej promocyi Uniwersyteckiej w ręce Szanownego Pana Kolegi, pozostawiam zupełnie Jego uznaniu wybór drogi, na jaką w tej sprawie wstąpić należy.

Zasyłając Szanownemu Panu Koledze wyrazy mego prawdziwego szacunku i poważania, łączę najlepsze pozdrowienia

szczerze obowiązany sługa

Ludwik Birkenmajer

273

Kraków, ul. Podzamcze 22
d. 10 listopada 1909 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Proszony jestem, aż z dwóch stron naraz, o instancyę do Wielce Szanownego Pana Profesora za niejakim panem Feliksem Tobiczykiem, który w tych dniach ma przystąpić do egzaminu na nauczyciela gimnazyalnego z matematyki i z fizyki. Jest to zastępca nauczyciela (suplent) w Samborze czy też w Sanoku (bo dobrze nie pamiętam), człowiek już starszy, ojciec kilkorga dzieci etc., któremu pierwsza próba składania (przed kilku laty) takiego egzaminu

się nie powiodła, a dla którego sprostanie
obecnemu egzaminowi powtórnemu jest
kwestyą dalszej egzystencyi. Przyjechał tutaj,
jak słyszę, zostawiwszy w domu żonę swą
chorą obłożnie ...

Raczże więc Wszanowny Panie Kolego
uwzględnić przy egzaminie trudne położenie
tego człowieka, o co proszę, zasyłam Wsza-
nownemu Panu Koledze przy tej sposobności
wyrazy głębokiego poważania, jakoteż naj-
lepsze pozdrowienia

Wielce Szanownego Pana Kolegi

oddany sługa

Ludwik Birkenmajer

274

Kraków 25. I. 1910

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Za przesłanie mi ofiarowanej dwie Szanown. Pana rozprawy, obie bardzo ciekawe, proszę przyjąć moje najlepsze podziękowanie.

Przypuszczam, że gdyby 6 par liczb h, v otrzymanych przez Rentschlera dla azotu, traktować metodą najmniejszych kwadratów celem znalezienia najprawdopodobniejszej z nich wartości na Δ, to iloczyn vΔ (tj. 6Δ dla azotu) zbliżyłby się jeszcze bardziej do wartości średniej 16·3 otrzymanej w r. 1907 z rozważań dyspersji 8-miu różnych gazów.

str. 909

Wyrazy głębokiego uszanowania oraz najlepsze pozdrowienia łączy

oddany sługa Ludwik [illegible]

Kraków, ul. Podzamcze 22
d. 24/6 1910

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Pozwalam sobie przedewszystkiem zapytać Szanownego Pana Kolegę o stan Jego zdrowia; nie będę bowiem zatajał, że nieobecnością Szanownego Pana Kolegi w Uniwersytecie i w Akademii jesteśmy wielce zaniepokojeni. Życzę z całego serca, ażeby przykre i dolegliwe to cierpienie ustąpiło jak najrychlej i ażebyśmy Szan. Pana Kolegę mogli dziś jutro powitać w najlepszem zdrowiu oddanego znowu Swym zwykłym, ulubionym, a tak owocnym zajęciom i pracom naukowym. Na przedwczorajszem (środa) posiedzeniu Wydziału filozof. oglądałem się za Szanownym Panem Kolegą, ale – niestety – daremnie.

W najbliższych dniach, może być w poniedziałek 27 b.m. należałoby odbyć posiedzenie Komisyi historyi nauk matem.-przyrodn., ostatnie przed wakacyami, na którem wypadałoby raz przecie powziąć jakieś konkretne uchwały

co do pracy wydawniczej na jesień i zimę najbliższą. Obecność Wszanownego Pana Kolegi na tem posiedzeniu byłaby bardzo a bardzo pożądaną, a nawet konieczną. Czy tylko stan zdrowia Wszanownego Pana Kolegi pozwoliłby na przybycie, oraz czy ów proponowany dzień 27 b.m. (o 6^h wieczorem) byłby Wszanownemu Panu Koledze dogodnym?... Bardzo prosiłbym o wiadomość w tej mierze, chociażby ustną, przez oddawcę niniejszego, mojego syna Alfreda (drugiego z kolei, a świeżo ukończonego gimnazyalistę). Na porządku dziennym miałyby (prócz owej najważniejszej sprawy) stanąć jeszcze komunikaty i a. p. Sekretarza generalnego w sprawie funduszów, „techniki" wydawnictwa, objętości, formatu itp. – b naukowe, m. i. o świeżem wykryciu nieznanych dotąd pism astronomicznych Wojciecha z Brudzewa (+ 1494) i Jana z Głogowa (+ 1507) pomiędzy rękopisami uniwersyt. biblioteki w Jena (!!) (ob. rękopisy te przyjadą tu do Krakowa), oraz propozycya dwóch nowych członków przybranych do naszej Komisyi. Prosiłbym jeszcze Wszanownego Pana Kolegę o przysłanie mi, przez mego Alfreda, protokołu z ostatniego posiedzenia Komisyi (d. 28 lutego b. r.), chciałbym bowiem go, z lużnej karty papieru przepisać do

277

oprawionego zeszytu, a na najbliższem posiedzeniu Komisji, jak zwyczaj każe, go odczytać.

Przepraszając za inkomodowanie Wszanownego Pana Kolegi temi sprawami i powtarzając raz jeszcze życzenia jak najprędszego powrotu do zupełnego zdrowia, łączę wyrazy prawdziwego uszanowania, tudzież najlepsze pozdrowienia

Wszanownego Pana Kolegi

oddany i szczerze obowiązany sługa

Ludwik Krzywicki

278

Kraków, ul. Podzamcze 22

d. 1 lipca 1910

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Z prawdziwem zadowoleniem dowiaduję się właśnie od syna, że Wszanowny Pan Kolega podjął dzisiaj napowrót przerwane chorobą swoje wykłady. Życzę z całego serca, aby ten powrót do zdrowia Wszanownego Pana Kolegi był zupełnym i trwałym, w czem niezawodnie spotkam się z równobrzmiącemi życzeniami tych wszystkich, którzy znaleźli sposobność bliższego poznania Wszanownego Pana Kolegi, nauczyło się Go szanować i cenić.

W ubiegły poniedziałek 27 z. m. Komisya historyi nauk matemat.-przyrodn. odbyła posiedzenie przy bardzo słabym komplecie – wszystkiego sześć osób; po ostatnim Wszanownego Pana Kolegi liście do mnie nie mogłem już – niestety – liczyć na Jego tak pożądaną obecność. Ponieważ mam zamiar za kilka dni przesłać Wszanownemu

./.

Panu Koledze protokół tego posiedzenia w streszczeniu do Sprawozdań, przeto nie potrzebuję rozpisywać się w tej chwili o przebiegu owych narad. O jednym punkcie muszę jednak już dziś wzmiankować, a to z uwagi na bardzo już bliskie posiedzenie Wydziału matemat.-przyrodn. Komisya przybrała mianowicie (wyborem jednomyślnym) na swego Członka p. D^ra Franciszka Fuchsa, profesora III-go gimnazyum w Krakowie, oddającego się – mówiąc nawiasem – z zamiłowaniem pracom w zakresie historyi geografii fizycznej, a byłoby pożądanem, ażeby Wydział zatwierdził ten wybór jeszcze na lipcowem swem posiedzeniu, w przeciwnym bowiem razie aprobata taka musiałaby się odwlec gdzieś aż do października, czy nawet do listopada b. r.

Powtarzając raz jeszcze me życzenia i wyrażając uzasadnioną nadzieję, że w poniedziałek najbliższy powitamy Szanownego Pana Kolegę na posiedzeniu Wydziału w zupełnem już zdrowiu, łączę wyrazy głębokiego szacunku i poważania, tudzież najlepsze pozdrowienia

Szanownego Pana Kolegi

szczerze oddany

Ludwik Birkenmajer

PS.

Przed chwilą Ludwik z Akademii przyniósł mi zawiadomienie o posiedzeniu Wydziału w poniedziałek najbliższy, oraz list od p. Radcy Stanu Merczynga z Petersburga, zwrócony do Akademii z podziękowaniem za wybór do Komisyi histor. i z doniesieniem o przyjęciu tego wyboru.

Pana Kolegę prosiłbym tego [illegible] o [illegible]
Sprawozdań, [illegible] nie potrzebuję [illegible]
[illegible] z [illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] do Rzeczy, który w zakresie [illegible]
[illegible] w zakresie [illegible] geograficznego
w [illegible] przygotowaniu, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] dnia 16 listopada b. r.

Porozumiawszy się jeszcze [illegible]
[illegible], że w [illegible] najbliższym [illegible]
[illegible] Pana Kolegę na posiedzeniu Wydziału [illegible]
[illegible] Proszę wyrazy głębokiego szacunku i poważania [illegible]
najlepsze pozdrowienia.

Z [illegible] Pana Kolegi

Sługa oddany

[illegible signature]

d. 15 Kwietnia 1911 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Doznaję wyrzutów sumienia, żem nie dotrzymał, a raczej nie zdołał dotrzymać danego przyrzeczenia i nie dostarczył dotychczas rękopisu o Bianchinim do biuletynika. Miałem różne przeszkody, z których nie najmniejszą było pogorszenie się stanu zdrowia żony mojej, choć więc już onegdaj miałem brulion gotowy, nie zdołałem go jednak do tej chwili „na czysto" przepisać, co jednak w najbliższym czasie nastąpi.

Przepraszając za tę nieumyślną zwłokę, proszę Wielce Szanownego Pana Kolegę o przyjęcie życzeń szczęśliwego przepędzenia nadchodzących Świąt, jak niemniej wyrazów wysokiego szacunku i poważania, oraz najlepsze pozdrowienie

Szczerze oddany Sługa

Ludwik Birkenmajer

282

wtorek 18/X 1911, wieczór

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Przy niniejszem posełam W. Szanownemu Panu Koledze rękopis dla drukarni i raz jeszcze przepraszam za zwłokę. Działem rzecz tę w dość wielkiem przygnębieniu moralnem, w święta, które dla mnie bynajmniej „wesołemi" nie były. —

Możeby prof. Ippolds zechciał zrewidować tekst pod względem językowym, w obłudnych bowiem warunkach trudno było mi zdobyć się nawet i na taką niemczyznę.

Za dobre słowa, zawarte w ostatnim Szan. Pana Kolegi liście o mnie, proszę przyjąć najlepsze podziękowanie! niemniej życzenia wszystkiego, cokolwiek tylko dobrego przynieść może to biedne życie ludzkie....

Łączę oddany sługa

[illegible]

Kraków, d. 8 Czerwca 1911

Wielce Szanowny i Czcigodny Panie Kolego,

Proszę najmocniej o wybaczenie, że na obydwa listy Czcigodnego Pana dotychczas jeszcze nie odpisałem. Chęci były, proszę wierzyć, nie było możności: wysyłałem żonę do Wiednia z przeróżnemi przekoczemi, miałem też i inne jeszcze troski rodzinne, wyjazd w okolice Krakowa, ażeby rodzinie swej zgotować jakie takie „letnisko" chociażby na kilka tygodni itp., a wtedy, kiedy prędzej dopadłbym chwili wolniejszej, wyjechał Czcigodny Pan Kolega do Warszawy... Więc oto co mogę przytoczyć na swe usprawiedliwienie!

P. Zygm. Mysłakowski był u mnie znowu wczoraj i oświadczył, że cofa na razie swą pracę o Kapucynie O. Walerjanie Magni'm, i że ją chciałby przedstawić dopiero na lipcowem posiedzeniu Wydz. mat.-przyrodn. Akademii. Powodem tego była okoliczność, że p. Mysł. poszedłszy za moją radą (którą, co prawda, na słowach

/.

tylko, a raczej na „chybił-trafił" nie dodam), udał się do biblioteki tutejszych XX. Kapucynów i tam, ku swojemu, a potrosze i mojemu zdziwieniu znalazł nowe, zupełnie dotąd nieznane wiadomości, odnoszące do życia i naukowej działalności owej ciekawej osobistości (ub. Magni około r. 1643 lub 1644 przebywał także w Krakowie, jak to skądinąd było mi wiadomem, i na tej to drobnej poszlace oparłem swe przypuszczenie, że „może" i u tut. Kapucynów coś do niego się znajdzie). Bibliotekę tego Konwentu znałem cokolwiek już dawniej, kiedy to jej stróżem był przezacny ś.p. O. Wacław Kapucyn (Nowakowski, uczony niegdyś dyrektor biblioteki Świdzińskich). Ponadto znalazły się jeszcze jakieś listy Magniego (w bibliotece Ossolińskich we Lwowie) na wpół polityczne, na wpół naukowe, a wreszcie ważne wiadomości o nim (nie wyzyskane jeszcze przez pana Myst.) w dziełach Blażeja Paskala, świeżutko wydanych w komplecie, jakiego nie dawały edycye wcześniejsze ... Wszystko to razem wzięte, wzbrania po prostu występować już obecnie z publikacyą pracy, bądź co bądź jeszcze niedojrzałej, praca ta zyska niezmiernie i na wartości

i na pełni przedstawienia, jeżeli młody — a zdolny — autor wyzyska należycie dość liczne jeszcze źródła historyczne, które więc proszę się o ich uwzględnienie. Jeżeli, jak sądzę, p. Mysł. będzie gotów z tą rzeczą gdzieś najpóźniej w ostatnim tygodniu Czerwca, natedy zdam chętnie o niej sprawę na lipcowem posiedzeniu naszego Wydziału, które odbędzie się zapewne w poniedziałek d. 3 lipca b.r.

A teraz jeszcze jedna sprawa. Jeżeli to nie zapóźno, to prosiłbym o łaskawe umieszczenie na porządku dziennym najbliższego posiedzenia naszego Wydziału (d. 12. b.m.) także i mojej pracy p.t.: Aforyzmy z teoryi podstawień. — Jest to rzecz czysto matematyczna, pomyślana i na brulionach spisana przed 16-tu (±) laty, kiedy to u mnie historyczne zbierania z „zabawami" wyłącznie matematycznemi szły jeszcze równolegle. Ale że to „ars longa, vita humana brevis", więc trudno mi oddawać się nadziei, że potrafiłbym do tego w życiu mem raz jeszcze powrócić. Niechaj więc to co jest, a może nie bez wartości, idzie na oczy ludzkie, lubo sam dobrze czuję że jest nieco luźne i afory-

./.

wytyczne. Gdyby porządek dzienny najbliższego posiedzenia był już odbity, a może i rozesłany, to prosiłbym uprzejmie o umieszczenie tej rzeczy na porządku dziennym posiedzenia bieżącego.

Wyrazy czci i serdeczne pozdrowienia zasyła Wielce Szanownemu Panu Koledze

szczerze Mu oddany i zawsze pamiętny Jego dla mnie dobroci

Ludwik Birkenmajer

286

Kraków d. 15 Kwietnia 1912 r.

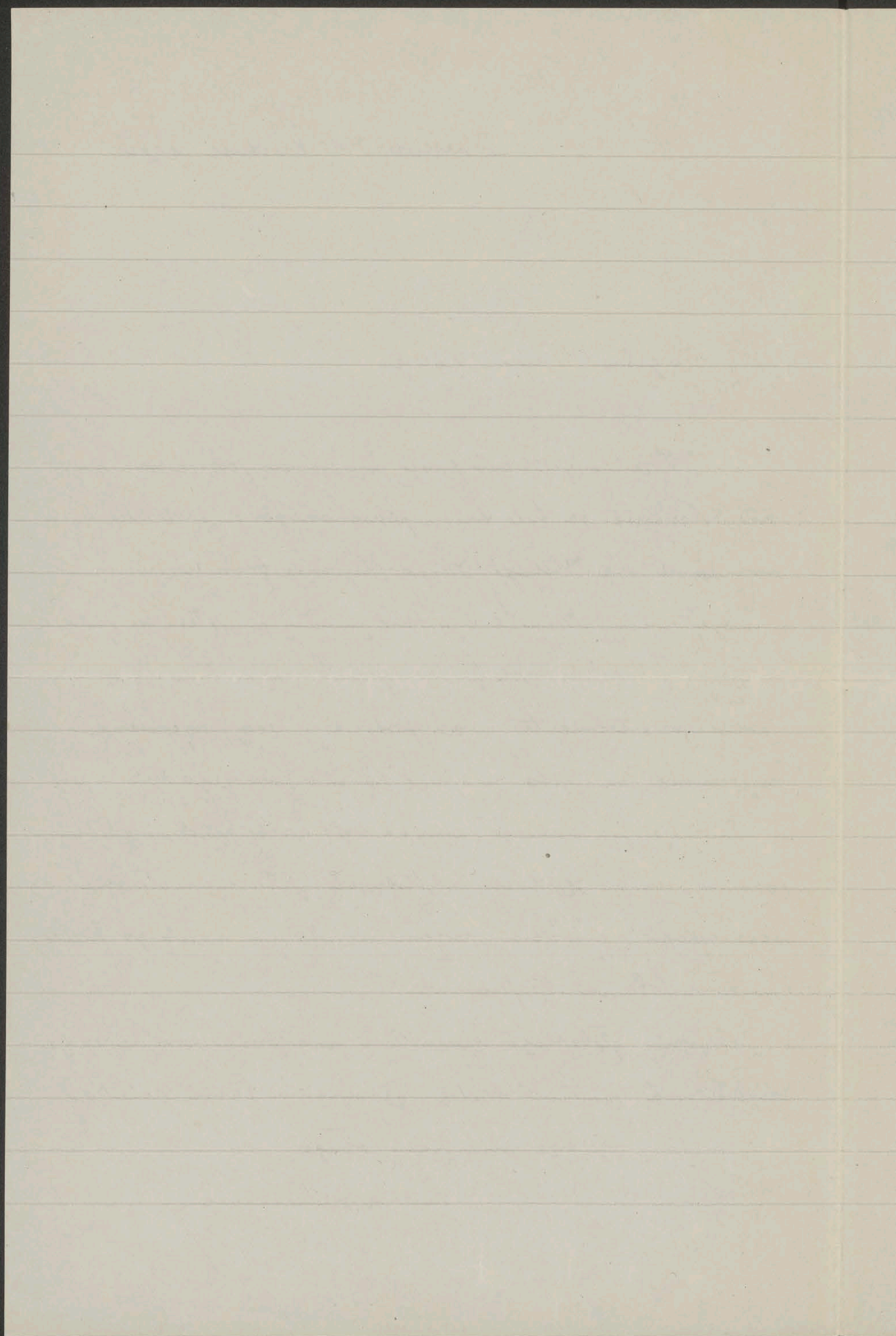
Czcigodny Panie Kolego,

Przedewszystkiem proszę przyjąć raz jeszcze najlepsze podziękowanie za tyle trudu poświęconego przez Wielce Szanownego Pana Kolegę dla poratowania francuszczyzny w mojej pracy. Niemal wszystkie zmiany przyjąłem bez żadnych zastrzeżeń; w kilku zaledwie miejscach pozwoliłem sobie od czerwonego atramentu nieco odstąpić. Rzecz, przepisana przeze mnie „na czysto" znajduje się od wczorajszego dnia u prof. Dra Tadeusza Grabowskiego, który na moją prośbę podjął się chętnie ponownej rewizji językowej i stylistycznej. Jutro mam otrzymać od niego rękopis z powrotem, poczem niezwłocznie prześlę go Wielce Szanownemu Panu Profesorowi.

Wyrazy głębokiego szacunku i poważania, oraz najlepsze pozdrowienia zasyłam Wielce Szanownemu Panu Koledze

szczerze obowiązany sługa

Ludwik Birkenmajer

288

Kraków 24 Kwietnia 1912 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Wiadomość, jaką otrzymałem onegdaj od prof. Rostagno z Florencyi sprawiła, że nota na str. 6-tej mej pracy (Ce n'est qu'après avoir ....) straciła znaczenie, okazało się bowiem nieoczekiwanie, że manuskrypt florencki sygnowany Ashburnham 214 (146) zawiera rzecz dla nas o wiele ciekawszą, aniżeli to po wzmiance u p. Houzeau mogłem był zrazu przypuszczać. Wobec tego skreśliłem całą ową na str. 6-tej notę.

Nie mogąc jednak odmówić sobie uzupełnienia pracy mej szczegółem kulturalnym tak, bądź co bądź ciekawym, jak owa naukowa szermierka, podobno dość „impetyczna" („...disputationes .... cūm tumultū ...?? !) dwóch Polaków z jednym Hiszpanem, i to wszystko w Bolonii 1470 roku zredagowałem rodzaj dodatku („Appendix"), który najstosowniej byłoby może umieścić po notach,

./.

na samym końcu rozprawy. O takim dodatku mówiliśmy przedwczoraj: miałem go, stosownie do upoważnienia Szanownego Pana Kolegi, zredagować wprost po polsku, a uprzejmości Czcigodnego Pana pozostawić (co przyjąłem z prawdziwą wdzięcznością) przekład jego na język francuski. Muszę jednak wyznać, że w tej chwili mam silne skrupuły i niemałe zakłopotanie. Była, o ile pamiętam, mowa, że tego dodatku ma być coś 3 lub 4 tylko zdania: a tu, lubo starałem się być jak najzwięźlejszym, zrobiły się tego Appendixu aż 4 stronice. Gdzieżbym ja śmiał i miał sumienie obarczać Szanownego Pana Kolegę takim nowym „sprawunkiem"?!... Prawda że w owych czterech stronicach jest blizko $\frac{1}{3}$ część cytatów łacińskich i niełacińskich, ale i tak zawsze sporo jeszcze pozostałoby do przetłomaczenia.

Może więc pozwoliłby Czcigodny Pan Kolega, ażebym postarał się dziś jutro skleić z tego jakieś tłómaczenie francuskie, które wprawdzie, jak przewiduję to, byłoby nieszczególne, które jednak mogłoby ułatwiło (?) chociażby cokolwiek, ostateczne skonstruowanie tego dodatku w języku francuskim. Rzecz wyobrażam

robię umieszczoną na samym końcu rękopisu, wobec czego nie zachodziłaby konieczność nadzwyczajnego pośpiechu z ową tradukcyą francuską.

Proszę uprzejmie o kilka słów łaskawej odpowiedzi w tej mierze, łączę wyrazy czci oraz najlepsze pozdrowienia

Wielce Szanownego Pana Kolegi

szczerze obowiązany sługa

Ludwik Birkenmajer

NB, dla pana zecera

NB. Tutaj przyjdzie tekst łaciński (mający w rękopisie swoją własną paginację) ~~wraz z podobizną pisma (facsimile) p. Klinę, chyba że miałaby być dla tej podobizny osobna tablica.~~

Pomiędzy tekstem francuskim, a łacińskim:

Ad sapientissimos viros Astrologos Bononiae ....

itd., proszę pozostawić kilkuwierszowy odstęp.

(*) Ce n'est qu'après avoir achevé la rédaction de ce mémoire que l'auteur a eu de l'existence ~~connaissance~~ d'une autre copie ancienne, à ce qu'il paraît, de ce même traité. Dans la Bibliographie Générale de l'Astronomie de MM. Houzeau et Lancaster, T. I, Bruxelles 1887, pag. 527, col. 2, N° 1842, on trouve la notice suivante: „Bartholomaeus de Valencia. De dierum equationibus. — MS. à la Bibliothèque mediceo-laurentiana de Florence (fond Ashburnham). Composé en 1467." Les titres de ces deux traités sont presque identiques; mais comme les dates de leur rédaction ne s'accordent pas exactement (1467 et 1471), il ne serait pas impossible que l'on ait ~~aurait~~ ici affaire à deux expositions différentes du même sujet.

Appendix.

Już podczas druku niniejszej pracy zwrócił profesor Dr Enrico Rostagno, konserwator rękopisów biblioteki medicео-lau„renziana w Florencyi, listownie moją uwagę na pewien dawny zabytek, będący w najbliższym związku z przedmiotem tej naszej pracy. Jest to rękopis sygnowany pierwotnie: Ashburnham 214 (146), papierowy 21×15 cm, liczący kart 35, powstały w drugiej połowie XV-go stulecia (w latach 1467–1470), należący niegdyś do „Collezione Gianfilippi", nabyty następnie przez słynnego zbieracza lorda Ashburnham, a obecnie, wraz z innymi tej samej prowenieneyi rękopisami, przechowywany we wspomnianej powyżej bibliotece florenckiej. Według katalogu pana Cesare Paoli rękopis ten (opatrzony obecnie świeżą sygnaturą: N° 140) zawiera trzy różne, treścią jednak powinowate pisemka astronomiczne, wzgl. astrologiczne. Z pośród nich, znajdujące się na II-giem miejscu (fol. 13–20) tak jest opisane w katalogu:

„II. Raciones magistri Zabesie Poloni contra posiciones falsas magistri BARTOLOMEI DE VALENCIA de dierum equacionibus et eorum caúsis". Po tym nadgłówku właściwy tekst rozpoczyna się zdaniem:

„Et licet iam cūm Magistro Bartolomeo de Valencia de positionibus suis super equacione dierum disputatio habita sit verum cūm tumultu .....",

urywa się (fol. 20) na wyrazach:

„et quis verus modus procedendi in hiis post disputationes ostendetur"

i sprawia wrażenie (tak pisze mi p. Rostagno) jak gdyby brakowało mu właściwego zakończenia.

Przytoczona tu część mała tekstu wystarcza, ażeby zdradzić nam nazwisko jednego z pośród owych: „viri sapientissimi Astrologi Bononiae" niewymienionych po nazwisku na wstępie polemicznego pisemka naszego Bartłomieja. Był nim najoczywiściej wspomniany w powyższym urywku: „magister (de) Zalesie Polonūs".

Ktoby to był, ten widocznie nasz ziomek i coby porabiał on wówczas w Bolonii? na te pytania trudno na razie dać odpowiedź stanowczą. Jeżeli jednak zważymy, że po źródłach do historji nauki polskiej i kultury znajdujemy o te czasy tylko jednego Zalesianina, który i bawił zagranicą i osiągnął różne stopnie naukowe itd., słowem, który wybił się ponad zwykłą miernotę, a mianowicie niejakiego Jakóba de Zalesie, niegdyś wychowanica Uniwersytetu Krakowskiego (zapisany

bachélier
w r. 1454, bakałarzem 1456, mag. art. 1462, Cf. Album Studios. I, p. 138. – Liber promot., p. 48 et 56), a następnie doktora medycyny (krótko przed r. 1472, cf. Codex dipl. Univers. Cracov. III, p. 13), jeżeli dalej i to jeszcze uwzględnimy, że w XV-tem stuleciu Uniwersytet Krakowski nie nadawał jeszcze stopnia doktora medycyny, ale że doktoraty te rodacy nasi przywozili do ojczyzny stale z Padwy albo z Bolonii, to bardzo bliskim będzie domysł utożsamiający owego adwersarza Berpowego („magister de Zalesie Polonus") z tym to Jakóbem. Silne poparcie tej hypotezy znajduję w okoliczności, że w bolońskich Rotuli, bezpośrednio przed wspomnianym wyżej „Joannes de Bossis Polonus", występuje jako lektor niejaki „magister Jacobus de Polonia", wykładający nauki matematyczne i astronomię (Dallari, l.c., p.) w r. 1469–1470, z pewnością nie różny od Jakóba z Zalesia, skoro zarówno czasy, jak i pozostałe okoliczności wybornie z tem się zgadzają. Możemy więc przyjąć jako rzecz bardzo prawdopodobną, że w sporze naukowym, i to [skreślone] gorącym („cum tumultu") z uczonym astronomem hiszpańskim, Bartłomiejem Berp z Walencyi, brali udział także wymienieni (co dopiero) dwaj nasi rodacy.

NB. a linea

Wiadomość o zachowanym szczęśliwie w Florencyi traktaciku mag. Jakóba z Zalesia doszła nas ./.

niestety, już zapóźno, ażeby z niej jeszcze w niniejszej pracy stosowny uczynić użytek. Sądząc z tego co dotychczas o dziełku tem wiemy, zasługiwałoby ono na bliższe zbadanie i ewent. wydanie go drukiem, może razem ze wspomnianem powyżej (zob. koniec noty 1-szej) ciekawem pisemkiem „Joannis de Bossis Poloni”, o wielkiej komecie roku 1472.

Dodam nakoniec, że ten sam rękopis florencki wspomniany jest także w Bibliographie générale de l'Astronomie de MM. Houzeau et Lancaster, T. I, Bruxelles 1887, p. 527, col. 2, № 1842, atoli pod fatalnym tytułem: „Bartholomeus de Valencia. De dierum equatiomibus. — MS. à la Bibliothèque mediceo-laurentiana de Florence (fond Ashburnham). Composé en 1467”. Wydawcy tej bibliografii nie podają wprawdzie sygnatury tego rękopisu, wszelako z uwagi, że katalog pana Cesare Paoli nie zna żadnego innego rękopisu kolekcyi Ashburnham w którymby wymieniane było nazwisko Bartłomieja z Walencyi, niepodobna wątpić, że wzmianka panów Houzeau i Lancaster może się odnosić tylko do wymienionego powyżej przez nas rękopisu Ashburnh. 214 (146). Pomyłka wydawców polega na tem, że Bartłomiejowi z Walencyi przypisali oni autorstwo pisemka skomponowanego przez mag. Jakóba z Zalesia, a skierowanego właśnie przeciwko Bartłomiejowi. Natomiast pisemko tego ostatniego, datowane z Bolonii w grudniu 1470 r., które obecnie wydajemy, pozostało autorom Bibliografii astronomicznej nieznanem.

—— . ——

M. le Profr Enrico Rostagno, conservateur de manuscrits à la Bibliothèque Mediceo-Laurenziana de Florence, ~~m~~ a eu la courtoisie d'attirer mon attention sur un (pièce notable) ~~manuscrit~~ dont le contenu est intimement (intéresse) lié au sujet du (Mémoire précédent). ~~Mais un~~ Ce ~~manuscrit~~ Il est signé Ashburnham 214 (146), sur papier (21 x 15 centimètres), et ~~il~~ compte 35 feuilles. ~~et~~ Son origine remonte à la seconde partie du XV-me siècle ; elle peut être placée entre 1467 et 1470. ~~On tient pour certain que~~ (ce manuscrit) ~~qui a~~ Ayant appartenu à la Collezione Gianfilippi (ce ms) a été acquis par Lord Ashburnham ; ~~et~~ ~~il est~~ présentement il fait partie de la coll. des ms. de la Bibl. ~~de Flor. à laquelle plus haut ;~~ que je viens de nommer. ~~et~~

Ce ms qui faisait partie p. 37

— p. 13

provient du fonds p. 15

296

Kraków 29. IV. 1912, wieczór

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Nie wiem doprawdy, jak mam podziękować Sz. Szanownemu Panu Koledze za tyle trudu znowu podjętego około zewnętrznej strony mej pracy... Przekład francuski znajduję wybornym i szczerze zań jestem wdzięczny!...

Kilka drobiazgów proponowałbym jednak cokolwiek zmienić; miejsca te na str. 1, 2 i 3 odznaczyłem gwiazdkami * na marginesach.

Str. 1 u dołu. Możeby wystarczyło D'après le Catalogue des MSS. publié itd.

Str. 2, wiersz 1, zamiast intéressent, możeby dać concernent?

Tamże, wiersz 2, zam. à proprement parler możeby dać inny
w wyraz wzgl. wyrazy, gdyż z pośród trzech omawianych traktacików, faktycznie tylko jeden jest astrologiczny, a dwa inne (z nich właściwie II-gi, nas

./.

tutaj obchodzący) ściśle astronomiczne. Skutkiem tego wyraz troisième (tamże, wiersz 4-ty) należałoby zmienić na deuxième.

tamże (tj. str. 2) u dołu, co do wyrazów vraiblement écourtée. Myśl tutaj jest ta, że, według zdania prof. Rostagno, tekst pisemka jest (przez kopistę) urwany przed rzeczywistem jego zakończeniem: możeby więc dać np. évidemment rompu lub coś podobnego?.... wreszcie

str. 3 (w połowie stronicy) admis en 1454 à l'Université. Chciałem wyrazić, że wpisał się do Krakowsk. Uniwersytetu. Czyby więc nie użyć czasownika s'inscrire?, albo - ryzykuję - wyrazu s'intituler, którego wszystkie uniwersytety średniowieczne używały na oznaczanie tego, co my dzisiaj nazywamy „zapisaniem się" do Uniwersytetu, na Uniwersytet: „scholaris intitulatus", był to student po imatrykulacyi.

Zresztą pozostawiam to wszystko światłemu uznaniu wielce Szanownego Pana Kolegi i z góry już na wszystko się zgadzam, a raz jeszcze dziękując za tyle przysługi mi wyświadczonej, łączę wyrazy głębokiego uszanowania i najlepsze pozdrowienia

L. Birkenmajer

PS. Jeszcze dwie drobne zmiany wydają mi się pożądane. Najpierw

str. 4, wiersz 3-5 <u>Ce nom précède</u> etc. Myśl moja tu była ta, że <u>Rotul</u> (tj. spis wykładów) z r. 1469/70 w którym figuruje Jacobus de Polonia jest <u>bezpośrednim poprzednikiem</u> Rotulu z r. 1470/71 w którym wymieniony jest Joannes de Bossis Polonus, a obawiam się, czy z dotychczasowej stylizacyi czytelnik nie wyciągnąłby może wniosku, niezgodnego z prawdą, jakoby w <u>tym samym</u> Rotule obydwa nazwiska się znajdowały.

str. 4 ostatni wiersz tekstu. Po wyrazie <u>question</u> proponuję wtrącić zdanie (może po średniku):

„; rzeczywiście, <u>Katalog</u> fond kollekcyi Ashburnham nie wykazuje innego rękopisu w którymby nazwisko Bartłomieja z Walencyi było wymienione".

Taki dodatek wydaje mi się koniecznym dla uzasadnienia wyrazów <u>cela n'est pas douteux</u> w poprzedzającym wierszu.

Dans les Rotuli de Bologne, on lit le nom d'un „magister Jacobus de Polonia" qui professait à l'Université les Mathématiques et l'Astronomie [1] en 1469 et 1470. Ce nom précède immédiatement celui de „Joannes de Bossis Polonus" dont il a été question plus haut.

Ainsi donc il est croyable que les deux savants polonais dont les noms nous ont été conservés, ont pris part à la violente discussion („cum tumultu") laquelle se trouva provoquée, à Bologne, par l'astronome espagnol.

Dans la „Bibliographie Générale de l'Astronomie" par MM. Houzeau et Lancaster, Tome I, Bruxelles 1887, on trouve, à la page 527, col. 2, No 1842, la mention suivante : „Bartholomeus de Valencia. De dierum equationibus. — MS. à la Bibliothèque medicco-laurentiana de Florence (fonds Ashburnham). Composé en 1467." Cette notice, cela n'est pas douteux, se rapporte au manuscrit Ashburnh. 214 (146) dont il vient d'être question. MM. Hou-

1) Dallari, l.c., pag. 81 col. 1: „Ad Mathematicam de sero. D. Mag. Jacobus de Polonia". Ce Rotulus a la date 7 Octobris 1469. — Serafino Mazzetti, Repertorio di tutti i professori antichi, e moderni della famosa Università di Bologna, Ω Bologna 1848, p. 150, col. 1, no 1485: „Giacomo da Polonia. Fù lettore di Matematica, ed Astronomia nel 1469–1470."

Ainsi

Zean et Lancaster ont été induits en erreur. Ils attribuent à Barthélemy l'écrit même qui, composé par Jacques de Zalesie, se dirigeait précisément contre l'astronome de Valence. Quant à l'opuscule de Barthélemy (datant du mois de décembre 1470) que nous publions aujourd'hui, il paraît avoir échappé entièrement à l'attention des auteurs de la Bibliographie.

Kraków, ul. Podzamcze 22

d. 6/3 1913 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Wczoraj i dziś przeglądnąłem (niektóre już powtórnie) prace C.O. Meyera, Matthiessena (I, II, III), Darwina G. H. (I, II, III), Poincarégo (I, II, III), Tisseranda, Jacobiego, Liouville'a, Vaughana, jakie tylko zdołałem znaleźć w tut. trzech bibliotekach i Akademii Um., Jagellońsk. i Obserwatoryum astr., a które z moją pracą w jakimkolwiek pozostają związku.

Objętość wstępu historycznego mej pracy musi doznać skutkiem tego pewnego powiększenia. Dlatego to uprzejmie proszę Wielce Szanownego Pana Kolegę o łaskawy zwrot (może przez służącego Akademii) rękopisu. Głównej myśli, tworzącej istotę mojej pracy, nie znalazłem, także i teraz, u <u>żadnego</u> z moich poprzedników; Podziałało to uspakajająco na moje sumienie autorskie.

Prosiłbym bardzo Wielce Szanownego Pana Kolegę o łaskawe zwolnienie mię z przyrzeczenia, jakobym już w przeciągu tygodnia

-/.

miał dostarczyć niemieckiego tekstu do Bulletynu. Wobec tego że w najbliższych dniach przeróbka tekstu polskiego zaprzątnie całą moją uwagę, nie mógłbym dotrzymać obietnicy, a nie chciałbym żadną miarą, moją winą przedłużać opóźnienia się wyjścia Bulletynu z pod prasy. Możeby więc było najlepiej, gdyby tekst niemiecki ukazał się dopiero w następnym zeszycie Bulletynu.[2]

Dziękując raz jeszcze jak najserdeczniej Wielce Szanownemu Panu Koledze za łaskawie udzielone mi Jego rady i wskazówki, łączę wyrazy głębokiego szacunku i poważania, oraz najlepsze pozdrowienia

Sługa oddany

Ludwik Birkenmajer

[illegible] listu do Bibliotek[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Dziękuję raz jeszcze [illegible]

Panu [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

302

W Krakowie d. 20 marca 1913 r.

Czcigodny Panie Kolego,

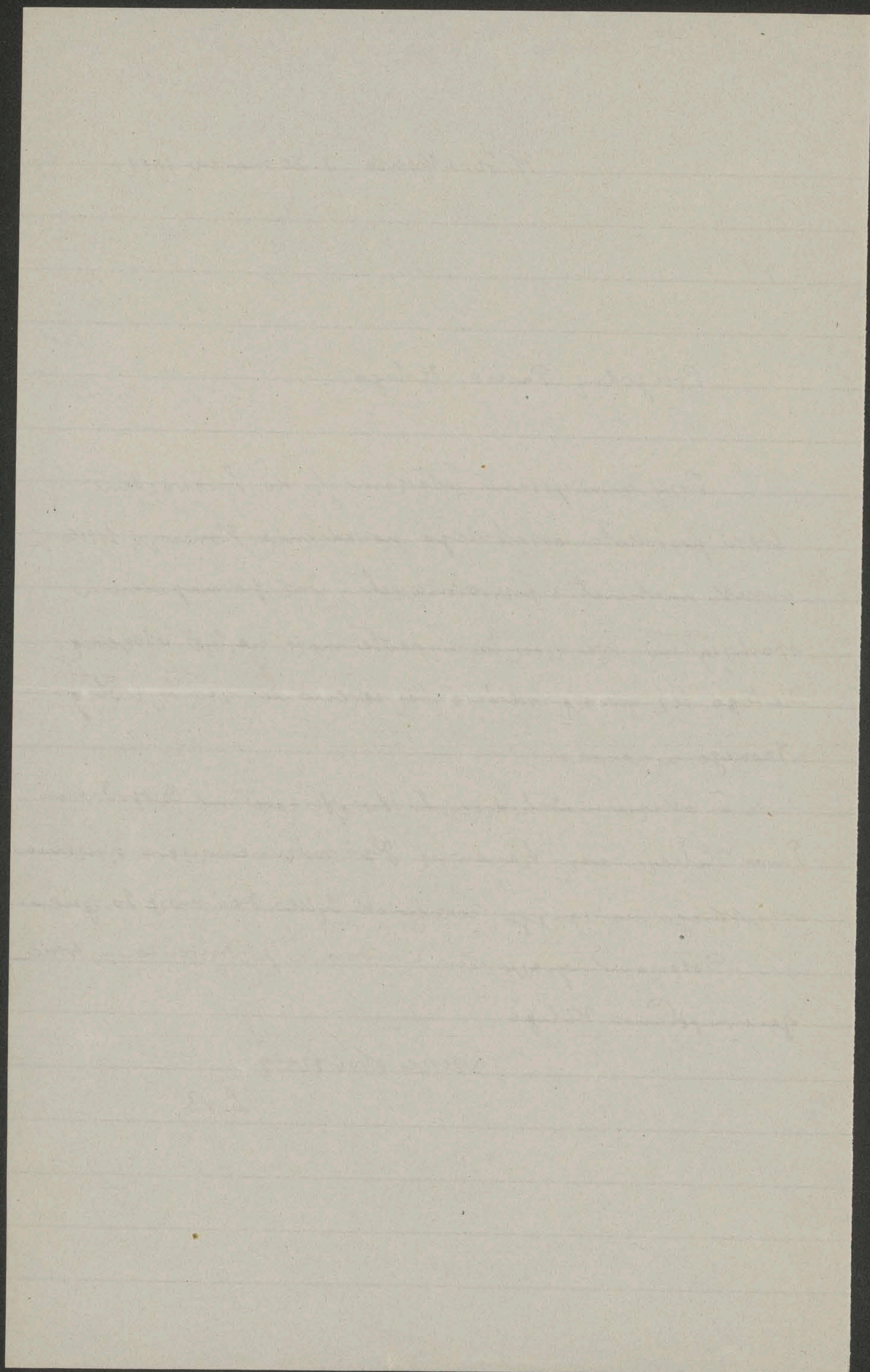
Przy niniejszem załączam ./. do Sprawozdań treść protokołu ostatniego posiedzenia Komisyi historyi nauk matemat. i przyrodniczych. Już po napisaniu spostrzegłem, że rzecz ta wypadła może nazbyt obszerną. Dlatego też proszę skrócić bez ceremonii rzecz tę według własnego uznania.

Z okazyi nadchodzących Świąt zasyłam Czcigodnemu Panu Koledze oraz Szanownej Jego rodzinie szczere życzenia wszystkiego najlepszego, cokolwiek tylko dać może to życie.

Dołączam wyrazy czci i serdeczne pozdrowienia, wielce Szanownego Pana Kolegi

szczerze obowiązany

L. Bi

303

Kraków 26/4 1913 r.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Proszę bardzo W. Szanownego Pana Kolegę o jeszcze trochę cierpliwości ze mną, zanim rękopis nadeślę. Mało co bowiem nad jego przeróbką zdziałać zdołałem zajęty w ostatnich kilku tygodniach przygotowaniem wykładów na rozpoczęte co tylko półrocze, oraz dalszemi Kwerendami co do owej pierwszej w Polsce lunety, które – wyznaję to – dość podniecająco na mnie podziałały.

O żadnych innych jak tylko dobrych, najlepszych, u mnie reminiscencyach nie może być i mowy: oco nawzajem bardzo upraszając, łączę wyrazy głębokiej czci i niezmiennej przyjaźni

szczerze oddany sługa

[illegible]

304

Kraków 27 czerwca 1913, sobota

Wielce Szanowny Panie Kolego,

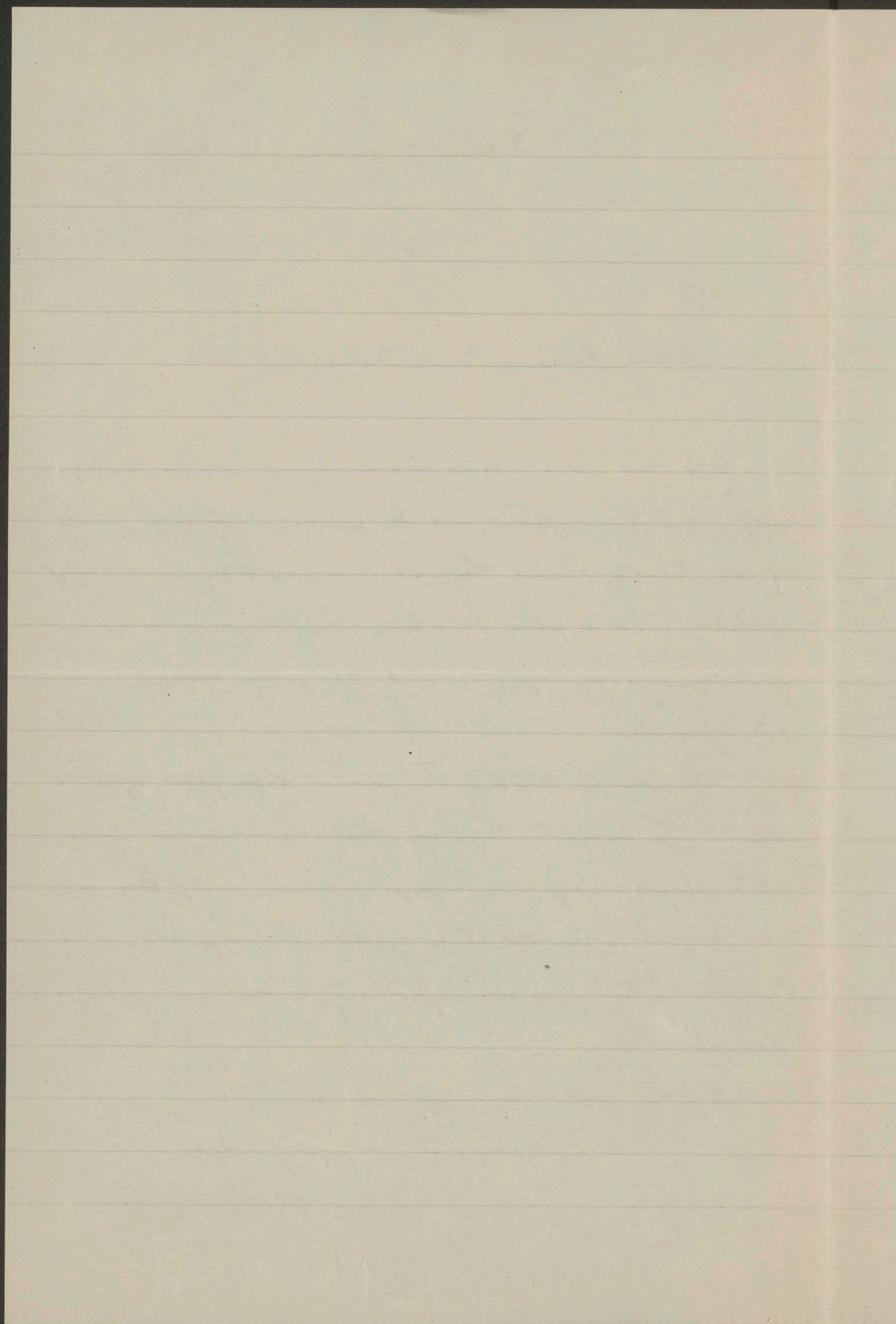
Dziś rano dowiedziałem się o wczorajszej uchwale Kollegium prof., a także czytałem, nie bez wzruszenia, obszerny Pański referat, tchnący wielką dla mnie życzliwością i oczywiście nazbyt pochlebny. Za wszystkie fazy tej wielkiej przysługi świeżo mi wyświadczonej proszę przyjąć odemnie raz jeszcze najlepsze, serdeczne podziękowanie!

Uczyniłem się Pańskim dłużnikiem i pragnę gorąco, ażeby danem mi było kiedy ten dług mój choć w części umorzyć. Dzisiaj jest to potrzebą mojego serca wyrazić życzenie, ażeby Bóg wszelakiem dobrem hojnie odpłacił to wszystko obydwojgu Wkanownemu Państwu na tem, co macie najdroższego w tem życiu, na dzieciach Waszych!

Wyrazy czci i wdzięczności zasyła

szczerze obowiązany przyjaciel i sługa

Ludwik Birkenmajer

306

d. 6/10 1913

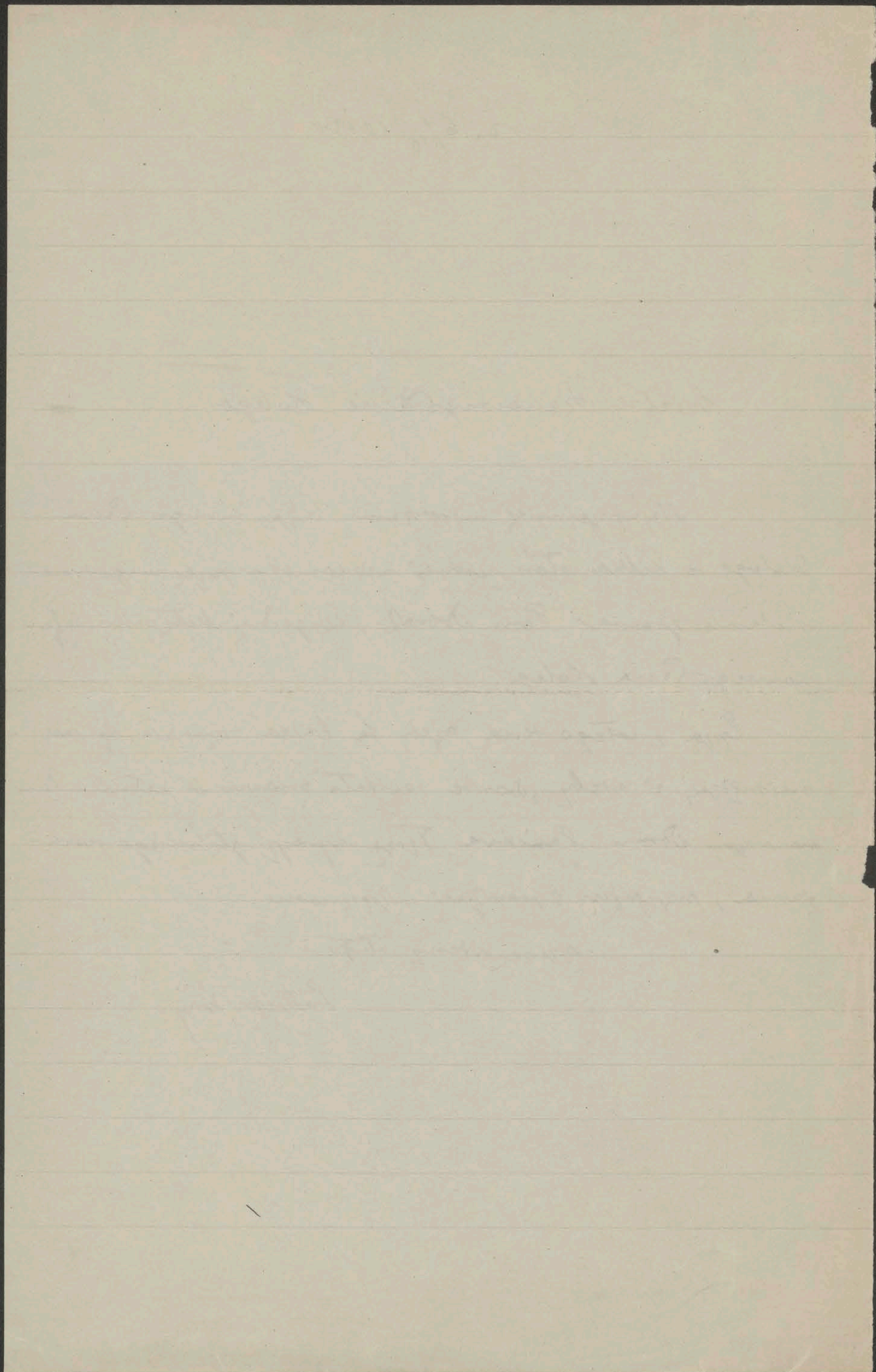
Wielce Szanowny Panie Kolego,

Najuprzejmiej upraszam Szanownego Pana Kolegę o kilka słów ustnej wiadomości przez mego syna o stanie zdrowia Pani Dobrosz., czcigodnej Małżonki Szanownego Pana Kolegi.

Życzę z całego serca, ażeby ta troska rozwiała się jak najprędzej i ażeby zdrowie zawitało znowu w pełni w Szanownym Domu Państwa. Łączę wyrazy głębokiego poważania, przyjaźni i prawdziwej wdzięczności

szczerze oddany sługa

Ludwik [illegible]

307

czwartek 12/3 1914, wieczór.

Wielce Szanowny Panie Kolego,

Zwracam rękopis oraz korektę pracy p. Jana Grabowskiego. Przepatrzyłem całość raz jeszcze i poprawiłem – jak się dało to bez zaglądnięcia w oryg. tekst Herbesta – łacińskie frazy przytaczane przez autora rozprawy. Gdzieniegdzie pozwoliłem sobie także w polski tekst nieco zmienić, to i temto ołówkiem. Na str. 412, wiersz 10 (cząst.) (urywek z Herberta, jaki autor przytacza („In classe grammatices ...") jest niezawodnie skopiowany niewiernie: sens uratować może jedynie zmiana ultimae na ultima, jakkolwiek i wówczas środkowa część zdania („media Additione et Subtractione addenda est") pozostaje niejasną. Jużto autor nie tęgim jest łacinnikiem: widać to z różnych miejsc rozprawki. Nie znał też skróceń, jakich w XVI. jeszcze wieku nowo-łacinnicy używali w pokaźnej mnogości. Taki bowiem błąd jak znaj-

-/.

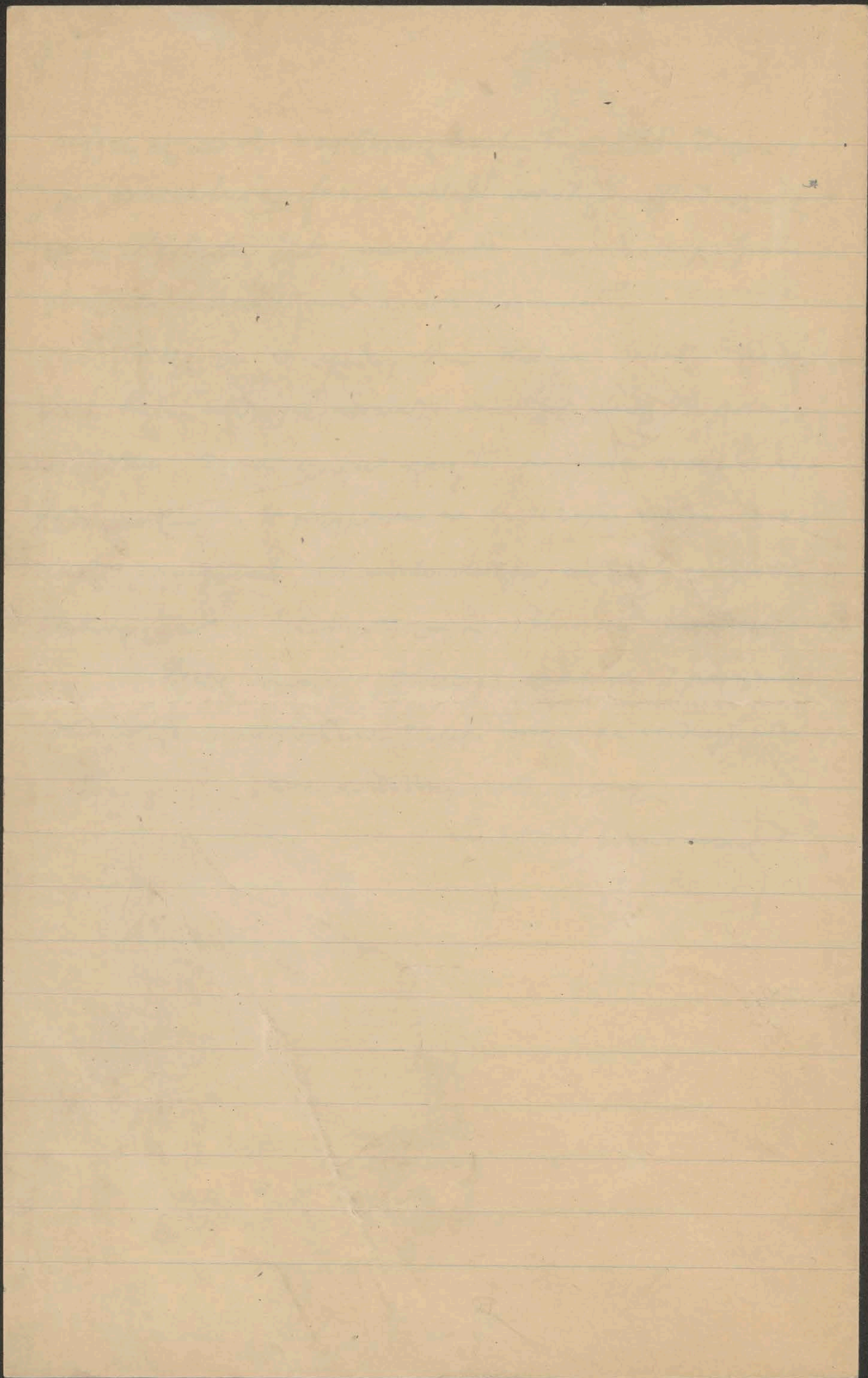
dotyczące się na str. 409 (wiersz tekstu 3-ci od dołu licząc): „qui mercatura facere velit” świadczy najwidoczniej, że u Herberta jest „mercaturā”, że jednak p. Grab. znaczenia kreseczki nad a nie zrozumiał.

Widzę że Czcigodny Pan Kolega zadał sobie wiele trudu nad przyprowadzeniem tej pracy do jakiegoś porządku, dzięki czemu rzecz ta przybrała wreszcie wygląd „możliwy”. W przypisku na str. 402-giej miałem wielką ochotę „wyrugować” Chmielowskiego; cóż mi to za źródło historyczne w beletrystycznym „Bluszczu” pomieszczone?

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i poważania dla Szanownego Pana Kolegi oraz wiele serdeczności

szczerze oddany i obowiązany

Ludwik Birkenmajer

d. 18/7 1914

309

Österreich

Galizien

Wyrazy czci, oraz najlepsze pozdrowienia zasyłam WWn. Państwu stąd, w drodze do innych znów, tak licznych tu naokoło ognisk kulturalnych

szczerze oddany przyjaciel
i sługa
Ludwik Birkenmajer

W. H. D. 9976

Jaśnie Wielmożni Państwo

Władysławowie Natansonowie

Kraków

ul. Studencka 3

über Wien

MÜNCHEN Kgl. Universität

310

sobota 7. 7. 1917

Wielce Szanowny Panie
Kolego,

Z głębokiem wzruszeniem odczytałem, raz i drugi, tak serdeczny list Kochanego Pana. Może łatwiej ustnie przyjdzie mi wkrótce wypowiedzieć uczucie mojej wdzięczności, aniżelibym to zdołał w tej chwili uczynić pisemnie. Cóż zresztą dziś powiem? Te chyba prześlę gorące moje życzenia, ażeby najcenniejsze z dóbr doczesnych, zdrowie, stale gościło w zacnym domu Czcigodnych Państwa i aby Bóg dobroć Waszą nagrodził na tem,

./.

co jest dla Was najdroższe w tem życiu,
na dziatkach Waszych!

Dane i daty potrzebne do Urgensu załączam. Gdyby jeszcze jakiś szczegół był potrzebny, dostarczyłbym go zaraz. Przepraszam za jednodniową zwłokę w odpowiedzi; od kilku dni jestem jednak niezdrów (przypuszczalnie influenza z miernem podwyższeniem temperatury), a dziś piszę to w łóżku.

Raz jeszcze zasyłam gorące podziękowanie Wielce Szanownemu Panu Koledze, a przytem łączę wyrazy czci mojej i wdzięczności

Wszanownego Pana Kolegi

szczerze obowiązany

Ludwik Birkenmajer

312

Serdeczne życzenia wszystkiego najlepszego z okazji dnia Imienin zasyła Wielce Szanownemu Panu Profesorowi i Koledze

szczerze oddany i obowiązany

Ludwik Birkenmajer

d. 27 Czerwca 1918 r.

313

Najlepsze pozdrowienie zasełam stąd Wielce Szanownemu Panu Koledze. Siedzę tu już tydzień i to więcej pod powierzchnią ziemi, aniżeli ponad nią, zajęty pomiarami ilości g aparatem generała Sterneck'a. Dziś – piszę to wieczorem – wykonałem pomiar w głębokości 212 m., jutro instalacya aparatu do „horyzontu" o 90 m. głębszego.

Wyrazy czci dla obydwojga Czcigodnych Państwa łączy

oddany L. Birkenmajer

9318 Wydawn. sal. mal. polsk. Kraków 1918
Naśladownictwo zastrzeżone

Jaśnie Wielmożny Pan

Prof. Dr Władysław Natanson

profesor Uniwersytetu Jagiell.

Kraków

ulica Studencka 3

Bochnia — Ul. Kazimierza Wielkiego
Saliny, 29.7.1918

314

Kraków 8. 10. 1919

Czcigodny Panie Profesorze

i Kolego,

Świeżo otrzymałem z Warszawy nominacyę: jest ona zupełnie zgodna z propozycyami, jakie co do mnie uczynił był Wydział nasz i Dziekanat.

Pomny tego, że wniosek do Ministeryum w tej sprawie wyszedł był — wiosną b.r. — z inicyatywy Wielce Szanownego Pana Profesora i Kolegi, radbym dzisiaj

ponownie dać wyraz mojej głębokiej za to wdzięczności, zasyłając Mu raz jeszcze serdeczne podziękowanie za wszystkie Jego trudy tak życzliwie dla mnie w tej mierze podjęte.

Wyrazy czci oraz najlepsze pozdrowienia koleżeńskie łączy przytem

Wielce Szanownego Pana Profesora
i Kolegi

szczerze obowiązany

Ludwik Birkenmajer

316

Kraków, ul. Podzamcze 22
d. 12. XI. 1919

Wielce Szanowny Panie
i Kolego,

List otrzymałem i wyrażam Szanownemu Panu Koledze najserdeczniejsze podziękowanie za tyle życzliwości i za wszystkie trudy podejmowane dla mnie już oddawna, jakoteż świeżo – zanim uczynię to ustnie, przynajmniej piśmiennie.

Szczerze obowiązany i oddany

Ludwik Birkenmajer

317

d. 27 Czerwca 1921 r.

Ludwik Birkenmajer

zasyła Wielce Szanownemu Panu Koledze

serdeczne życzenia wszystkiego najlepszego

z okazyi dzisiejszego dnia Jego Imienin

318

d. 28. 9. 1922

Ludwik Birkenmajer

najserdeczniejsze życzenia z powodu zaszczytnego, a tak zasłużonego wyboru zasyła

319

Magnificencjo,

Z podziękowaniem Magnificencji imieniem Tow. „Bursistów" za przyznany temu Zakładowi zasiłek z ogólnych funduszów subwencji Minist. W. R. i O. P., oraz z prośbą o przyjęcie dołączonych tu %. okolicznościowych Drobiazgów.

Wyrazy czci i najlepsze pozdrowienia

Dołączam

L. Birkenmajer

d. 9 lipca 1923 r.

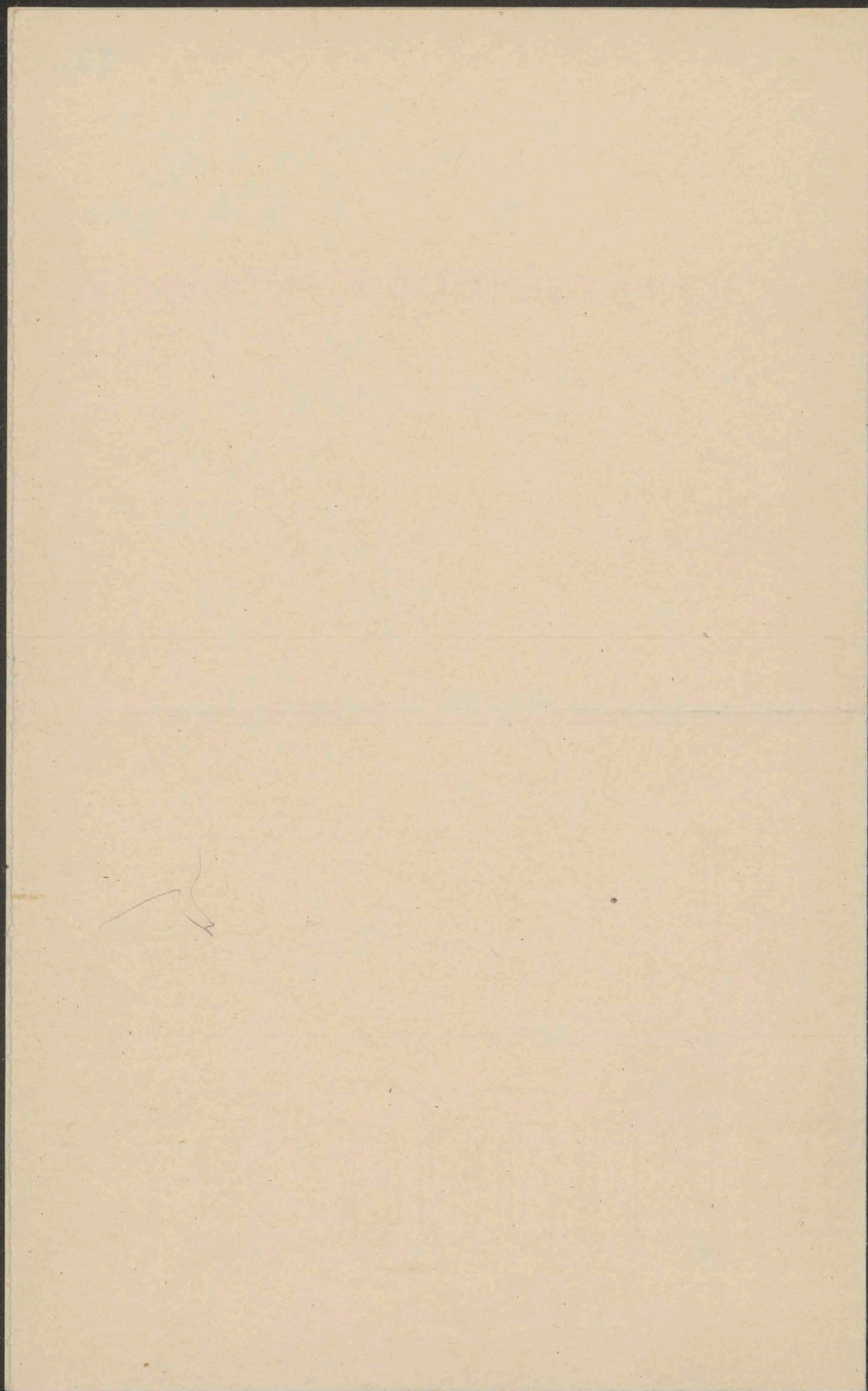
d. 4 Stycznia 1924 r.

Czcigodny Panie Rektorze,

Za łaskawie ofiarowaną mi śliczną książeczkę p.t. Oblicze natury zasyłam W. Szanownemu Panu najlepsze podziękowanie! Do niego dołączam, z okazji zmiany roku 1923/4, serdeczne życzenia wszystkiego dobrego dla całego Domu Czcigodnych Państwa, tudzież wyrazy czci i trwałej wdzięczności

oddany sługa

Ludwik Birkenmajer

Kraków 17. I. 1925 r.

Czcigodny Panie Profesorze,

Proszę przyjąć serdeczne podziękowanie za piękną książkę ofiarowaną mi łaskawie przez WSzanown. Pana Profesora, a świeżo przez Gebethnera mi nadesłaną. Bardzo żałuję że chwilowo nie mam czem się odwzajemnić za ten podarek i więc jednak na razie chęć starczy za uczynek!

Wyrazy czci i trwałej wdzięczności zasyła Czcigodnemu Panu Koledze

stary Jego przyjaciel i sługa

Ludwik Birkenmajer

324

9 Czerwca 1927 r.

Wielce Szanowny Panie Profesorze
i Kolego,

Zanim zdołam osobiście podziękować Szanownemu i Kochanemu Panu Koledze za świeżo doznane, z wdzięcznem sercem przezemnie odczute, dowody wielkiej Jego dla mnie życzliwości, pospieszam dziś uczynić to bodaj na piśmie, do czego dołączam serdeczne dzięki za ofiarowaną mi prześliczną książeczkę, wydaną przez Niego widocznie z okazji 200-tnej rocznicy śmierci wielkiego myśliciela angielskiego.

Wyrazy czci, przyjaźni i trwałej wdzięczności zasyła Wielce Szanownemu i Kochanemu Panu Koledze

szczerze obowiązany

Ludwik Birkenmajer

326

Serdeczne życzenia wszystkiego najlepszego
z okazji dnia Imienin zasyła Czcigodnemu i Ko-
chanemu Panu Koledze

szczerze oddany Mu
przyjaciel i sługa
Ludwik Birkenmajer

D. 27 czerwca 1927 r.

327

W Krakowie, d. 26 czerwca 1928 r.

Wielce Szanowny Panie Profesorze i Kolego,

W przeddzień Imienin Wielce Szanownego Pana Profesora zasyłam Mu serdeczne życzenia wszystkiego najlepszego, co tylko dać może to życie, a pamiętny wielu doznanych od Niego aktów życzliwości i przysług, łączę przytem wyrazy czci, przyjaźni i trwałej wdzięczności

Ludwik Birkenmajer

329

JWielmożny Panie Rektorze,

Nie jestem zdolną wyrazić słowami głęboką i szczerą wdzięczność, jaką stale żywi serce moje dla Tego, Którego ś.p. Mąż mój zwykł był nazywać Swoim Dobroczyńcą i względem Którego aż do zgonu przejęty był uczuciami najżyczliwszej i najoddańszej przyjaźni.... Wielekroć wyrywała się z ust Jego – przez cały szereg lat – gorąca prośba do Stwórcy, by raczył zlać najobfitsze błogosławieństwo Swoje na Czcigodnego Pana Rektora i wyna-

grodził Mu, w tem i w przyszłem życiu, wszystko, co dla nas uczynił...

Nie miał Biedak mój wprawdzie tu na ziemi sposobności odwdzięczenia się czynem — ale za to tam w Górze nie ustanie On niezawodnie w tej codziennej niemal modlitwie Swojej, która obecnie skuteczniejszą się stanie...

Za przesłane mi, tak cenne dla mnie wyrazy współczucia w stracie, któ. rej rozmiarów zdruzgotany umysł mój ogarnąć jeszcze nie potrafi, niech również Czcigodnemu Panu Rektorowi Pan Bóg w najhojniejszej mierze wynagrodzi!

Z wyrazami najgłębszego szacunku
i poważania

wdzięczna sługa
Z. Birkenmajerowa.